

DOKUZ EYLÜL UNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DENİZEL KORUMA ALANLARINDA
EKOTURİZMİN BİR SEGMENTİ OLARAK KUŞ
GÖZLEMCİLİĞİ AKTİVİTELERİ ve İZMİR KUŞ
CENNETİNİN POTANSİYELİ

Besen PEKÇETİNÖZ

Eylül, 2006

İZMİR

**DENİZEL KORUMA ALANLARINDA
EKOTURİZMİN BİR SEGMENTİ OLARAK KUŞ
GÖZLEMCİLİĞİ AKTİVİTELERİ ve İZMİR KUŞ
CENNETİNİN POTANSİYELİ**

**Dokuz Eylül Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü**

Yüksek Lisans Tezi

**Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü
Kıyı Bölgesi Yönetimi Programı**

Besen PEKÇETİNÖZ

**Eylül, 2006
İZMİR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

BESEN PEKÇETİNÖZ, tarafından **Yrd. Doç. Dr. GÖKDENİZ NEŞER** yönetiminde hazırlanan **“DENİZEL KORUMA ALANLARINDA EKOTURİZMİN BİR SEGMENTİ OLARAK KUŞ GÖZLEMCİLİĞİ AKTİVİTELERİ ve İZMİR KUŞ CENNETİNİN POTANSİYELİ”** başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

.....
Yrd. Doç. Dr. Gökdeniz NEŞER

Danışman

.....
Prof. Dr. Funda YERCAN

Juri Üyesi

.....
Yrd.. Doç. Dr. İpek ÖZBEK SÖNMEZ

Juri Üyesi

.....
Prof.Dr. Cahit HELVACI
Müdür
Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans Tezimin hazırlanması sırasında, tezimin konusunun seçiminden bitimine kadar her aşamasında çalışmalarımı en iyi şekilde yönlendirerek yardımlarını, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen, desteğiyle her zaman yanımda olan değerli Hocam Yrd. Doç. Dr. Gökdeniz Neşer'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bilgi ve deneyimleriyle sürekli desteğini gördüğüm, bilgi ve tecrübelerini hiç çekinmeden aktaran ve paylaştan Sayın Hocam Prof. Dr. Funda Yercan'a ve yardımlarını esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. İpek Özbek Sönmez'e teşekkürlerimi sunarım.

Yaşantımın vazgeçilmezi ve yaşam kaynağım olan, tezimin en başından itibaren her konuda bana yardımcı ve destek olan eşsiz güzellikteki kardeşim Bade Pekçetinöz'e sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak, hayatımın anlamını oluşturan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

Besen PEKÇETİNÖZ

DENİZEL KORUMA ALANLARINDA EKOTURİZMİN BİR SEGMENTİ OLARAK KUŞ GÖZLEMCİLİĞİ AKTİVİTELERİ ve İZMİR KUŞ CENNETİNİN POTANSİYELİ

ÖZ

Jeolojik yapısı, iklim özellikleri, arkeolojik ve kültürel zenginlikleriyle binlerce bitki ve hayvan türüne ev sahipliği yapan Türkiye, doğal yaşam açısından çok yönlü bir potansiyel sergilemektedir. Böylesi bir zenginlik son zamanlarda gündeme gelen ekoturizm etkinliğini daha da ön plana çıkarmıştır. Türkiye’de ekoturizm kapsamında yürütülen çok sayıda aktivite bulunmaktadır. Kuş gözlemi bunlar içerisinde yer alan anlamlı bir etkinliktir.

Bu çalışmada, ekoturizmin bu yapısal özellikleri göz önünde bulundurularak kuş gözlemciliği göz önüne alınmıştır. Çalışmanın temel amacı; Türkiye’yi tercih eden ekoturistin kimliğini tanımlamaktır. Bu amaçla internet sorveyi oluşturularak elektronik ortamda bulunan kuş gözlemcilerinin günlüklerinden veri olarak faydalanılmıştır. Kuş gözlemcilerinin günlüklerinden bir anket çalışması oluşturulmuş ve çok sayıda ciddi tehditler altında olan İzmir Kuş Cenneti üzerindeki potansiyel ortaya konulmuştur. Çalışmada verileri analiz eden Çok Boyutlu Ölçekleme Tekniği (MDS(X)) kullanılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre; gözlemcilerin çoğu İç Anadolu bölgesinde gözlem yaparken, diğerleri ise Doğu Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgelerinde gözlem yapmışlardır. Gözlemcilerin çoğu ortalama olarak 2-5 bölgede gözlem yaparlarken, çoğunun beklentisi görmedikleri yerleri keşfetmektir. Türkiye’ye ilk kez gelen gözlemcilerin çoğu ortalama olarak 400-1000 km arasında yol alıp, kişi başına ortalama olarak 150-200 tür gözlemlemişlerdir. Ekoturistlerin çoğu internet ve rehber kitaplardan yararlanıp, Türkiye ve türler hakkında bilgi sahibi olarak ülkemize gelmişlerdir. Çoğu Avrupa’dan gelen gözlemciler ortalama olarak 10-20 gün arasında kalarak gözlem yapmışlardır. Ülkemize gelen gözlemcilerin İzmir’deki Kuş Cenneti’ne gitmedikleri yapılan anket çalışmasıyla ortaya çıkmaktadır. Buna Kuş

Cenneti civarındaki olumsuz gelişmelerin ve tanıtımdaki eksiklerin neden olduğu söylenebilir. Bu durumların düzeltilmesi için yapılacak her türlü yapıcı çalışmalar Kuş Cenneti'nin tanınmasına ve buraya olan ilginin artmasına imkan sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Kuş Gözlemi, İzmir Kuş Cenneti, Önemli Kuş Alanları.

**BIRD WATCHING ACTIVITIES AS A SEGMENT OF ECOTOURISM IN
MARINE PROTECTED AREA AND THE POTENTIAL OF IZMIR BIRD
PARADISE**

ABSTRACT

Turkey has a plenty of potential for the natural life because of its geological constructions, the weather characteristics, archeological and cultural richness and also thousands of species for the plants and animals. Recently, such richness made the ecotourism activity more excited current issue. Many ecotourism activities have been performed in Turkey. For example, the bird observation is a meaningful activity within them.

In this study, bird observation was considered by using the structural features of ecotourism. The main goal of this study was to define the identity of the ecotourists who preferred Turkey. For that purpose, the internet survey was constituted and daily bird observation data was used in electronic medium. A questionnaire was prepared from the daily bird observation diaries and the potential of the Izmir Bird Heaven which has many serious risks investigated. Multidimensional Measurement Techniques ($MDS_{(x)}$) was performed during the data analysis.

Regarding to the results of analysis; most of the observers were studied in Interior Anatolia while the others observed in East Anatolia, Mediterranean and Aegean. Most of the observers were examined average 2-5 regions and their expectation to discover extraordinary places. Majority of the new coming observers were traveled about 400-1000 km and each of them observed average 150-200 species. Most of the ecotourists utilized internet and guidebooks and came to the our country for collecting enough information about Turkey and species. A lot of observers came from Europe made their observation within 10-20 days. It is understood from the questionnaire that the foreign observers didn't visit the Izmir Bird Heaven. The negative happenings around the Izmir Bird Heaven and advertisement deficiencies caused this phenomenon. All kind of the helpful studies should be made in order to

repair these problems. Therefore, Izmir Bird Heaven will be well-known and interested by the foreign observers.

Keywords: Ecotourism, Bird Watching, Izmir Bird Paradise, Special Bird Areas.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ SINAV SONUÇ FORMU	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
BÖLÜM BİR–GİRİŞ	1
1. Giriş.....	1
BÖLÜM İKİ-DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE EKOTURİZM ETKİNLİKLERİ . 5	5
2.1. Ekoturizm’in Tanımı.....	5
2.2. Ekoturizmde Eğilimler	8
2.3. Ekoturizmin Ekonomisi ve ‘Leakage’ / ‘Sızma’	9
2.4. Ekoturizmin Çevresel Etkileri.....	10
2.5. Türkiye’de Ekoturizm	11
BÖLÜM ÜÇ-BİR EKOTURİZM ETKİNLİĞİ OLARAK KUŞ	
GÖZLEMCİLİĞİ	14
3.1. Kuş Gözlemcisi Kimdir?.....	14
3.2. Nasıl Yapılır?	14
3.3. Nerelerde Kuş Gözlenir?.....	15
3.4. Neden Kuş Gözlemi?	15
3.5. Ne Kazandırır?	16
3.6. Niçin Kuşlar?	16
3.7. Gözleme Başlamanın Faydaları Nelerdir?	16
3.8. Kuş Gözlemi Bilim Açısından Önemlidir.....	17
3.9. Türkiye’deki ve Dünya’daki Kuş Gözlem Toplulukları	17
3.9.1. Türkiye’deki Kuş Gözlem Toplulukları.....	17

3.9.2. Uluslararası Kuruluşlar	18
3.9.3. Birleştirici Kuruluşlar	19
3.9.4. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları (Dernek, Vakıflar).....	20
BÖLÜM DÖRT-ÖNEMLİ KUŞ ALANI (ÖKA)	24
4.1. Önemli Kuş Alanı	24
4.2. ÖKA'ların Kısa Tarihçesi	24
4.3. ÖKA'ların İlgi Grupları	25
4.4. ÖKA'ların Ekonomik Değeri.....	25
4.5. ÖKA'ların Dağılımı	25
4.6. ÖKA'lar ve İçerdikleri Doğal Yaşam Ortamları.....	27
4.7. ÖKA Kriterleri	29
4.8. Türkiye'nin Korunan Alanları.....	30
4.8.1. Türkiye'deki Alan Koruma Statüleri	31
4.8.1.1. Ulusal Statüler	31
4.8.1.2. Uluslararası Statüler.....	34
BÖLÜM BEŞ- KUŞ GÖZLEMCİLİĞİNDE ÜLKE POTANSİYELİ VE İZMİR	
KUŞ CENNETİ'NİN YERİ.....	37
5.1. İzmir Kuş Cenneti Hakkında.....	37
5.2. İzmir Kuş Cennetine Nasıl Gidilir?	39
5.3. Gedizin Ev Sahipleri	40
5.3.1. Kuşlar.....	40
5.3.1.1. Yıl Boyu Görülebilen Türler.....	40
5.3.1.2. Kış Göçmeni Türler.	40
5.3.1.3. Yaz Göçmeni Olan Türler.....	40
5.3.1.4. Göç Zamanında Gözlenebilen Türler.....	41
5.3.2. Bitkiler	41
5.3.3. Kurbağa ve Sürüngen Türleri (Herpetofaunası)	42
5.4. İzmir Kuş Cenneti Ziyaretçi Merkezi	42
5.4.1. Kuş Gözlem Sunumları ve Gezileri	42
5.4.2. Konferans ve Sergi Salonu	43

5.4.3. Kafeterya.....	44
5.4.4. Bisiklet ve Akülü Araç Gezileri.....	45
5.5. Nerede Ne Var?.....	46
5.5.1. Mavi Tur	46
5.5.2. Yeşil Tur	47
5.5.3. Tepeler.....	47
5.6. Gediz Deltasında Geçim Kaynakları.....	48
5.6.1. Tuz Üretimi	48
5.6.2. Tarım.....	49
5.6.3. Balıkçılık ve Balık Yemciliği	49
5.6.4. Midye ve Midyecilik.....	50
5.6.5. Yabani Ot Toplayıcılığı	51
5.6.6. İstiridye ve İstiridyecilik	51
5.7. Gediz Deltasında Antik Yerleşimler	52
5.7.1 Mitolojik Adı ve Hikayesi.....	52
5.7.1.1. Leukai	52
5.7.1.2. Larissa.....	53
5.7.1.3. Panaztepe	53
5.8. Gediz Deltasındaki Doğal Yaşamı Tehdit Eden Unsurlar	54
5.8.1. Delta'da Doğrudan Alan Kaybına Ya Da Habitat Kaybına Neden Olan Tehdit Unsurları	55
5.8.1.1. Yapılaşma Tehditleri.....	55
5.8.1.2. Alanın Doldurulması.....	58
5.8.1.3. Ağaçlandırma	59
5.8.1.4. Kirlilik.....	60
5.8.1.5. Yeni Tuz Tavasını Açmak İçin Ekosistem Tahribatı	60
5.8.1.6. Sazlığın Susuz Kalması.....	60
5.8.1.7. Arıtma Tesisi Işıklandırması	61
5.8.1.8. Avcılık, Balıkçılık, Bitki ve Yumurta Toplama.....	61
5.8.2. Sorunların Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler.....	62
5.8.2.1. Koruma Sınırlarının Yetersizliği.....	62
5.8.2.2. Yetersiz Koruma Çalışmaları.....	64

5.9. İzmir Kuş Cennetini Koruma ve Geliştirme Birliği Hakkında	65
BÖLÜM ALTI-MATERYAL VE METOT.....	67
6.1. Düzenlenen Anketler.....	67
6.2. Verilerin Analizi için Çok Boyutlu Ölçüm Analizi (Multidimensional Scaling-MDS)	68
6.2.1. MDS(x) Programları	70
6.2.2 Turizm Araştırmalarında MDS Çalışmaları	71
6.3. Ek Kullanımlar	75
6.4. Analiz Verilerinin Tekniğe Uygulanması ve İşletilmesi.....	77
BÖLÜM YEDİ-DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	79
KAYNAKLAR	82
EKLER	

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

Türkiye'nin endüstrileşme ve nüfus bakımından üçüncü büyük kenti olan İzmir'in metropolitan alanı sınırı içinde yer alan Gediz Deltası, dünyanın önemli sulak alanlarından biridir. Delta İzmir Körfezi'nin kuzey hattı boyunca devam eden alan, Foça kıyılarına kadar uzanır. Türkiye'nin Ege Denizi kıyısındaki en büyük deltası olan bu sulak alan, dalyanlar, azmaklar, tuzlalar, tatlı su bataklıkları, tuzcul bataklıklar, tuzcul çayırlar, geçici sulak çayırlar, alüvyon adacıkları, tarım alanları ve Akdeniz tipi çayırılıklar gibi çok farklı habitatları içeren 40000 hektarlık alana yayılmıştır.

Tarih boyunca Akdeniz'in önemli bir liman kenti olan İzmir'in bu işlevini koruyabilmesi için körfez girişinin getirdiği sedimanlarla dolmaması için üç kez yatağı değiştirilmiş olan Gediz Nehri'nin taşıdığı alüvyonlar deltayı oluşturmuştur. Nehir bugün delta içinde Önemli Kuş Alanı (ÖKA) olarak belirlenen 20400 hektarlık alanın kuzeyinden denize dökülmektedir. Sözü edilen alan, aralarında nesli tehlike altında olan tepeli pelikan (*pelecanus crispus*), küçük kerkenez (*falco naumanni*), küçük karabatak (*phalacrocorax pygmeus*) olmak üzere 20'den fazla kuş türü için ÖKA kriterlerini sağlamaktadır. Deltada 250'ye yakın kuş türü yaşamakta olup, üreme döneminde yaklaşık 80000 birey kuş ağırlanmaktadır.

Delta içinde, ÖKA statüsünün yanısıra birçok koruma statüsü sözkonusudur ki, bu statülerin gösterildiği öka kriterlerinin tarihsel gelişimleri çalışma içersinde yer almaktadır.

Deltanın batısında yer alan, Yaban Hayatı Koruma Sahası olarak ilan edilmiş olan alan İzmir Kuş Cenneti olarak adlandırılmaktadır.

İlan edilen koruma statülerine ve bu statülerin gerektirdiği koruma çabalarına karşın, hızlı nüfus büyüyen bir metropol, delta için aşağıdaki tehditleri oluşturmaktadır:

1. Deltanın güneydoğusunda, metropoliten yerleşime komşu olduğu kısmında yoğunlaşan ve bugüne dek önemli alan kaybına yol açmış olan **yapılaşma** tehditleri sözkonusudur. Ayrıca deltanın ekolojik yönden en hassas yörelerinin yer aldığı kuzey bölümünde de toplu konut projeleri yaşama geçirilmektedir.
2. Yine deltanın güneydoğusunda rekreasyon alanı oluşturmak amacıyla su basar kıyı çayırlarının bulunduğu ve kuşların konaklamaları ve kışlamaları için önemli bir alan yörede **dolgu** yapılmış olup, bölge tüm koruma çabalarına karşın metropolün bir moloz atık alanı olarak kullanılmaktadır.
3. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce gerçekleştirilen ve yöre ekolojisini tehdit eden türlerle yürütülmüş olan **ağaçlandırma** gayreti de bir tehdit olarak algılanabilir.
4. Gediz nehri, doğduğu Kütahya ilinden itibaren birçok büyük endüstriyel bölgenin ve yerleşim bölgelerinin yoğunluğu arıtmaya tabi tutulmamış atıklarını alarak deltadan denize dökülmektedir. Taşınan bu **kirliliğin** olumsuz etkileri deltada günden güne daha çok hissedilmektedir.
5. Deltada bulunan ve kamu eliyle işletilen Tuzla'daki üretim, Türkiye gereksiniminin yaklaşık %40'unu karşılamaktadır. **Tuz üretimini arttırmak amaçlı alan genişletmeleri** tatlı su ekosistemlerini azaltarak bir tehdit oluşturmaktadır.
6. Metropolün arıtma sisteminin güvenlik gerekçesiyle yüksek şiddetli ışık kaynaklarıyla **ışıklandırması** yöredeki kuş üreme başarısını düşürmekte ve üreyen kuşlar ile yavrularını predasyona açık hale getirmektedir.
7. Yöre halkının **avcılık, balıkçılık ve bitki ve yumurta toplayıcılığı etkinliklerinin** de yasaklanmış olmasına karşın denetim boşluklarında yararlanılarak sürdürülmesi de önemli bir tehdittir.

Yukarıda sayılan tehditlere metropolün günden güne artan gereksinimlerinin sonucu olarak yeni kullanım taleplerinin doğrultusunda yenilerinin eklenmesi kaçınılmazdır. Mevcut ve muhtemel tehditleri önlemenin en etkili yolunun, yeni ve korumacı kullanım alternatifleri oluşturmak suretiyle deltanın metropolün ve yakın çevresinin sosyal ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunacak bir yapıya kavuşturulması olduğu açıktır. Bu bağlamda ise ekoturizmin zengin biyoçeşitliliğe sahip yörelerin korunmasına katkıda bulunan ve hızla gelişmekte olan bir endüstri dalı olduğu hatırlanmalıdır (Groom ve diğer., 1991; Munn, 1992; Ceballos-

Lascuráin, 1996; Giannecchini, 1993). Ekoturizm operasyonlarından elde edilen gelirin yöre insanını diğer sürdürülemez kullanımlardan vazgeçmeye sevk edebileceği görülmüştür (Munn, 1992; Wunder, 1996).

Birçok araştırma kontrollü ziyaret koşuluyla bazı deniz kuşu türlerinin üremesinin turizmle uyum içinde olabileceğini göstermiştir. Bu hassas bölgenin yeterli planlama ve çevresel unsurların göz önüne alınmasıyla ekoturizme açılması gerektiği özellikle vurgulanmalıdır (Yorio ve diğer., 2001).

Ekoturizm operasyonlarının etkin bir şekilde gerçekleşebilmesi için deltanın ekoturistlerce tanınmışlık düzeyi önem taşımaktadır. Önemli Kuş Alanı statüsünde olan deltada, ekoturizmin bir alt segmenti olan kuş gözlemciliğinin geliştirilebileceği devlet tarafından da kabul görmüş yaygın bir görüştür. Hatta bu bağlamda, *“İzmir Kuş Cenneti'nin maruz kaldığı çevresel etkilerin azaltılması yönünde önlemlerin bilimsel veriler ışığında tespiti ve yaşama geçirilmesi, yörenin ulusal ve uluslararası ölçekte tanıtımı ve ekoturizm altyapısının güçlendirilmesi”* amacıyla devlet tarafından İzmir Kuş Cennetini Koruma ve Geliştirme Birliği kurulmuştur. İzmir Valiliği'nin kordinatörlüğünde bütünleşik bir yönetin anlayışını yaşama geçirmek için kurulan bu birlik yöredeki belediyeler, köy muhtarlıkları, konuyla ilgili sivil toplum örgütleri, merkezi yönetim birimlerinin (Çevre ve Orman Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı) temsilcileri ve üniversite temsilcilerinden oluşmuştur.

Bu çalışmada, İzmir Kuş Cenneti'ni ve genel olarak deltayı ziyaret eden ekoturist yapısı ve bunların beklentileri araştırılmaktadır. Araştırma iki düzlemde gerçekleştirilmiştir:

- (1) Ziyaretçiler üzerinde yerinde ve Internet aracılığıyla yapılan anketle, ziyaretçilerin genel yapısı (cinsiyet, yaş, meslek, kullanılan ulaşım aracı, ...) ve beklentileri ortaya konmuştur.
- (2) Yurtdışındaki kuş gözlemcilerinden Türkiye'yi ziyaret edenlerin yöreye ilgisi ve izlenimleri Internet sitelerinden elde edilen kendi günceleriyle ve bu güncelerin istatistiksel bir işlem olan gruplandırma (cluster) yöntemiyle incelenmiştir.

Deltanın hak ettiği ilgiye ve yöre ekoturizminin de getirdiği gelirler anlamında dikkat çekici boyuta ulaşması için kullanıcıların görüşleri yardımıyla oluşturulan öneriler de çalışmanın sonucunu teşkil etmektedir.

BÖLÜM İKİ

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE EKOTURİZM ETKİNLİKLERİ

2.1. Ekoturizm'in Tanımı

Ekoturizm kavramı sürdürülebilir kalkınma ile beraber ele alınmaktadır. Ekoturizm anlayışı Habitat II'de kabul edilen sürdürülebilir bir çevre sağlanması kararı ile belirginleşmeye başlamıştır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, çevre ve ekonomi politikalarıyla yakından ilişkilidir. Sürdürülebilir kalkınma çevresel değerlerin artırılması, insan ihtiyaçlarının karşılanması, bugün ve gelecekteki nesillerin refahının artırılması ve tüm insanların yaşam standartlarının yükseltilmesini amaçlar.

Ekoturizm (turizmde sürdürülebilirlik), turizme kaynak olan bölgesel ve yerel özelliklerin korunup, geliştirilerek devamının sağlanması olarak ifade edilebilir.

Sürdürülebilir kalkınmada turizm gelişimi, bölge halkının ve turistlerin bugünkü gereksinimlerini karşılarken, geleceği korumak ve değerini arttırmaktır. Bu amaca ulaşmada, kültürel bütünlüğü sağlayan, biyolojik çeşitliliği arttıran ve canlıların yaşamını destekleyen, ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları karşılayan kaynakların yönetiminin planlanması önem kazanmaktadır.

Son on yıl içerisinde giderek artan şekilde sözü edilmeye başlanan ekoturizm kavramı, turizm-çevre ilişkilerinin önem kazanması ve sürdürülebilirlik tartışmaları ile birlikte gündeme gelip popüler olmuştur. Ekoturizm doğaseverler ve çevre duyarlılığı olan turistlerin hareketlerinden daha geniş kapsamlı bir konudur. Gerçekte bu olgu, çevresel, ekonomik ve sosyal ilişkiler bütünüdür (Yürük, bt).

Uluslararası Doğa Koruma Derneği'nin tanımına göre ekoturizm, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel

açından sorumlu seyahat ve ziyarettir. Uluslararası Ekoturizm Derneği TIES (The International Ecotourism Society) ekoturizmi “çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını gözeten, doğal alanlara karşı duyarlı seyahat” olarak tanımlamıştır (Kurdoğlu, 2001).

Uluslararası Doğa Koruma Birliği WWF-IUCN (World Wildlife Foundation) ise ekoturizmi, vahşi doğa çevresinde doğal çevreye en az etkide bulunan ve bu arada yerel topluluklara ekonomik fayda sağlayan turizm türü olarak tanımlamaktadır.

Bu tanımlardan ekoturizmin genel karakteristiğinin unsurları şöyle sıralanabilir:

- Doğa temelli olması (ziyaretçiler doğal alanlardaki doğal ve geleneksel kültür unsurlarını gözlemliyor ve anlamaya çalışıyorlar)
- Biyo-çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması
- Yerel toplumların refahını desteklemesi
- Olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel etkilerin en aza indirgenmesi için aktivitelerini hem turistler hem de yerel halkın sorumluluğunda düzenlemesi
- Yenilenemez kaynakların en az kullanımını gerektirmesi
- Yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam imkânlarının üretilmesini öngörmesi (Yücel, 2002).

Dünya Turizm Örgütü (DTÖ)’ne göre ise ekoturizmin bileşenleri,

- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması,
- Yerel halkın refahını gözetilmesi, turistlerin ve yerel halkın bilinçlendirilmesinin sağlanması,
- Küçük ölçekli işletmeler tarafından küçük turist gruplarına hizmet verilmesi,
- Turistlerin ve yerel halkın turizm endüstrisi hakkında sorumlu hareket etmesinin sağlanması,
- Geri dönüşü olmayan kaynakların en düşük düzeyde tüketilmesi,
- Turizm yönetimine yerel düzeyde katılımın önemsenmesi,
- İş fırsatlarının ve mülkiyetin yerel halk lehinde gelişmesinin gözetilmesi

olarak tanımlanmaktadır (Goodwin, 2002).

Yine DTÖ'ne göre ekoturizmin amacı;

- Turizmin doğal ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarının karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki (doğal ve sosyo-kültürel) alanların yönetim için kaynak ayırması,
- Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesinin temin edilmesi,
- Turizmin gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini artıracak şekilde gelişmesinin temini.

Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan turizmin altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir (Yürük, bt).

Ekoturizm, genellikle küçük gruplar halinde, ailelerin işlettiği küçük tesislerde, geleneksel mimarinin ve yerel kaynakların kullanımını hedef almaktadır. Ekoturizm amacına uygun gerçekleştirildiği takdirde, hassas ekosistemlerin korunması ve bu bölgelerin içersinde ve çevresinde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik gelişmesi için kaynak yaratabilen bir araçtır. Önemli ekoturizm potansiyeli olan dağlık ve ormanlık bölgelerdeki köylerde yaşayan halkın yoksulluğu gözönüne alındığında, ekoturizmin sosyal sınıflar arasındaki dengesizliği azaltabilecek bir etken olduğu anlaşılabilir (Altıparmak, 2002)

Ekoturizm kitle turizminin aksine, turizmi yıl içine yaymak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmak, tahribatı düzeltmeye değil, önlemeye yönelik planlama ve uzun vadeli ekonomik çıkarı gözetmektedir (Oztunalı, 1998).

2.2. Ekoturizmde Eğilimler

Birleşmiş Milletler Çevre Programı UNEP (United Nations Environment Programme) araştırmasına göre (Yücel, 2002) ekoturizm bugün turizm endüstrisinin en hızlı büyüyen segmentlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

DTÖ'nün 1997 yılında yaptığı bir araştırma ekoturizmin bir formu olarak kabul edilen doğa seyahatlerinin bütün uluslararası turizm harcamalarının içinde yüzde 7 civarında bir ağırlığa sahip olduğunu göstermektedir (Yücel, 2002). Dünya Kaynakları Enstitüsü WRI (World Resources Institute)'ne göre 1990'lı yıllarda turizmin genel büyüme hızı yıllık ortalama yüzde 4 iken bu hız doğa seyahatleri segmentinde yüzde 10 ile 30 arasındadır (Yücel, 2002).

Turizmle ilişkili aktivitelerin ekonomik değerini ölçmek zordur. Ekoturizme çok çeşitli tipte ve büyüklükte iktisadi girişim katılmaktadır. Bu işletmelerin bir kısmı diğer turizm aktivitelerine de katılmaktadır.

Doğa temelli turizm özellikle de endüstriyel ya da finansal üretimlerin daha zayıf olduğu gelişmekte olan ülke ekonomileri için yaşamsal bir rol üstlenmektedir. Bununla beraber bu ülkelerde turistlerin çokça ziyaret ettiği merkezler oldukça kritik koruma alanları olabilmekte ve bu tip turizme bağımlı olan bu merkezler çoğu zaman turizmin yarattığı ekonomiden faydalanamamakta ya da ekosistemler için gerekli koruma buralarda sağlanamamaktadır.

Uluslararası Doğa Koruma Birliği (WWF-IUCN) dünyadaki park programlarının bir çoğunun finansal kaynak yetersizliğinden korumaya minimum düzeyde fon ayırabildiğini vurgulamaktadır (Yücel, 2002). Böyle olunca da turizm bu merkezlerde zararlı etkide bulunabilmektedir. Parkların bir çoğu yeterli ziyaretçi

yönetimi sistemlerine sahip değildir. Bazı ülkelerde ise ekoturizm endüstrisi park yönetimlerinin yetersiz bütçeleri ile sınırlı kalmaktadır. Geçen on yıl ulusal parklara yapılan ziyaretlerde büyük bir artış yaşanması, turizm talebinin yönünün geleneksel Avrupa destinasyonlarından, gelişmekte olan ülkelere yöneldiğini göstermektedir.

2.3. Ekoturizmin Ekonomisi ve Leakage / Sızma

Ekoturizmin ekonomik yararını doğrudan ve dolaylı yararları şeklinde ikiye ayırabilir:

Doğrudan etkiler turistin yöredeki faaliyetleri için yerinde doğrudan ödediği paradır. Ancak, örneğin bir restoran aldığı bu doğrudan bedeli ürünlerinin hammaddesini kendisine sağlayan, ya da ürünleri hazırladığı araç gereci üreten diğer sektörlerle vermektedir. Bu da **dolaylı etki** olarak tanımlanmaktadır.

Ekoturizm için dolaylı ekonomik faydanın yine o bölgede kalıyor olması çok önemlidir. Eğer restoran turiste sunacağı ürün için ürünü bölge dışından alıyorsa burada **'leakage'** yani 'ekonominin dışarıya sızması' yaşanmaktadır. Dışarıya sızma oranı büyüdükçe ekoturizmin bölgede yarattığı doğrudan ekonominin bölgedeki koruma ve sürdürülebilirlik etkinlikleri için oluşturulacak fonlara gitme olasılığı azalır.

Dolayısıyla doğal kaynakların olduğu bölgelerde uygulanabilecek bazı projelerin dışa sızdırma oranı ister istemez daha fazla, bazılarının ise daha az olduğu söylenebilir.

Örneğin birçok Afrika ülkesi ekonomisi için doğa temelli seyahat, başta gelen ya da ikinci en önemli döviz kaynağıdır. Bununla beraber safari için yazılmış rehber kitaplardan, safarilerde kullanılan araçlara kadar turizm için kullanılan ürünlerin çoğu ithal edilmekte bu nedenle de dışarıya sızma oranı çok yüksek olmaktadır. Oysa ekoturizmin ekonomik katkısı yerel girişimcilerin başarısında aranmalıdır. Ekoturizmde gıda, araç kiralama, taksiler, rehberler, eğlen-dinlen ve el sanatları yerel

girişimcilerce karşılanmalıdır. Ekoturizmde bu ürün ve hizmetleri sağlayacak girişimcilerin başarısı sızma oranını azaltacağı için çok önemlidir.

Ancak diğer yandan çoğu küçük ölçekli girişimler olan bu iktisadi teşebbüslerin teşvik ve başlangıç sermayesi gibi desteklere ihtiyacı vardır.

Ekoturizm merkezinde ne kadar çok küçük ölçekli turizm girişimcisi olursa yerel halkın turizm faaliyetlerinden faydalanma oranı o oranda artacaktır. Böylece ‘dışarı sızma’ oranı azalacaktır.

Ekoturizm geliştirilecek bölgede küçük ölçekli işletmeler az ve geliştirme imkanları da yok ise o zaman leasing ücretleri, toprak kiralari, kişi başi kullanım ücretleri gibi ücretler konularak, bu fonların yine bölge halkına aktarımı sağlanmalıdır. Böylece dışarıya sızma oranı azaltılabilir.

Ekoturizm, çevre korumaya ulusal parklar ya da koruma alanları olarak tahsis edilen bölgelere giriş ücretleri konulması yolu ile doğrudan bir ticari değer katmaktadır. Bu alanda başarılı örneklerden biri sayılabilecek Ekvator’daki Galapagos Adaları, giriş ücretlerinden ve teknelere verilen izin ruhsatlarından 1998 yılında 4,3 milyon dolar gelir elde etmiştir (Yücel, 2002). Bu gelirler, yıllardır Ekvator’un bu ulusal parkında ziyaretçi sayılarının belli sayıda tutulmasını, gelen ziyaretçiye de kaliteli hizmetler sunulmasını ve park yönetiminin finansal yönden desteklenebilmesini sağlamıştır.

2.4. Ekoturizmin Çevresel Etkileri

Ekoturizm her ne kadar çevre dostu hedeflere sahip olsa da doğru yönetilmediğinde olumsuz etkileri olabilir. Zaten en hassas, nadir ve çoğu zaman savunmasız çevresel ve kültürel değerlerin var olduğu yerlerde yapılabilecek ekoturizmin olumsuz çevresel etkiler konusunda büyük bir tehdit de oluşturabileceğini söylemek mümkündür.

Ekoturizmin olası etkileri arasında aşırı kalabalığın yarattığı tehdit, erozyon, ormanların tahribi, artan ulaşım olanaklarının ve inşa faaliyetlerinin yarattığı tahribat, nadir kaynaklar için artan rekabet ortamı, tüm bu etkileri sönümlenme yeteneğinin çok az olduğu ekoturizm merkezlerinde yıkıcı etkilere yol açacaktır.

Bununla beraber ekoturizm, çok olumlu çevresel ve sosyal etkilere de yol açabilir. Zaten bu nedenle ekoturizmin üzerine bu kadar çok düşülmektedir.

Daha basit ve sade hizmetlerle yetinebilen ekoturistler çevresel etkileri minimize edebilmektedir. Ekoturizm kitlesel turizmde olduğu gibi büyük yatırımlar gerektirmez, küçük yatırımlar yeterli olabilmektedir. Ekoturizm faaliyetlerinin çoğu ulusal parklarda yapılmaktadır. Bu parklarda ekoturizmin doğru ve yeterli kaynaklarla yönetilmesi çok önemlidir. Aksi takdirde süreç içinde ekoturizmin aşırı kullanım, çevresel tahribat ve potansiyel faydaların gittikçe azalması gibi olumsuz etkileri görülecektir (Yücel, 2002).

2.5. Türkiye’de Ekoturizm

Ekoturizm anlayışı, maksimum kar sağlamak isteyen kitle turizmi yerine, bireysel veya daha küçük gruplar halinde gelecek turistleri çekmeyi, turizm aktivitesini daha uzun bir alana yaymayı, farklı ortamlara yaygınlaştırmayı tercih eder. Bu şekilde turizm alanlarında, kısa bir zaman diliminde çevreye büyük bir baskının yaratılmasını ve kalabalıklaşmayı da önleyecek niteliktedir.

Kaynakların korunarak kullanılması amaçlanırken yeni kaynakların kullanıma açılması yerine, öncelikle kullanılmış alanların tekrar değerlendirilmesi ve yeni kaynak kullanımının en aza indirilmesi esastır (Akpınar, 2001).

Ekoturizm kavramı Türkiye’de henüz yeterince tanınmamaktadır. Bununla beraber şans eseri de olsa bu çevrime uyan ya da yaklaşan sistemler Türkiye’nin de çeşitli yörelerinde en azından belli karakteristik özellikleri üzerinde kurulmuş bulunmaktadır.

Örneğin ünlü Efes Harabeleri'nin yakınlarında bulunan Şirince Köyü, içinde ve çevresinde yapılan turizm faaliyetleri ile ekoturizme yakın bir çevrime sahip gibi görünmektedir.

Şirince'de yapılan turizm faaliyetlerinden çokça köy halkının yararlanıyor olması, köy halkının el sanatları ürünlerini, el yapımı zeytinyağı, sabun gibi ürünleri turistlere sunabilmesi, turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin köydeki evlerin restorasyonunda kullanılması gibi unsurlar ekoturizmin temel unsurlarındandır.

Ancak, Türkiye'nin buna benzer tüm yörelerinde görülebileceği gibi burada da eksik olan sürdürülebilir ekoturizm doğrultusunda geliştirilecek olan yönetim ve planlamadır.

Ekoturizm sürdürülebilir olmak için böyle bir sistemsel çevrimi bilinç düzeyinde kurmak zorundadır. Örneğin, Şirince Köyü'ne gelen turist sayısı bu turistlerin bu köyde yaptığı tüketimin ve kültürel dönüştürmenin boyutları yapılan rutin araştırmalarla ölçülüyor ve bu ölçümlerin sonucu sürdürülebilir ekoturizm boyutunda değerlendirilip belli sınırlar içinde tutulmanın yolları aranmıyorsa sürdürülebilir ekoturizmin önemli bir unsurunun eksik olduğunu söylenebilir.

Son yıllarda Karadeniz Bölgesi'nde ön plana çıkan yayla turizmine de yukarıdaki önermeleri uyguladığımızda örneğin Uzungöl'deki çarpık yapılaşmanın o bölgedeki ekoturizmin iyi yönetilmediğini ya da zaten bir ekoturizm yönetim olgusunun bu bölgede kurulmadığının bir göstergesidir diyebiliriz. Ya da ekoturizm için son derece uygun olan Fırtına Deresi'nde yapımına başlanan hidroelektrik elektrik santralının bu yöreyi bir ekoturizm destinasyonu olmaktan çıkardığını önceden bilmek gerekirdi.

Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri, işsizlik, altyapısızlık ve sosyal donatısızlık nedeniyle kırdan kente yoğun nüfus akımıdır. Bu akım bir yandan kırsal alanı ıssızlaştırırken bir yandan da kentlerde aşırı nüfus yığılmalarına ve buna bağlı olarak gecekondulaşmaya, orman alanları da dahil, kamu mülkiyetindeki taşınmazların yağmalanmasına, altyapı yetersizliğine, işsiz genç nüfusun ve suçluluk

oranının artmasına neden olmaktadır. Kırsal alanda ek iş yaratılması, bu işin turizm sektörü gibi sosyal yönü zengin bir alanda olması, gelişmiş kentsel yörelerde az gelişmiş kırsal alana hem ekonomik hem de sosyal katkı sağlayacaktır (T.C. Turizm Bakanlığı, 2001).

Türkiye arkeolojik ve kültürel zenginliklerinin yanı sıra doğal değerler açısından da büyük zenginlik göstermektedir. İlgi çekici jeolojik yapısı, iklim özellikleri ile binlerce bitki ve hayvan türleri ile Türkiye çok yönlü bir potansiyel sergilemektedir.

Ülkemizde ekoturizme dayalı yürütülen bazı turizm aktiviteleri aşağıdaki gibidir:

- Akarsu sporları (kano-rafting)
- Dağ, doğa yürüyüşü (trekking)
- Atlı doğa yürüyüşü
- Bisiklet turları
- Mağara turizmi
- Sportif olta balıkçılığı
- Kuş gözlemciliği (ornitoloji)
- Botanik (bitki inceleme)
- Milli parklar
- Yayla turizmi
- İpek yolu
- İnanç turizmi (Türkiye Ormanlılar Derneği, bt).

Türkiye’de Bakanlık destekli çevre korumaya yönelik turizm projeleri bulunmaktadır. Bunlar: Atak Projesi, Mavi Bayrak Projesi, Belek Yönetim Planı, Yayla Turizmi Projesi, Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi(Trekking), Akarsu Turizmi (Kano-Rafting) Projesi, Bisiklet Tur Güzergahlarının Geliştirilmesi Projesi, Atlı-Doğa Yürüyüşü Projesi, Mağara Turizmi Projesi, Sportif Olta Balıkçılığı, Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji), Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi, Av Turizmi (T.C. Turizm Bakanlığı, 2001).

BÖLÜM ÜÇ

BİR EKOTURİZM ETKİNLİĞİ OLARAK KUŞ GÖZLEMÇİLİĞİ

3.1. Kuş Gözlemcisi Kimdir?

Kuş gözlemciliği, kuşlara ve doğaya merak duyan herkese açık bir hobidir. Dünyanın pek çok ülkesinde yaygın bir uğraş olan kuş gözlemciliği, özellikle son yıllarda Türkiye’de de oldukça gelişmeye başlamıştır. Kuş gözlemcileri ve kuş gözlem topluluklarının sayısı gün geçtikçe artmaktadır (Doğa Derneği ve EgeDoğa, 2003).

Kuş gözlemcisi, amatör bir hobi olarak ya da profesyonelce kuşları gözlemeyi seven kişidir. Kuş gözlemcileri kuşları izlemek için sık sık kuş gözlem gezilerine çıkar ve gördüklerini diğer gözlemcilerle paylaşırlar.

3.2. Nasıl Yapılır?

Kuş gözlemcisi olmak için bir çift göz ve iyi işiten kulaklar yeterlidir. Ancak kuşlara yaklaşmak kolay olmadığından bir dürbün kuşları rahatça görmeyi kolaylaştıracaktır. Kuşların detaylı resimlerini içeren rehber kitaplar kuşları kısa zamanda öğrenmeyi sağlayacaktır. Görülen kuşları not etmek ve bir kayıt defteri oluşturmak ise zamanla elde detaylı bilginin oluşmasını ve gidilen alanları tanımayı sağlayacaktır (Çağlayan, 2006).

Kuş gözlemiyle ilgili daha fazla bilgi ise,

- Yerel bir kuş kulübüne katılarak (üye olarak),
- Kuş gözlemi üzerine çalışma yapan bir dergiye üye olarak,
- Kuş gözlemi üzerine DVD veya Videolar alarak.

En iyi kuş gözlemciliğinin bizzat uygulamayla edinilip geliştirilebileceği ise yaygın bir kanıdır (For The Love of Birds&The Great Outdoors, 2006).

3.3. Nerelerde Kuş Gözlenir?

Kuşlar, insan yaşamının olduğu her yerde bulunurlar. Kuş gözlemlemeye pencereden dışarıya bakarak başlanabilir. Zamanla çevredeki park, bahçe, koruluk ve göllere giderek pek çok kuş türünü görülebilir. Ormanlar kuşların en yoğun bulunduğu bölgelerdir ama bu tür alanlarda kuşları görmek hiç de kolay değildir. Ağaçların yaprak ve dalları kuşları görmeyi engelleyecektir. Buralarda kuşların seslerini işitilir. Sulak alanlar kuşları izlemenin en kolay olduğu alanlardır. Kuşları doyurmakla meşgulken bulunulan yerden onlar rahatça izlenebilir. Kuş gözlemlemeye başlayan pek çok kişi bu tür alanlara çok sık gider. Bozkırlar ve açıklık alanlarsa kuşlar açısından son derece önemli alanlardır. Ama buradaki kuşlar saklanmayı çok iyi bilirler ve onları görmek için bakılacak yeri iyi bilmek gerekir. Bu tür bilgilerse zamanla kazanılır (Çağlayan, 2006).

3.4. Neden Kuş Gözlemi?

1) Kuşlar insanı etkileyen canlıların başında gelmektedir. Kuşlar her yerde karşılaşılan çıkan, kolay gözlemlenen canlılardır.

2) Kuş gözlemciliği, doğada daha fazla zaman geçirmeye, doğanın bir parçası olduğunu fark etmeye yardımcı olacaktır.

3) Kuşları tanımayı, korumayı hedefleyenler bunu izleyerek kuşların yaşam alanlarını ve giderek tüm doğayı tanımayı ve korumayı amaçlar. Amatör kuş gözlemcisi olarak başlayan hobi, giderek doğa ve çevre korumacılığı dönüşür ki çocuklarımız da kuşları gözlemleyebilsin.

4) Kuşları tanıyınca onların sorunlarıyla da ilgilenilmeye başlanır. Bu da kişiyi doğayı ve çevreyi tanımaya, sorunlarını saptayıp, çözüm yolları armaya iter.

5) Başlangıçta kendilerini tanıtarak sevdiren kuşlar, bir süre sonra “doğayı koruyun” mesajı vermeye başlayacaktır (Çapacı, 2003).

3.5. Ne Kazandırır?

1) İlk olarak doğayla başbaşa kalmayı, doğada daha fazla zaman harcamayı öğretir.

2) Yeni dostluklar kazandırır. Mesela bir kuş gözlemcisi hiç üşenmeden bütün gün boyunca kuşları anlatabilir.

3) Dürbün ve bir rehber kitap bulundurarak her bir kuş türünün ne kadar farklı özellikte olduklarını keşfedersiniz. Örneğin Akça Cılıbit'in yuvasına yaklaşan bir tehlike gördüğünde kanadı kırık taklidi yaparak yuvasının bulunduğu yerden uzaklaştırmaya çalışması, ya da göç zamanında ülkemiz üzerinden onbinlerce kartal, leylek ve pelikanın geçtiği görülebilir.

4) Şehirde yürürken bile etrafta birçok kuşun öttüğünü ve hatta bazılarının insanlarla beraber aynı evi paylaştığını görürsünüz (Ev kırlangıçları, serçeler vs.)

5) Kuş gözlemcileri ve doğa korumacıların yürüttüğü çeşitli projelere katılabilir, bu canlıların korunmasında katkıda bulunulabilir (Çapacı, 2003).

3.6. Niçin Kuşlar?

Kuşların güzelliği ve uçuş güçleri sayesinde dünyanın her yerindeki insanları daima sevindirmiştir. Tarih boyunca kuşlar, bir olayın önceden gerçekleşeceğini belirten alametler (işaretlerde) kullanılırdı. Eski Romalılar kuşların uçmalarının ve ötüşlerinin gelecekte haber getirdiklerine inanırlarmış. Bugün, modern bilim halen kuşları bir tür kahin gibi kullanmaktadır. Kuş popülasyonlarındaki değişimler çevre sağlığını yansıtabilir. Bazı kuşlar indikatör (gösterge) türler olabilirler. Onlar çevresel durumları önceden tahmin ederler. Kuşların bilgisi daha iyi bir plan yapılması ve doğayla sürdürülebilir bir ilişki kurulması konusunda yardım edebilir. (For The Love of Birds&The Great Outdoors, 2006).

3.7. Gözleme Başlamanın Faydaları Nelerdir?

Eğlenceli: Gözlem yapmak büyük bir zevktir. Doğanın eşsiz güzelliğiyle bağlantı kurmaktadır.

Tatmin Edici: Kuş gözlemi avcılık içgüdüsüne hitap eder. Avcılığın tüm zararlı etkilerinden uzaklaştırırken aynı zamanda da avlanırken hissedilen coşkuyu da yaşatır. Kuş gözlemi 21. yy'ın en iyi sporlarından biridir.

Sağlıklı: Kuş gözlemi yaparken yorulunmaz. Ayrıca gözlem sırasında tüm dikkat kuşlar üzerinde olduğu için rahatlamak mümkündür.

Aile: Kuş gözlemi nesiller boyunca insanları birleştirir. Kuş gözlemi yaparak, aileler veya akrabalar yaşamları boyunca doğada var olan kuşlar ve doğa hakkında tüm bildiklerini çocuklarına aktaracaklardır.

Arkadaşlık: Kuş gözlemi ideal bir sosyal aktivitedir. Bir kuşçu asla yalnız olamaz. Hemen hemen her toplumun bir kuş gözlem kulübü vardır. Ayrıca kuşçular bilgilerini paylaşmaktan mutlu olurlar ve yeni gelenlere daima “hoş geldin” derler.

Yalnızlık: Kuş gözlemi aynı zamanda kendi başına yapılan ideal sporlardan biridir. Kuşları tek başına gözlemlemede ayrı bir memnuniyet vardır (For The Love of Birds&The Great Outdoors, 2006).

3.8. Kuş Gözlemi Bilim Açısından Önemlidir

Kuş gözlemciliği bilgi temin eder. Sadece kuşların isimleri değil aynı zamanda onların sesleri, davranışları ve doğaya nasıl dayandıklarına ilişkin bilgi edinmeyi sağlar. Gerçekte amatör kuş gözlemcileri bilime katkı sağlarlar. Günümüzde kuş bilimi kuşlar hakkında pek çok bilgiye sahiptir bu gözlemciler sayesinde.

3.9. Türkiye'deki ve Dünya'daki Kuş Gözlem Toplulukları

3.9.1. Türkiye'deki Kuş Gözlem Toplulukları

- 1) Akdeniz Üniversitesi Kuş Gözlem Kulübü (AKÜK), Antalya
- 2) ANKA Kuş Gözlem Topluluğu (ANKA), Ankara
- 3) Birecik Çocuk Kulübü (BİRKUŞ), Şanlıurfa
- 4) Burdur Kuş Gözlem Topluluğu (BURKUŞ), Burdur
- 5) Çorum Kuş Gözlem Topluluğu (ÇO-KGT), Çorum
- 6) Çukurova Üniversitesi Kuş Gözlem Topluluğu (ÇU-KGT), Adana

- 7) Dicle Üniversitesi Kuş Gözlem Topluluğu (DicleKuş), Diyarbakır
- 8) Ege Üniversitesi Kuş Gözlem Topluluğu (EGKT), İzmir
- 9) Erciyes Üniversitesi Kuş Gözlem ve Gezi Topluluğu (ERKUŞ), Kayseri
- 10) Gökova-Akyaka'yı Sevenler Derneği (Gök-Kuş-Ağı), Muğla
- 11) Hacettepe Üniversitesi Kuş Gözlem Topluluğu (BEYKUŞ), Ankara
- 12) İstanbul Kuş Gözlem Topluluğu (İKGT), İstanbul
- 13) Ortadoğu Teknik Üniversitesi Kuş Gözlem Topluluğu (OKGT), Ankara
- 14) On Dokuz Mayıs Üniversitesi Kuş Gözlem Topluluğu (OMÜKUŞ), Samsun
- 15) Pamukkale Arama Kurtarma Doğa Sporları Derneği (PAKDOS9 PAKKUŞ), Denizli
- 16) Uludağ Üniversitesi Kuş Gözlem Kulübü (ULUKUŞ), Bursa
- 17) Trakya Üniversitesi Doğal Hayatı Koruma Topluluğu (TU-DHKT), Edirne (Eken, 2002).

3.9.2. Uluslararası Kuruluşlar

1) **BirdLife International**, kuşlar üzerine odaklanmış sivil toplum kuruluşları ile önceliklerin paylaşımı, bilgi, yetenek ve başarıların değişimi ve böylelikle yeterlilik, yetkinlik ve etkinlikle büyüebilmeleri için küresel bir ortaklık kurar. Dünyada 103 ülkede değişik kuruluşlar tarafından temsil edilmektedir

2) **Greenpeace**, gezegenimizin biyolojik çeşitliliği ve çevresini en dramatik ölçüde tehdit eden unsurlar üzerine odaklanır. Dünya üzerinde yaklaşık 40 ülkede temsil edilmektedir. Kar amacı gütmeyen, bağımsız bir kuruluştur. Hükümetlerden ve şirketlerden bağışlar kabul etmez.

3) **WWF International (World Wildlife Foundation)**, doğal dünyamızın tahribatını durdurmak için çok çeşitli alanlarda çalışan küresel bir sivil toplum kuruluşudur. Çalışmalarını ulusal örgütleri ve ortak olarak kabul ettiği sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yayar.

4) **EEB (European Environmental Bureau)**'nin hedefi Avrupa Birliği'nin (AB) çevre üzerindeki etkisini olumlu yönde geliştirmek amacıyla AB Kurumları ile üye kuruluşları arasında ilişki kurmaktır. Bu ilişkiye çoğunlukla spesifik konularda karar. Karar vericilerle ilişki kurar.

5) *Friends of Earth International*, ulusal çevre kuruluşlarının dünya çapında birleştiği bir federasyondur. Amacı; dünyanın daha fazla hırpalanmasının önüne geçmek, tahribatı tamir etmek ve yeryüzünün ekolojik, kültürel ve etnik çeşitliliğini korumaktır.

6) *Transport and Environment*, Avrupa'da ulaşımın çevre üzerine etkileri konusunda çalışan kuruluşların şemsiye kuruluşudur. Avrupa'da sürdürülebilir ulaşım konusunda çalışmalar yapar. Ulaşım konusuna, çevre açısından sorumlu, ekonomik olarak anlamlı ve sosyal olarak da adil kriterlerden yaklaşır.

7) *Friends of Nature International*, doğanın sürdürülebilirliği konusuna demokrasi ve eşitlik açısından bakar. Çalışmalarını sürdürülebilir kalkınma, çevresel ve sosyal sorumluluk taşıyan turizm, sürdürülebilir bölgesel kalkınma ve etkin çevre eğitimi konularında yürütür.

8) *Climate Action Network Europe (CAN Europe)*, Batı Avrupa'da iklim değişikliği konularında çalışan çevre gruplarının Brüksel'deki koordinasyon ofisidir. Gruplar arasındaki bilgi alışverişini ve iklim değişikliği konusundaki politikaların üretilmesi için çalışmalar yapar.

3.9.3. Birleştirici Kuruluşlar

1) *Earth Watch Institute*, doğal kaynakların ve kültürel mirasın sürdürülebilir kullanımı ve korunması konusunda bilimadamları, halk, eğitimciler ve iş çevresi arasında ortaklıklar kurulmasına ön ayak olur.

2) *IUCN (World Conservation Union)*'nin amacı; dünya çapında doğanın bütünlüğü ve çeşitliliğini korumak ve doğal kaynakların eşit ve ekolojik olarak sürdürülebilir şekilde dağılımını garanti altına almak üzere kişi, kurum ve kuruluşları etkilemek, cesaretlendirmek ve yardımcı olmak için çalışır. Bilim adamlarından oluşan komisyonların ürettiği bilimsel veriyi bu konuda çalışan sivil toplum kuruluşlarının ve politika oluşturan kurumların hizmetine sunulacak hale getirir (Eken, 2002).

3.9.4. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları (Dernek, Vakıflar)

1) Türkiye Tabiatını Koruma Derneği (TTKD): Türkiye’de kurulan ilk çevre koruma derneğidir (1955). Çalışmalarını şubeleri yoluyla yürütmeye çalışır. Avrupa Konseyi’nin çevre bilgi merkezi olan NATUROPA’nın Türkiye’deki temsilcisidir.

2) Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD ve WWF Türkiye): 1975 yılında kelaynakların korunması için kurulmuş olan DHKD daha sonra doğa koruma konusundaki bir çok başarıya imzasını atmıştır. Çalışmalarını uzmanların çalıştığı projeler ile yürütür, alan ofisleri açar. BirdLife’in Türkiye’deki temsilcisidir. 2000 yılında WWF’nin ulusal örgütü haline gelen Doğal Hayatı Koruma Vakfı ile ortak çalışmaları yürütür.

3) Greenpeace Akdeniz Kampanya Ofisi: Akdeniz’de yürütülen kalıcı organik kirleticiler, enerji ve petrol kirliliği konusunda yürütülen kampanyalara ev sahipliği yapmaktadır.

4) Av ve Yaban Hayatını Koruma ve Geliştirme Vakfı: Av hayvanlarının korunması ve geliştirilmesi için, avcılara eğitim çalışmaları yapar. Milli parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü ile ortak çalışmalar yürütür.

5) Türkiye Çevre Vakfı (TÇV): TÇV’nin hizmetleri; çevre koruma konusunda araştırma, yayın ve kamuoyu aydınlatma şeklinde devam ederken, vakfin bugüne kadar yayınladığı ve çevre konusunun hemen her yönünü işleyen kitaplar, Türkiye’deki çevre literatürü bakımından önemlidir.

6) Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı (ÇEKÜL): Tüm varlıkların temeli ve yaşam kaynağı olan doğal çevrenin yıkımını gününbirlik çıkarlar uğruna gözardı eden, ortak geleceği tehlikeye atan tüm girişimlere karşı durmak, insanın çevresiyle uyumlu, dünü ile bağını koparmamış yarınlarını tasarlamak, Türkiye’nin zengin kültürel değerlerini korumak ve yaşatmak ve bu amaçlar doğrultusundaki tüm çabalara halkın bilinçli katılımını sağlamak için çalışmalar yürütür.

7) Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı (TEMA): Kaybolan geleceği kurtarmak, açlık ve yoksulluğu giderek topraktan gelen toplumsal barışı sağlamak için; erozyon, çoraklaşma, çölleşme, kirlilik, hatalı tarım teknikleri ve amaç dışı arazi kullanımını önlemek; doğal varlıkların tahribine yönelik, ulusal ve uluslar arası her türlü idari, siyasi ve ekonomik baskılara karşı mücadele etmek ve

sorunlara çözüm üretmek, biyolojik çeşitlilik, toprak, su ve diğer doğal kaynakların korunması, verimli kılınması ve sürdürülebilir yönetimini gerçekleştirmek; doğal varlıkların korunmasına yönelik politikaların, hükümetlerce üretilmesini, gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasını, uygulanmasını ve uluslararası anlaşmalara uyulmasını sağlayacak bilinçli ve etkin kamuoyu oluşturmak için çalışır.

8) Kıyı Alanları Milli Komitesi (KAY): Kıyı alanlarının sürdürülebilir kullanımı için entegre yönetimi konusunda yapılan çalışmaları organize etmektir. İki yılda bir “Türkiye’nin Kıyıları” başlıklı bir sempozyum düzenleyerek kıyı alanları konusunda yapılmış çalışmaların sunulmasını ve derlenmesini sağlar.

9) Deniz Temiz Derneği (TURMEPA): 1994 yılında kurulmuş, çalışmalarını deniz kirliliğini önlemek, kirliliği ve denizlerimizi temizlemek konularında sürdürmektedir.

10) Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV): Denizlerimizin kaybolan biyolojik çeşitliliğinin araştırılması ve korunması için çalışmalar yürütmektedir. Deniz Milli Parkı kavramı üzerinde çalışmaları vardır.

11) Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Derneği (KIRÇEV): Ormancılık politikaları, sürdürülebilir ormancılık, orman ürünleri ve biyolojik çeşitliliği ve orman köylüleri konusunda çalışmalar yapmaktadır. Çevre ve Orman Bakanlığı teşkilatının sürdürülebilirlik konusundaki kapasitesini artırma yönünde projeler geliştirmektedir.

12) Sualtı Araştırmaları Derneği (SAD): Derneğin amacı denizlerde, içsulara ve kıyılarda, doğal, tarihi ve kültürel çevrenin araştırılmasına ve incelenmesine, doğal kaynakların ve kültürel mirasın korunmasına, çoğaltılmasına ve gelecek kuşaklara aktarılmasına katkıda bulunmaktır.

13) Akdeniz Foku Araştırma Grubu (AFAG): “Akdeniz fokunu korumak; denizi korumaktır!” anlayışı ile, Akdeniz fokunun ve onun yaşam ortamı olan Akdeniz kıyı ekosisteminin korunması ve araştırılması amacıyla Türkiye’de kurulmuş ilk ve tek ihtisaslaşmış sivil toplum kuruluşudur (Eken, 2002).

14) Kuş Araştırmaları Derneği (KAD): Kuşların araştırılması ve korunması amacıyla 1998 yılında kuş gözlemcileri ve ornitologlar tarafından kurulmuştur. Derneğin amacı; Türkiye avifaunası üzerine araştırmalar yapmak, Türkiye’deki kuş gözlemciliği ve ornitoloji biliminin gelişimine katkıda bulunmak, bu konulardaki

araştırma ve gelişmelerle ilgili çeşitli yayınlar çıkartmak, kuşlarla ilgili koruma çalışmalarına katkıda bulunmaktır Türkiye’de ornitoloji bilimi, kuş gözlemciliği ve doğa korumacılığı konularında kamuoyu oluşturma amacı ile başta ilk öğretim okullarını içeren eğitim çalışmaları düzenleyerek halkın bilinçlenmesine yardımcı olmaktadır (Kuş Araştırmaları Derneği (KAD), 1998)

15) Ekolojik Tarım Organizasyon Derneği (ETO): Ekolojik tarımın genişlemesi, tanıtımı ve çiftçilerin ekolojik tarım konusunda bilgilendirilmeleri temel hedefleridir.

16) Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (International Union for Local Authorities, IULA): 1913 yılından bu yana dünyada yerel yönetimleri güçlendirmek ve geliştirmek, yerel topluluklar arasında işbirliğini ve bilgi akımını arttırmak yönünde çaba göstermektedir. Genel Merkezi Hollanda’nın Lahey kentinde bulunan IULA, günümüzde tüm kıtalara dağılmış binlerce üyesi ile, dünyanın en büyük ve en güçlü yerel yönetim kuruluşlarının başında gelmektedir. Birleşmiş Milletler nezdinde birinci derecede danışman statüsü bulunan IULA, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar nezdinde de özel bir statüye sahiptir (Eken, 2002).

17) Ege Doğal Yaşamı Koruma Derneği (EgeDoğa)

Ege Doğal Yaşamı Koruma Derneği, kısaltılmış adıyla EgeDoğa 18.02.2003 tarihinde kurulmuştur. Dernek merkezi İzmir kentindedir. EgeDoğa tüm ekolojik süreçleri ve doğal bütünlüğü tanımayı, tanıtmayı ve korumayı; ekolojik yaşam bilinci ve duyarlılığı oluşturmayı; doğa ile uyumlu sürdürülebilir bir yaşam desteklemeyi amaç edinmiş bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek, Ege Kuş Gözlem Topluluğu, Doğal Hayatı Koruma Derneği, BirdLife International, Doğa Derneği, Atlas Dergisi gibi doğal ve tarihi değerleri koruma misyonunu üstlenmiş kuruluş ve sivil toplum örgütleriyle iletişim içinde olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

EgeDoğa’nın amaçları; doğal kaynakların, doğal yapının ve biyolojik çeşitliliğin araştırılmasına ve korunmasına katkıda bulunmak, insan gereksinimlerini ekosistem döngüleriyle uyum içinde yeniden tanımlamak, bu doğrultuda sürdürülebilir yaşam şekillerini destekleyen üretim ve tüketim modellerini, teknolojileri, tasarımları, mimarileri ve yaşam biçimlerini desteklemek, ekolojik sistemin bozulmasını

denetlemek ve önleyici çalışmalar yapmak, doğa koruma için yürürlükte olan yasaların en iyi şekilde uygulanması için sivil toplum görevini yerine getirmek, gerekli hallerde iletişim kampanyaları düzenlemek, adli ve idari mercilere başvurmak, amacına uygun faaliyetleri gerçekleştirebilmek için ulusal ya da uluslararası kuruluşlarla ortak çalışmalar ve etkinlikler yapmaktır (Doğal Yaşamı Koruma Derneği (EgeDoğa), 2003).

18) Doğa Derneği

Doğa Derneği, başta kuşlar olmak üzere nesli tehlike altında olan türlerin, Önemli Kuş Alanları ve Önemli Doğa Alanları'nın ve bu alanlar arasındaki geçiş bölgelerinin korunması için: Eğitim ve kapasite geliştirme çalışmaları yapmak, kampanya ve benzeri iletişim etkinlikleri yürüterek doğa korumanın tabanını genişletmeye çalışmak, bilimsel araştırmalar yaparak sonuçlarını yayar. Yerinde ve doğrudan koruma çalışmaları yürütmek, bunu yaparken, çalıştığı yerin insanlarıyla birlikte hareket eder ve buradaki yaşam kalitesinin artırılmasını doğa korumayla bir bütün olarak ele alır. Yerel, ulusal ve uluslar arası ölçeklerde deneyim değişimi ve işbirliği ağlarını geliştirir (Doğa Derneği, 2003).

19) KuşBank

KuşBank kuş gözlemcilerinin kuş kayıtlarını internet yoluyla girdikleri bir merkezi veri bankasıdır. KuşBank kuş verilerini derleme ve değerlendirme sorunu ile kuş verilerini doğa koruma için kullanılması amacıyla oluşturulmuştur (Per ve Özesmi, 2004). Kuş gözlemcileriyle yapılan iki çaiştay sonunda KuşBank, kuş gözlemcilerinin öneri ve istekleri doğrultusunda şekillendirilmiştir (Özesmi 2000, 2002a) ve Dr. Uygur Özesmi tarafından bir proje haline getirilerek RSPB' ye (İngiltere Kraliyet Kuşları Koruma Derneği) sunulmuştur. 2003 yılında tamamlanmış olan ilk sürümü, kuş gözlemcilerinin görüş ve ihtiyaçları doğrultusunda 2004 yılında son şeklini almıştır (Özesmi, Tezbaşaran, ve Erdoğan, 2003)

BÖLÜM DÖRT

ÖNEMLİ KUŞ ALANI (ÖKA)

4.1. Önemli Kuş Alanı

Önemli Kuş Alanı (ÖKA), doğadaki kuş türlerinin nesillerini sürdürebilmesi için özel önem taşıyan coğrafyaları tanımlar (Eken, 2002). Başka bir ifadeyle, ÖKA, Dünya Kuşları Koruma Örgütü-(BirdLife International) tarafından belirlenen kriterlere göre seçilen ve kuşlar için uluslararası öneme sahip olan doğa alanlarına verilen isimdir. BirdLife International ilk kez 1989 yılında yayımladığı Avrupa'nın Önemli Kuş Alanları kitabı 79'u Türkiye'de olmak üzere 2444 alan hakkında bilgi verilmektedir. 2000 yılında yayımlanan kitabın yeni basımında ise Avrupa'daki ÖKA'ların sayısı 3619'a yükselmiştir ve bunun 97'si Türkiye'dedir (Doğal Hayatı Koruma Derneği (2003). ÖKA kavramının geliştirilmiş olmasının temel nedeni, yeryüzündeki doğal coğrafyaların büyük bir hızla insan kullanımına açılması karşısında kuş türlerini güvence altına alabilmektir. ÖKA'ların en güçlü yanı, uluslararası ölçekte önemli olan alanları işaret etmeleridir. Alanları belirleme sürecinde ölçülebilir ve somut kriterlerin kullanılması ise, ÖKA fikrini güçlendiren diğer bir noktadır. Bunların yanında, dünyanın pek çok yerindeki araştırmalar ÖKA'ların sadece kuşlar için değil, aynı zamanda diğer canlı türleri için de yaşamsal bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, bir ülkede etkin bir ÖKA ağının oluşturulması, o ülkedeki pek çok canlı türünün yaşama hakkını güvence altına almak anlamına gelmektedir (Eken, 2002).

4.2. ÖKA'ların Kısa Tarihçesi

ÖKA terimi ilk olarak 1981 yılında basılmış olan "Avrupa Birliği'nin Önemli Kuş Alanları" kitabında kullanılmıştır (Osieck ve Mörzer Bruyns, 1981). Daha sonraki yıllarda bu kitap genişletilerek yeniden basılmış ve 1989 yılında ise tüm Avrupa ülkelerini ve Türkiye'yi de kapsayan yeni bir envanter yayımlanmıştır (Grimmet ve Jones, 1989). Aynı yıl, Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları kitabı da ilk kez yayıma girmiştir (Ertan, Kılıç ve Kasperek, 1989). 1989 ile 2000 yılları arasında Avrupa

ülkeleri başta olmak üzere Dünyanın pek çok ülkesinde ulusal ÖKA envanterleri hazırlanmıştır. 1997 yılında, Türkiye'nin ikinci ÖKA kitabı basılmış ve burada 1989 yılındaki envanterde yer almayan pek çok yeni ÖKA tanımlanmıştır (Yarar ve Magnin, 1997). 2000 yılında ise Avrupa'nın ikinci ÖKA kitabı yayımlanarak Avrupa'da tanımlanmış olan 3619 ÖKA belgelenmiştir (Heath ve Evans, 2000).

4.3. ÖKA'ların İlgili Grupları

ÖKA'ların nerede oldukları ve neden korunmaları gerektiği pek çok farklı insan grubunun bilmesi gereken bir konudur. Bunların başında; kuş Gözlemcileri, karar vericiler, yatırımcılar ve yerel kullanıcılar, üniversiteler, danışman çevre firmaları, doğa korumacı sivil toplum örgütleri ve sponsor kuruluşlar (Kılıç ve Eken, 2004).

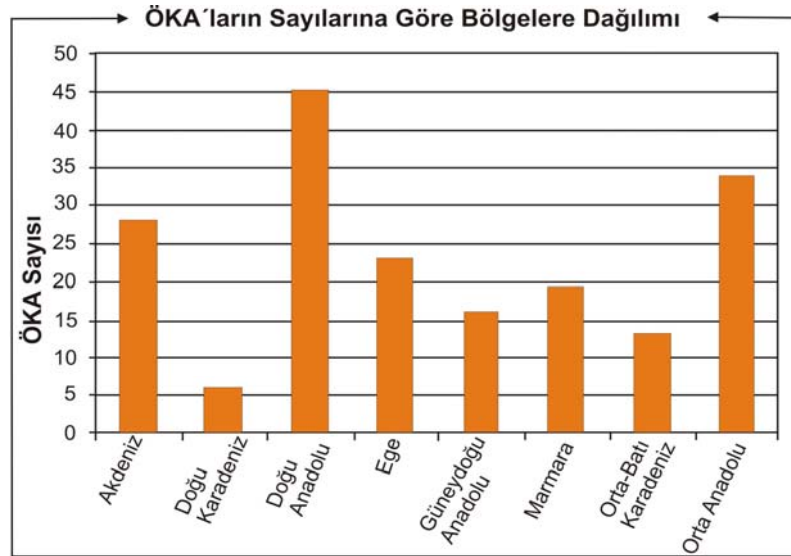
4.4. ÖKA'ların Ekonomik Değeri

Önemli Kuş Alanları, yaşamı ayakta tutan doğal kaynakları ve bu kaynakların doğal döngülerini barındıran alanlardır. Bu alanlar sadece biyolojik olarak değil ekonomik olarak da insan yaşamında önemli rol oynar. Uzun vadeli ve çok boyutlu (yerel, ulusal ve küresel ölçekler) incelendiğinde bu alanların sağladığı hizmet ve ürünlerin ekonomik değerleri çok yüksektir. Bu alanların kaybedilmesi sadece biyolojik çeşitliliğin ve kültürlerin kaybedilmesi değil, aynı zamanda bu bölgelerde yaşayan insanların ülke ekonomisine katkısının yok olması anlamına gelir. Örneğin, barajlarla birlikte nehir vadilerinin tabanında yıllar içinde oluşmuş en verimli tarım toprakları, sulak alanların kaybıyla balıkçılık ve saz kesimi gibi gelir kaynakları, makilik alanlar ve diğer alanların ikinci konutlarla yok edilmesiyle de hayvancılık büyük zarar görür (Kılıç ve Eken, 2004).

4.5. ÖKA'ların Dağılımı

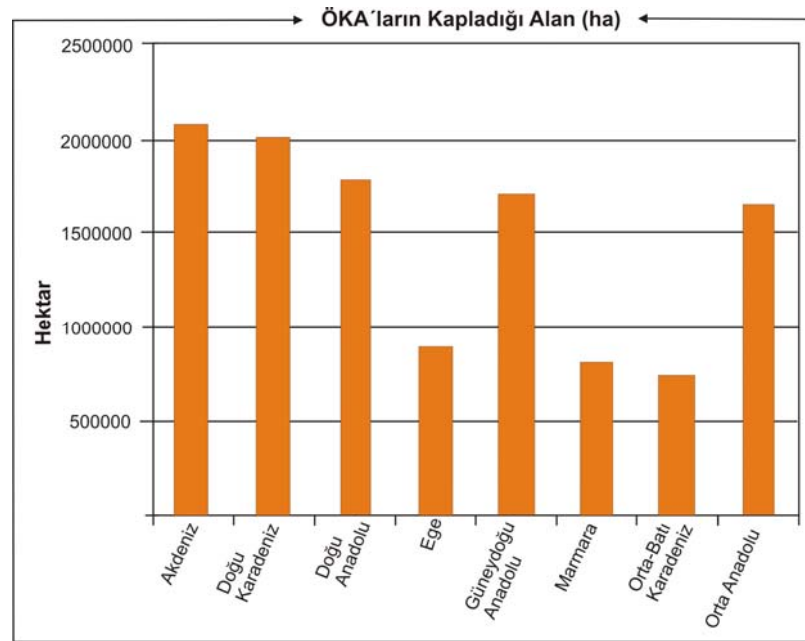
Türkiye'nin farklı biyocoğrafik özellikleri temsil eden toplam 184 ÖKA tanımlanmıştır. ÖKA'ların toplam yüzölçümü 11.638.525 hektardır ve Türkiye'nin

% 14'ünü kaplar. Doğu Anadolu Bölgesi'nde 45, İç Anadolu Bölgesi'nde 34, Akdeniz Bölgesi'nde 28, Ege Bölgesi'nde 23, Marmara Bölgesi'nde 19, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 16, Orta ve Batı Karadeniz Bölgesi'nde 13, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ise 6 ÖKA bulunur (Şekil 4.1) (Kılıç ve Eken, 2004).

Şekil 4.1. ÖKA'ların sayılarına göre bölgelerdeki dağılımı (Kılıç ve Eken, 2004).

ÖKA'ların kapladığı alan dikkate alındığında ise bölgelere göre dağılım daha farklıdır. En çok ÖKA Doğu Anadolu'da bulunmasına rağmen alanlar en büyük yüzölçümüne Akdeniz Bölgesi'nde sahiptir (2.077.649 ha.). Bölgelere göre alanların yüzölçümü Şekil 4.2'de verilmiştir (Kılıç ve Eken, 2004).

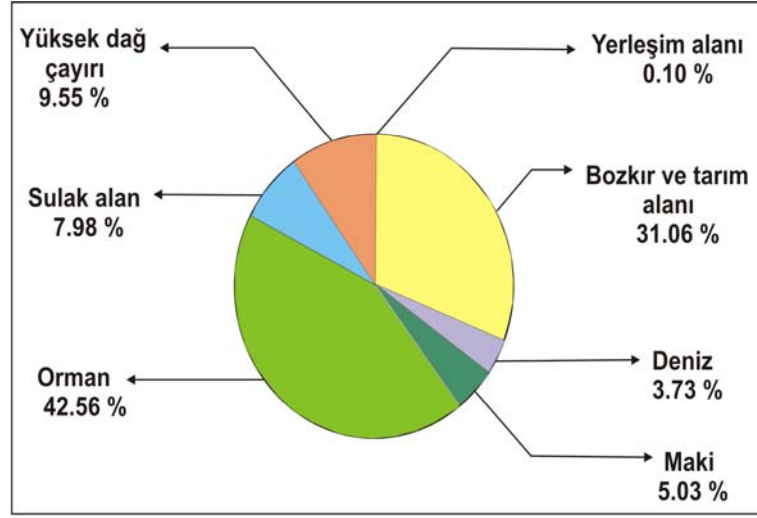

Şekil 4.2. ÖKA'ların kapladıkları alanın bölgelere göre dağılımı (Kılıç ve Eken, 2004).

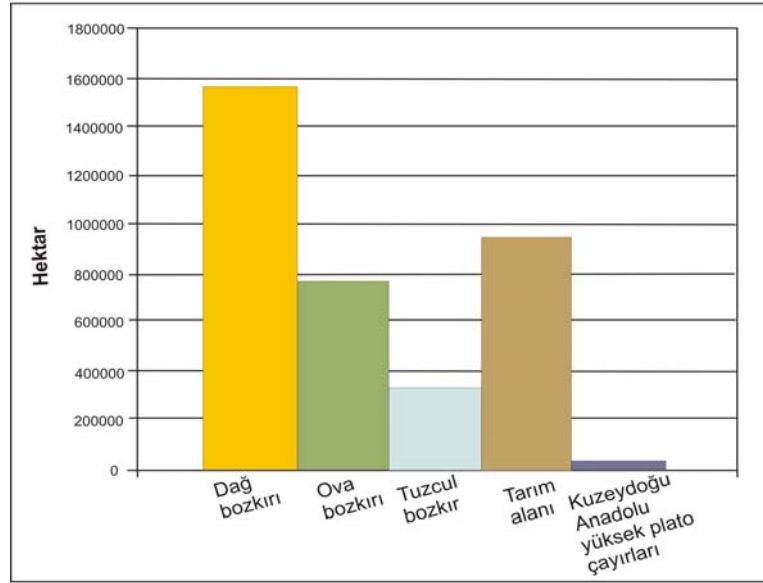
4.6. ÖKA'lar ve İçerdikleri Doğal Yaşam Ortamları

Türkiye'de bulunan yedi ana doğal yaşam ortamının iyi korunmuş örnekleri farklı ÖKA'lar tarafından etkili bir şekilde temsil edilmektedir. ÖKA'ların yüzölçümüne göre habitat dağılımlarına bakıldığında neredeyse % 50'si ormanlardan oluşmaktadır. Doğu Karadeniz Dağları ÖKA'sının yüzölçümünün çok büyük olması böyle bir sonuç elde edilmesinin ana nedenidir. Bu tablo, ÖKA'ların % 31'ini kaplayan bozkırların kuş türleri için en az ormanlar kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. 1997 yılındaki ÖKA envanterine göre sulak alanların kapladığı alan, bu ekosisteme ait olamayan pek çok yeni ÖKA belirlendiğinden göreceli olarak azalmıştır.

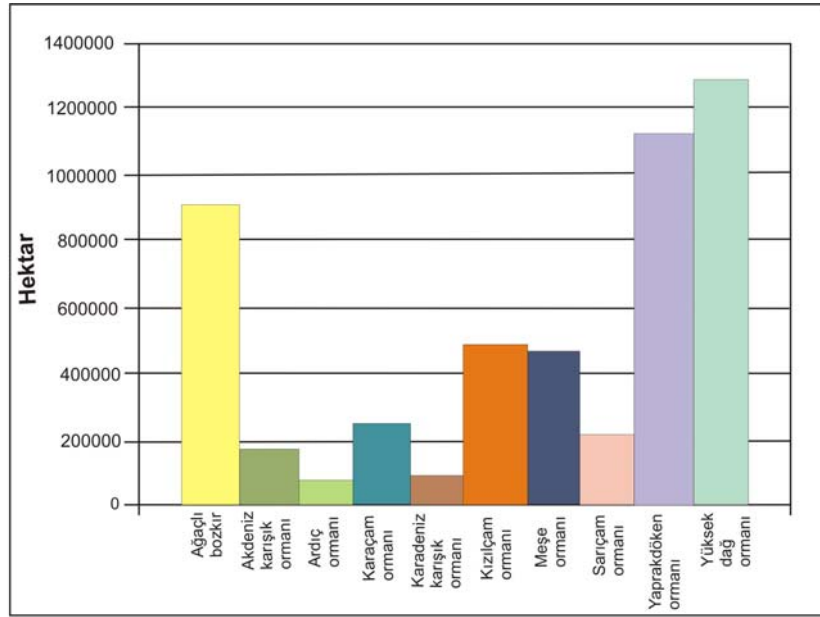
ÖKA'ların temsil ettiği doğal yaşam alanlarının yüzölçümlerine göre dağılımları şöyledir: Orman % 42.56, Bozkır/Tarım alanı %31.06, Sulak alan %7.98, Yüksek dağ çayırı % 9.55, Maki % 5.03, Deniz % 3.73 ve Yerleşim alanı %0.1 (Şekil 4.3). Şekil 4.4 ve Şekil 4.5 ise en yaygın habitat türleri olan ormanların ve bozkırların alt gruplarını göstermektedir (Kılıç ve Eken, 2004).

Şekil 4.3. ÖKA'ların toplamında temsil edilen yaşam alanlarının yüzdeleri (Kılıç ve Eken, 2004).

Şekil 4.4. ÖKA'larda temsil edilen bozkır ve tarım alanı habitatlarının alt grupları (Kılıç ve Eken, 2004).

Şekil 4.5. Orman habitatlarının ÖKA’lardaki dağılımı (Kılıç ve Eken, 2004).

4.7. ÖKA Kriterleri

Dünya Kuşları Koruma Örgütü tarafından belirlenen kriterler Tablo-4.1’de gösterildiği gibidir.

Tablo 4.1 OKA Kriterleri (Doğal Hayatı Koruma Derneği, 2003)

A1	Alan, düzenli olarak kayda değer sayıda nesli tehlike altında olan kuş türlerinden barındırır.
A2	Alanda, üreme popülasyonları dağılımı bir Endemik Kuş Alanı (Endemic Bird Areas-EBA) ya da İkincil Alan (Secondary Areas) oluşturan, dar yayılım alanına sahip kuş türlerinin önemli oranlarda olduğu bilinir ya da tahmin edilir.
A3	Alanda, popülasyonlarının büyük bir bölümünün ya da tümünün dağılımı bir biyomda sınırlanmış kuş türlerinin önemli oranlarda barındığı bilinir ya da tahmin edilir.
A4	(i) Alan, düzenli olarak, belirli dönemlerde topluluklar halinde bulunan bir ya da birkaç su kuşu türünün, biyo-coğrafik popülasyonun >%1’ini barındırır ya da

	<p>(ii) Alan, düzenli olarak, belirli dönemlerde topluluklar halinde bulunan bir ya da birkaç deniz kuşu ya da karasal türlerin, global popülasyonunun >%1'inin barındırır ya da</p> <p>(iii) Alan, düzenli olarak, bir ya da birkaç türden >20.000 su kuşu bireyini ya da >10.000 deniz kuşu çiftini barındırır ya da</p> <p>(iv) Alan, göç sırasında toplu halde uçan göçmen türler için "göç geçidi" işlevini görmektedir.</p>
B1	<p>(i) Alan, düzenli olarak, belirli dönemlerde topluluklar halinde bulunan bir ya da birkaç su kuşu türünün, göç yolu ya da bağımsız popülasyonunun >%1'ini barındırır ya da</p> <p>(ii) Alan, düzenli olarak, belirli dönemlerde topluluklar halinde bulunan bir ya da birkaç deniz kuşu türünün bağımsız bir popülasyonunun >%1'ini barındırır ya da</p> <p>(iii) Alan, düzenli olarak, belirli dönemlerde topluluklar halinde bulunan başka kuş türlerinin göç yolları ya da bağımsız popülasyonlarının >%1'ini barındırır ya da</p> <p>(iv) Alan, ilk ve sonbahar göçleri sırasında 5000'den fazla leylek ya da 3000'den fazla yırtıcı kuş, pelikan ya da leylek için "göç geçidi" işlevi görür.</p>
B2	Alan, Avrupa Ölçeğinde Korumada Öncelikli (SPEC Kategori 1, 2 ve 3 - Koruma durumu olumsuz) ve ÖKA yaklaşımı korunmasına uygun olan bir tür için ülkedeki en önemli "n" alandan biridir.
B3	Alan, Avrupa Ölçeğinde Korunmada Öncelikli (SPEC Kategori 4 - Korunma Durumu Olumlu, ancak Avrupa'da yoğunlaşmış) ve ÖKA yaklaşımı korunmasına uygun olan bir tür için ülkedeki "n" alandan biridir.
C	Avrupa Birliği ölçeğinde önem taşıyan alanlar

4.8. Türkiye'nin Korunan Alanları

Türkiye'deki önemli doğal alanlar 18 farklı koruma statüsüyle korunmaktadır. Hatta bazen tek bir alana birkaç koruma statüsü verilmektedir. Bu koruma statülerinin bir kısmı ulusal mevzuata göre ilan edilirken, bir kısmı da uluslararası

sözleşmelere dayanarak oluşturulmuştur. Ancak tüm bu statüleri uygulayabilmek için kısıtlı olanaklar bulunmaktadır ve bu nedenle alanlar etkili bir şekilde yönetilememektedir.

4.8.1. Türkiye'deki Alan Koruma Statüleri

4.8.1.1. Ulusal Statüler

Milli Parklar Kanunu

2873 sayılı, 9 Ağustos 1983 tarihli Milli Parklar Kanunu ile Türkiye'nin %1,07'lik bir alanına karşılık gelen toplam 839.663 hektar doğal alan korunmaktadır. Bu kanun kapsamındaki koruma statüleri olan milli park, tabiatı koruma alanı, tabiat anıtı ve tabiat parkının hangi amaçla ilan edildiği aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

Milli Parklar Kanunu: Bilimsel ve estetik bakımdan ulusal ve uluslararası önemi bulunan; doğal ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip alanlardır.

Tabiatı Koruma Alanları: Bilimsel çalışmalar ve eğitim açısından önem taşıyan, nadir, tehlike altında veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemleri ve türleri içeren alanlardır. Alanların mutlak korunması gerekli olup, yalnızca bilim ve eğitim amaçları için kullanımlarına olanak tanınmaktadır.

Tabiat Anıtları: Tabiat olaylarının meydana getirdiği sıra dışı özelliklere ve bilimsel değerlere sahip alanları içermektedir. Tabiat anıtlarının milli park esasları dahilinde korunmaları gerekmektedir.

Tabiat Parkları: Önemli bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliklerin sahip, doğal manzara bütünlüğü içinde insanların dinlenme ve eğlenmelerine uygun doğal alanlar bu statü ile korunmaktadır.

Kara Avcılığı Kanunu

İlk kez 3167 sayı ile 5 Mayıs 1937 tarihinde yayımlanan ve yirmi yıl önce ilk değişikliği yapılan, 4915 sayı ile 1 Temmuz 2003 tarihinde bir kez daha değiştirilen Kara Avcılığı Kanunu kapsamında iki alan koruma statüsü yer almaktadır. Yaban hayatı koruma sahaları ve yaban hayatı geliştirme sahalarının her ikisi de orman

rejimine giren yerlerde Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından, diğer yerlerde ise Bakanlar Kurulu'nca ilan edilmektedir. Bu sahaların ayrılması ve yönetimlerine ilişkin esas ve usuller aynı bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir. Bu yönetmelik Kasım 2003 itibariyle hazırlık aşamasındadır. Yönetmeliğin hazırlanması ile birlikte bu statü sayesinde Türkiye'de türlerin yerinde korunması konusunda önemli bir mesafe alınacağı düşünülmektedir.

Yaban Hayatı Koruma Sahası: Yaban Hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığın sağlandığı sahaları kapsamaktadır.

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma planı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahaları içermektedir.

Orman Kanunu

Ağustos 1956'da kabul edilen Orman Kanunu kapsamında doğanın yerinde korunmasına katkıda bulunan dört koruma statüsü vardır. Bu koruma statülerinin ana amacı doğanın korunması değil, orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımınıdır.

Muhafaza Ormanları: Arazi kayması ve yağmurlarla yıkanma gibi tehlikelere maruz yerlerde bulunan; şose yol ve demiryollarını toz ve kum fırtınalarına karşı muhafaza eden; nehir yataklarının dolmasının önüne geçen veya ulusal savunma için korunması zorunlu görülen devlet ormanlarını, maki veya fundalarla örtülü yerleri içerebilir. Daimi olarak tahrip edilmiş veya yangın görmüş devlet ormanları da istihsal ormanı haline gelinceye kadar muhafaza ormanı statüsüne sahip olabilmektedir.

Gen Koruma Ormanları: Bir türün genetik çeşitliliğinin doğal ortamında (in-situ) korunması amacıyla seçilen ve yönetilen doğal meşcerelerdir. Gen koruma ormanları ile doğada var olan genetik zenginliğin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmaktadır.

Tohum Meşcereleri: Mevcut koşullar altında istenilen karakterler bakımından üstün özelliklere sahip ağaçların bulunduğu, belirli bir coğrafik bölgede yer alan ve

tohum üretimi için özel bir yönetim ve işletmeye tabi tutulan meşcerelerdir. Tohum meşcereleri ile kaliteli ve kaynağı belli tohum elde etmek amaçlanmaktadır.

Orman İçi Dinlenme Yerleri: Toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadıyla oluşturulan sahalardır. Bunlar A, B ve C tipi olmak üzere üçe ayrılır. A tipi, yüksek kaynak değerleri ve ziyaretçi potansiyeline sahip çadır, karavan ve bungalov gibi geceleme tesisleri olan ve aynı zamanda günübirlik kullanım imkanı sağlayabilen sahalardır. B tipi, kent merkezlerinin yakın çevresinde, yüksek ziyaretçi potansiyeline sahip ve günübirlik kullanım imkanı olan sahalardır. C tipi, kaynak değeri ve ziyaretçi potansiyeli oldukça sınırlı, genelde mahalli ihtiyaçları karşılamak için oluşturulan ve günübirlik piknik imkanı veren sahalardır.

Su Ürünleri Kanunu

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı yetkisindeki 23 Mart 1971 tarihli 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu uyarınca tanımlanan Su Ürünleri İstihsal Sahaları da alan koruma statüleri arasında sayılabilir. Aynı kanun 23. maddesi, suçul türlerin avlanabileceği yerler, avlanma usul ve esasları ile avlanma zamanlarını düzenleyen tüzükle ilgili konuları içermektedir.

Su Ürünleri İstihsal Sahaları: Su ürünlerini istihsale elverişli, içinde veya üzerinde herhangi bir istihsal vasıtası kurulabilen, kullanılabilen su alanlarıdır. Bu çerçevede, ülkemizin tüm kıyı ve iç sularının su ürünleri istihsal sahası olduğu varsayılarak, su ürünleri istihsalinin yapılamayacağı yerler Su Ürünleri Kanunu kapsamında çıkartılan sirkülerde belirtilmektedir. Bu konuda 2002 yılı Aralık ayında yayımlanan en son sirkülerde, birçok düzenlemenin yanı sıra bölge ve yer yasakları da tanımlanmıştır. Bu sirküler kapsamında, denizkaplumbağası ürem alanı olarak tespit edilen yerlerle ilgili olarak da birtakım koruma tedbirleri alınmakta v ayrıca iç sularımızda belirli dönemler için avlanma yasağı uygulanmaktadır.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu: Kültür Bakanlığı'nın yetkisi kapsamında 2863 sayı ile 21 Temmuz 1983 tarihinde yayımlanarak, 3386 sayı ve 17 Haziran 1987 tarihinde birtakım değişiklikler yapılan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, sit alanları ile ilgili düzenlemeleri içermektedir.

Sit Alanları: Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari vb. özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarih hadiselerinde cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış doğal özellikleri ile korunması gereken alanlardır. Sit alanları kentsel sit, arkeolojik sit, tarihi sit ve doğal sit alanları olarak ayrılmıştır. Doğal güzellik ve bilimsel açıdan sıradışı, evrensel değeri olan alanlar doğal sit alanı belirlemiştir. Doğal sit alanları üç ayrı derecede sınıflandırılır.

4.8.1.2. Uluslararası Statüler

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme

Dünya Kültürel ve Doğal Mirası'nın korunması için 16 Kasım 1972 tarihinde Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) tarafından kabul edilen sözleşmeye ülkemiz 14 Nisan 1982 tarihinde taraf olmuştur. Bu sözleşme kapsamında tanımı yapılan anıtlar, yapı toplulukları ve diğer alanlar kültürel miras olarak kabul edilmiştir. Bu sözleşme altında korunan alanlar **Dünya Kültürel ve Doğal Miras Alanı** olarak tanımlanmaktadır.

Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi

Avrupa Birliği (AB) üyesi devletlerin önderliğinde hazırlanan ve AB'ye üye olmak isteyen diğer devletlerce de onaylanan bu sözleşme ile taraflar, yabancı bitki ve hayvanların ve bunların yaşama ortamlarının korunmasını amaçlamışlardır. Bu çerçevede sözleşme, kesin olarak korunması gereken bitki ve hayvan türlerini, korunan hayvan türlerini, yasaklanan av yöntemleri ile ilgili listeleri içermektedir. Ülkemiz bu sözleşmeye 9 Ocak 1984 tarihinde 84/7601 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile taraf olmuştur. Sözleşmeye taraf olanlar ülkelerinde **Zümrüt Ağı Alanları (ASCI-Areas for Special Conservation Interest)** ilan edebilmektedir. Ülkemizde bu statü için ön çalışmalar yapılmaktadır ve bu kapsamda 9 alan zümrüt ağı alanı olarak tanımlanmıştır.

Barcelona Sözleşmesi ve Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol

Barselona'da 16 Şubat 1976'da kabul edilen Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi çerçevesinde, Akdeniz'deki doğal alanların ve bölgedeki kültürel mirasın yok olmaması için deniz alanlarının ve çevrelerinin özel koruma alanları olarak korunması öngörülmektedir. Bu amaçla, 88/13151 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 7 Ekim 1988 tarihinde Türkiye, Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol'ü onaylamıştır. Bu protokol çerçevesinde belirlenen alanlar özel çevre koruma bölgesi olarak tanımlanmaktadır ve Türkiye'de bu statü Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına dair 383 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yasallaşmıştır.

Özel Çevre Koruma Bölgeleri: Tarihi, doğal, kültürel vb. değerler açısından bütünlük gösteren ve gerek ülke gerekse dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan alanlardır.

Özellikle Sukuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi)

Ramsar Alanları: Ramsar Sözleşmesi, 3895 sayılı kanunla onaylayarak, 17 Mayıs 1994 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu sözleşmenin hükümlerine dayanılarak 30 Ocak 2002 tarihinde Ulusal Sulak Alanları Koruma Yönetmeliği yayımlanmıştır. Bu yönetmelik, sulak alanların korunması ve geliştirilmesini hedeflemektedir. Yönetmelik kapsamında uluslararası ölçekte korunan Ramsar alanları ilan edilebileceği gibi, ulusal düzeyde başka sulak alan koruma sahaları da ilan edilebilmektedir. Bu, yeni bir yasal düzenleme olduğundan henüz ulusal ölçekte korunan sulak alanların listesi belirlenmiş ve sınıflandırmaları yapılmamıştır. Ancak yönetmeliğin genel hükümleri kapsamında tüm sulak alanların korunması ve akılcı kullanımı gerekmektedir.

Avrupa Birliği Kuşları Koruma Yönetmeliği (79/409/EEC) ve Avrupa Birliği Habitatlari ve Türleri Koruma Yönetmeliği (92/43/EEC)

Natura 2000 Alanları: Avrupa Birliği'nin (AB) Kuşları Koruma Yönetmeliği ve AB Habitatlari ve Türleri Koruma Yönetmeliği altında sırasıyla SPA'ların ve SAC'lerin belirlenmesi gerekmektedir. SPA ve SAC'lerin bütünü Natura 2000 adı verilen uluslararası korunan alanlar ağını oluşturmaktadır. Bu yönetmelik uyarınca

AB'ye üye olan her ülke toprakları üzerindeki hayvanlar, bitkiler ve habitatlar açısından uluslararası öneme sahip alanları koruma altına almakla yükümlüdür. 1998 tarihli Avrupa Mahkemesi kararıyla BirdLife International tarafından geliştirilen ÖKA kriterleri, SPA'lerin belirlenebilmesi için en geçerli yöntem olarak kabul edilmiştir. Türkiye AB üyesi olamamasına rağmen, AB ile bütünleşme sürecinde bu yönetmelikler ulusal mevzuatımızla uyumlulaştırılması gereken bir belge olarak ortaya çıkmıştır.

Çevre ve Orman Bakanlığı birçok resmi kurumla birlikte ve sivil toplum örgütlerinin de katkılarıyla biyolojik çeşitliliğin korunmasını tek bir yasal zemin oturtmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda 2005 yılında resmileşmek üzere Doğa Koruma Kanunu adlı bir kanun tasarısı hazırlanmaktadır. Bu yeni yasanın yukarıda belirtilen koruma statülerin tek bir çatı altında toplaması beklenmektedir (Yeşil Atlas, 2003).

BÖLÜM BEŞ

KUŞ GÖZLEMCİLİĞİNDE ÜLKE POTANSİYELİ VE İZMİR KUŞ CENNETİ'NİN YERİ

5.1. İzmir Kuş Cenneti Hakkında

Türkiye'nin Ege kıyılarındaki en büyük deltası olan Gediz Deltası, dalyanlar, azmaklar, tuzlalar, tatlı su bataklıkları, tuzcul bataklıklar, tuzcul çayırlar, geçici sulak çayırlar, alüvyon adacıkları, tarım alanları ve Akdeniz tipi çalılıklar gibi çok farklı habitatları içeren 40.000 hektarlık alana yayılmış bir deltadır. İzmir Körfezi'nin kuzey hattı boyunca devam edip, Foça yakınlarına kadar uzanır. İzmir Körfezi girişinin çamurla dolmasını önlemek amacıyla 19. yüzyıl sonlarında yatağı değiştirilen Gediz, bugün ÖKA'nın en kuzeyinden Ege Denizi'ne dökülmektedir.

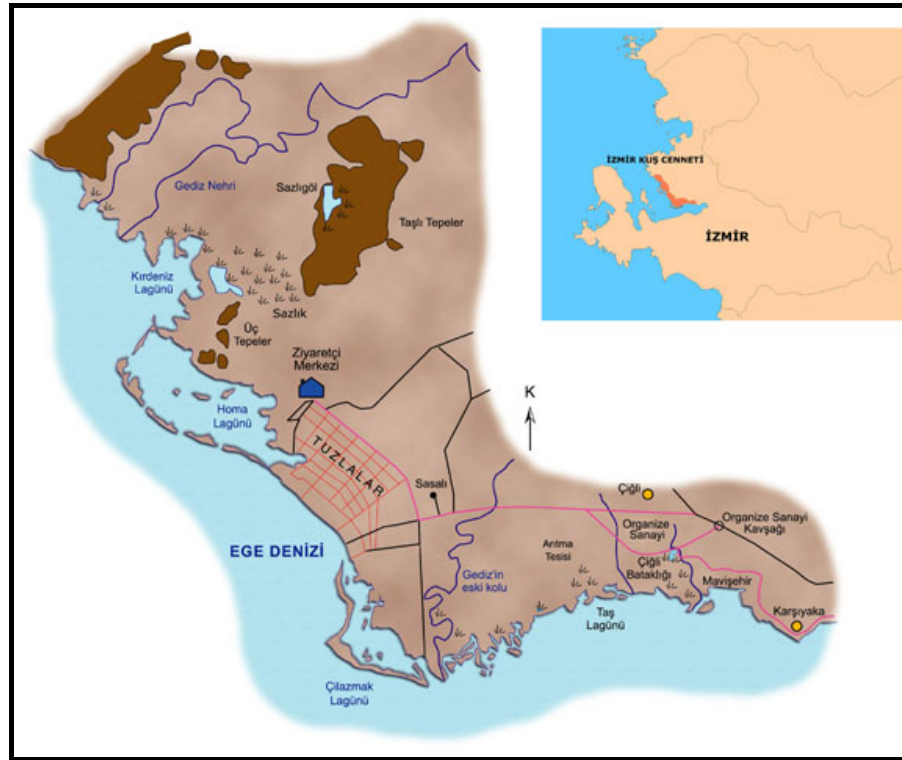
Şekil 5.1 İzmir Kuş Cenneti (Doğa Derneği ve EgeDoğa, bt)

Gediz Deltası'nın deniz ile buluştuğu kıyılarında üç tanesi doğal, bir tanesi insan yapısı toplam dört adet dalyan bulunur.

Ragıppaşa Dalyanı (Taş Lagünü-500 ha): Taş Lagünü olarak adlandırılan dalyan insan eliyle oluşturulmuş ve deltasının güneydoğu bölümünün kıyısında inşa edilmiştir. Bu dalyan Büyükşehir Belediyesi'nce yıkılmıştır.

Çilazmak Dalyanı (725 ha): İç Körfezde yer alan bir dalyandır. Çilazmak Dalyanı'nın bir bölümü Tekel Tuzla İşletmesi'nin sınırları dahilinde yer almaktadır.

Homa (1824 ha) ve Kırdeniz Lagünleri (400 ha): Deltasının batı kıyısı boyunca bulunurlar. Homa Dalyanı Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi tarafından balık yetiştiriciliğinde kullanılmaktadır (Bilge, 2003).

Şekil 5.2 İzmir Kuş Cenneti (Doğa Derneği ve EgeDoğa, 2003)

Homa, Çilazmak, Kırdeniz ve Taş lagünlerinin tuzluluk oranları yüksektir. Denizden küçük kum seddeleri ve adacıklarla ayrılırlar. Tuzlaların toplam ise 3300 hektar alandır. Tuzlalarla İzmir kentinin arasında kalan ÖKA'nın güneydoğu bölümünü, 150 hektarlık bir tatlısu bataklığını da içine alan ve yaklaşık 5000 hektar alan kaplayan bir tuzcul bataklık sistemi oluşturur. Tuzlaların kuzeyinde kalan arazi, kuru çayırlardan, tarım alanlarından ve küçük ağaçlık alanlardan oluşur. Kırdeniz Dalyanı'nın doğusunda, bir kurutma kanalının (S₄₇) oluşturduğu, 500 hektar alan

kaplayan, sazlıklarla kaplı bir tatlısu bataklığı vardır. Ancak, bölgedeki su sıkıntısı nedeniyle bu alan uzun yıllardır kurudur (Yarar ve Magnin, 1997).

Delta, tarih boyunca üç kez yatağı değiştirilmiş olan Gediz Nehri'nin taşıdığı alüvyonlar sayesinde binlerce yılda oluşmuştur ve aralarında nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan türlerin de bulunduğu 250'ye yakın kuş türü bu alanda yaşamakta olup, üreme döneminde alanda yaklaşık 80.000 birey kuş bulunmaktadır.

40.000 hektarlık alanın 20.400 hektarı 20'den fazla kuş türü için Önemli Kuş Alanı (ÖKA) kriterlerini sağlamaktadır. Dünya ölçeğinde nesli tehlike altında olan tepeli pelikan (*pelecanus crispus*), küçük kerkenez (*falco naumanni*), küçük karabatak (*phalacrocorax pygmeus*) olmak üzere birçok kuş türü için yaşamsal önem taşıyan deltanın sadece batısında kalan nispeten ufak bir bölümü Yaban Hayatı Koruma Sahası'dır ve İzmir Kuş Cenneti olarak adlandırılır (Bilge, 2003).

5.2. İzmir Kuş Cennetine Nasıl Gidilir?

Gediz deltasına çok çaba sarfetmeden ulaşılabilir. Çünkü şehrin kuzeybatı yerleşiminin (Çiğli-Bostanlı-Mavişehir) bir bölümü deltanın üzerine kurulmuştur. Çiğli-KİPA'nın hemen güneyinde uzanan alan Çiğli Bataklığı'dır. Sasalı Beldesi'ne doğru yola devam ederseniz Organize Sanayi Bölgesi'ni geçtikten sonra yolun sağında askeri havaalanını sol tarafında ise İBB (İzmir Büyükşehir Belediyesi) Atık Su Arıtma Tesisi'ni görürsünüz. Bulduğunuz yol daha sonra büyük okaliptüs ağaçları arasında devam ederek Sasalı'ya ulaştırır. Yolun sonunda Tekel Tuzla İşletme kapısı bulunur ve sağa doğru asfalt yol devam eder. Bu yolun başındaki tabela üzerinde İzmir Kuş Cenneti yazısını ve Ziyaretçi Merkezine 6,5 km kaldığını okunur. Özel arabayla Karşıyaka'dan yaklaşık 20 dakikada kolayca ulaşılacak alana toplu taşıma aracı olarak sadece Sasalı Belediyesi'ne ait otobüslerle Sasalıya kadar gidilebilir. Sasalı'dan Ziyaretçi Merkezi'ne uzanan 6,5 km'lik yol da ister gezerek isterseniz de otostop yaparak katedilebilir (Bilge, 2003).

5.3. Gedizin Ev Sahipleri

5.3.1. Kuşlar

5.3.1.1. Yıl Boyu Görülebilen Türler

Deltada yıl boyunca gözlenebilen bazı türler şunlardır;

Tepeli Pelikan (*Pelecanus crispus*) Dalmatian Pelican

Küçük Ak Balıkçıl (*Egretta garzetta*) Little Egret

Gri Balıkçıl (*Ardea cinerea*) Grey Heron

Flamingo (*Phonicopterus ruber*) Greater Flamingo

Angıt (*Tadorna ferruginea*) Shelduck

Saz Delicesi (*Circus aeruginosus*) Marsh Harrier

Kızıl Şahin (*Buteo rufinus*) Long- legged Buzzard

Uzunbacak (*Himantopus himantopus*) Black-winged Stilt

Izmir Yalıçapkını (*Halcyon smyrnensis*) Smyrna Kingfisher

Bıyıklı Baştankara (*Panurus biarmicus*) Bearded Tit

5.3.1.2. Kış Göçmeni Türler

Kışın Delta'da görülebilecek bazı türler şunlardır;

Büyük Akbalıkçıl (*Egretta alba*) Great White Egret

Yeşilbaş Ördek (*Anas platyrhynchos*) Mallard

Macar Ördeği (*Netta rufina*) Red-crested Pochard

Kızkuşu (*Vanellus vanellus*) Lapwing

Bahri (*Podiceps cristatus*) Great Crested Grebe

5.3.1.3. Yaz Göçmeni Olan Türler

Yazın Deltada gözlenebilecek bazı türler şunlardır.

Mahmuzlu Kızkuşu (*Hoplopterus spinosus*) Spur-winged Plover

Sumru (*Sterna hirundo*) Common Tern

Arikuşu (*Merops apiaster*) **Bee-eater**

Gökkuzgun (*Coracias garrulus*) **Roller**

İbibik (*Upopa epops*) **Hoopoe**

5.3.1.4. Göç Zamanında Gözlenebilen Türler

Sarı Kuyruksallayan (*Motacilla flava*) **Yellow Wagtail**

Sarıasma (*Oriolus oriolus*) **Golden oriolus**

5.3.2. Bitkiler

Bitki coğrafyası bakımından Akdeniz bitki coğrafyasına giren Gediz Deltasında kumul, tuzcul, frigona (garig) ve sazlık yaşam alanları bulunur. Buna bağlı olarak bu yaşam alanlarına uyum sağlamış bitki türleri baskın olarak gözlenir. Bölgede yapılan flora çalışmalarında, bitki bölümlerinden tohumlu bitkiler bölümüne ait 60 familya, 206 cins ve toplam 308 tür saptanmıştır.

Bu bitkilerden kıyı bölgesinde yaygın olarak görüleni 40 cm kadar boylanabilen, çok yıllık ve otsu bir bitki olan deniz börülcesidir (*Salicornia europaea* L. *Chenopodiaceae*). Bu bitki haşlandıktan sonra salata olarak yenir.

Sazlıklarda ve kanallarda 3m'ye kadar boylanabilen çok yıllık, otsu bitkilerden olan kamış (*Phragmites australis*) ve hasır otu (*Typha sp.*) bulunur.

Kumullarda ise en baskın türler ılgın (*Tamarix*) türleridir. Ilgın türleri çalı görünüşlü küçük ağaçlardır. Çiçekler beyaz veya pembe renklidir. İç bölgelerde çuvar-acı ot (*Halocnemum strobilaceum*) ve *Halimone portulacoides* baskın türlerdir. Tepelerde ise 100 cm kadar boylanabilen, kışın yapraklarını döken ağaççıklar olan menegiç (*Pistacia terebinthus*), yaprak döken ağaçlar olan meşe türleri (*Quercus*), süt taşıyan ve kışın yaprak döken ağaç ve ağaççıklar olan incir (*Ficus carica*), mor çiçekli ve kokulu, kekik yerine kullanılan, çok yıllık çalimsı bitkiler olan beyaz kekik (*Coridothymus*) türleri baskındır.

5.3.3. Kurbağa ve Sürüngen Türleri (Herpetofaunası)

Gediz Deltasında bugüne kadar yapılan çalışmalarda üç tür iki yaşamlı, beş tür yılan, beş tür kertenkele, iki tür su kaplumbağası, bir tür kara kaplumbağası ve bir tür de deniz kaplumbağası belirlenmiştir (Doğa Derneği ve EgeDoğa, 2003).

5.4. İzmir Kuş Cenneti Ziyaretçi Merkezi

Gediz Deltasında Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlı bir ziyaretçi merkezi bulunmaktadır. Türkiye'nin ilk ziyaretçi merkezlerinden biri olan İzmir Kuş Cenneti Ziyaretçi Merkezi, Gediz Deltası'nın Ziyaretçi Merkezi gün doğumundan gün batımına kadar açıktır. Merkezde İzmir Doğa Koruma ve Parklar Şube Müdürlüğüne bağlı dört görevli ve İzmir Kuş Cennetini Koruma ve Geliştirme Müdürlüğü'ne bağlı bir kuş gözlem uzmanı çalışmaktadır .

Şekil 5.3 Ziyaretçi Merkezi (Günday, b.t)

5.4.1. Kuş Gözlem Sunumları ve Gezileri

Ziyaretçi Merkezi'ne önceden haber vererek deltada yapılan özel kuş gözlem gezilerine katılabilir. Gezilerde deltanın kuş yaşamı açısından zengin bölümleri ziyaret edilerek kuşlar gözlenmekte olup, sulak alanlar hakkında bilgiler verilmekte

ve deltanın oluşumu anlatılmaktadır. Ziyaret Merkezi'nde gözlem uzmanı, Ege Doğal Yaşamı Koruma Derneği ve Ege Kuş Gözlem Topluluğu çocuklara sevdirme ve eğitim amaçlı ayrı programlar uygulanmaktadır.

Şekil 5.4 Kuş Gözlemi (Doğa Derneği ve EgeDoğa, 2003)

5.4.2. Konferans ve Sergi Salonu

Ziyaretçi Merkezi'nin içerisinde Gediz Deltası'nda görülebilen bazı kuş türleri ve yaşam alanına ait resimlerinin bulunduğu bir sergi salonu bulunur. Ayrıca salonda yer alan iki ekranda, deltanın değişik noktalarına yerleştirilen kameralar aracılığıyla kuş türlerinin canlı görüntülerini onları rahatsız etmeden izleme olanağı bulunabilir. Salon 30-50 kişiliktir ve çeşitli toplantılar ve eğitimler için de kullanılmaktadır.

Şekil 5.5 Konferans Salonu (Günday, b.t)

Şekil 5.6 Sergi Salonu (Günday, b.t)

5.4.3. Kafeterya

Ziyaretçi Merkezi içerisindeki kafeteryada sıcak, soğuk içecek türleri bulunmaktadır. Delta'dan sonra ya da deltayı gezmeden önce bilgi edinmek için kafeteryada dinlenilebilir. Kafeteryada rozet, şapka, chalet, anahtarlık gibi hatıra eşyaları, Yeşil Atlas dergileri, Türkiye ve Avrupa kitabını ve Gediz Deltası'nı tanıtıcı broşür, poster ve kitapçık bulabilirsiniz.

Şekil 5.7 Satış Yeri (Günday, b.t)

Şekil 5.8 Kafeterya (Akgün, bt)

5.4.4. Bisiklet ve Akülü Araç Gezileri

Delta bisikletle gezilmek istenirse Ziyaretçi Merkezi'nde bulunan bisikletler kimlik bırakarak kiralanabilir. Bisikletle denize ulaşan ve deniz canlılarını görebileceğiniz Mavi Tur ya da yeşilliklere doğru giden ve Delta'da görülebilecek en güzel manzaranın bulunduğu Yeşil Turu tercih edilebilir. Yakın bir zaman sonra alanda akülü araçlarla gezme imkanı da bulunabilir.

Şekil 5.9 Akülü Araç (Doğa Derneği ve EgeDoğa, 2003)

Ziyaretçi Merkezinde otopark ve lavabo bulunmaktadır (Doğa Derneği ve EgeDoğa, 2003).

5.5. Nerede Ne Var?

5.5.1. Mavi Tur

Gediz Deltası'nın biyolojik çeşitlilik açısından büyük önem taşıyan bölümlerinden biri olan Homa Dalyanı, Çamaltı Tuzlasının hemen bitişiğinde yer alır. Dalyan, Gediz Nehrinin taşıdığı alüvyonlarla oluşan bir kordonla denizden ayrılır. Mavi Tur, Ziyaretçi Merkezi'nden Homa Dalyanı tarafına giden rotadır. Bu tur ile Homa Dalyanı'na giderken her iki tarafta bulunan tuz tavaları arasında birçok su kuşunu görebilmek mümkündür.

Şekil 5.10 Mavi Tur (Akgün, bt)

5.5.2. Yeşil Tur

Homa Dalya'nın kıyısında bulunan Üçtepeler (Lodos, Orat, Poyraz) antikçağda ada iken denizin alüvyonla dolması sonucu tepe haline gelmiş bir alandır. Bu tepelerden Lodos Tepe, Gediz Deltasının kuşbakışı en iyi görülebileceği yerdir. Yeşil Tur, Ziyaretçi Merkezinden yaklaşık 5 km mesafede olan Lodos Tepe'ye doğru giden rotadır. Lodos Tepe'ye doğru giderken yolun iki tarafındaki tuz tavaları arasındaki kuşlar size eşlik eder. Lodos Tepe'ye çıkmadan önce yer alan antik bir kent olan Leukai'yle karşılaşmak yeşil turun bir ayrıcalığıdır.

5.5.3. Tepeler

Gediz Deltası, kuzey ve kuzey batıda Foça Tepelik Alanı (300-400 m.), kuzeydoğuda Dumanlı Dağı (1091 m.), doğuda Manisa Dağı'nın uzantısı olan Yamanlar Dağı (1075 m.) ile çevrilidir. Homa ve Dalyan Lagünlerinin gerisinde, kıyından birkaç kilometre içeride Üçtepeler bulunur. Üçtepeler ilk çağlarda "Mirmekes" kayalıkları olarak bilinen kayalıklardır. Kayalıkların kuzeydoğusunda Değirmen Tepe ve Taşlı Tepe adı verilen ada şeklindeki tepeler vardır. Bu tepeler dik yamaçlıdır ve birbirlerinden dar boğazlarla ayrılır. Delta'yı

çevreleyen tepeler çoğunlukla volkanik kayalardan (andezit, bazalt ve riyolit) oluşmuştur (Doğa Derneği ve EgeDoğa, 2003).

Şekil 5.11 Tepeler (Doğa Derneği ve EgeDoğa, 2003)

5.6. Gediz Deltasında Geçim Kaynakları

5.6.1. Tuz Üretimi

Tuzlanın tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber Evliya Çelebi'nin 1671-1672 yıllarında burayı ziyaret ettiği ve “Her sene nice nice yüz bin deve tuz yükünün taşındığını” seyahatnamesinde anlattığı bilinmektedir. Tuz ilk defa 1862’de devlet tekeline alınmıştır. Günümüzde deltada bulunan tuzlanın temeli ise 1863 yılında İtalyanlar tarafından atılmıştır. Günümüzde Tekel İdaresi’nce işletilen tuzlaların 232 ha kaplayan bölümünden Türkiye toplamının % 37’sine denk gelen yaklaşık 500.000 ton tuz üretilmektedir. 2000 yılında 530.000 ton tuz üretilmiştir.

Şekil 5.12 Tuz Üretimi (Atlas Arşivi, bt)

5.6.2. Tarım

Gediz Deltası da uygun iklim ve verimli toprak koşulları nedeniyle Ege kıyılarındaki en önemli tarım alanlarından birisidir. Başta üzüm bağları olmak üzere, buğday, mısır, domates, patlıcan, kavun, karpuz, marul, ıspanak, pırasa gibi pek çok kültür bitkisinin yetiştirildiği bağ ve bahçeler bulunur. Denize yaklaştıkça üzüm bağları ve meyve-sebze bahçeleri yerini pamuk tarlalarına bırakır. Deltanın iç bölümlerinde zeytinlikler de vardır. Kıyı sulak alanlarına yakın topraklar tuzluluk ve drenaj sorunu nedeniyle ürün deseninde çeşitlilik olmayan yerlerdir. Geçmiş yıllarda özellikle deltanın kuzeyindeki taşkın ovalarında çeltik tarımı yapılırken günümüzde tuzlu ve drenajı zayıf topraklarda göze çarpan ürün pamuktur.

5.6.3. Balıkçılık ve Balık Yemciliği

Gediz Deltası, birçok balık türü için vazgeçilmez beslenme ve üreme alanları oluşturur. Bölgede ekonomik değeri olan birçok balık bulunur. İşletmesi Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi tarafından yapılan Homa Dalyanı'nda balıkçılık hala sürdürülmektedir. İlgili kanunlar hükmünce dalyan ve çevresinde balıkçılık yasaklanmıştır. Bu nedenle yöre halkı daha ileri sularda balıkçılık yapmaya başlamıştır. Has kefal, levrek, dil balığı, mezgit, mığri, yılan balığı, izmarit, zargana,

uskumru ve eğrez balıkçılığı yapılan önemli balık türlerindedir. Gediz Deltası'nda özellikle olta balıkçılığı için solucan, böcek, tuzla karidesi, sülünez ve küçük midyeler gibi balık yemleri bulunur.

Şekil 5.13 Balıkçılık ve Balık Yemciliği (Atlas Arşivi, bt)

5.6.4. Midye ve Midyecilik

Gediz bölgesinde önemli sayılabilecek ölçüde yapılan midyecilik, yöre halkı için önemli gelir kaynağı değildir. Bunun nedeni bu işin Gediz Deltası'nda yapılabileceğinin bilinmemesidir.

Midye, kabuklu deniz canlılarından olmasına karşın yumuşakçadır. Kabukları siyah, kahverengidir. Kabuklarını hafifçe açıp planktonları yer. Yaz mevsiminde ürer. Yumurtadan çıkan yavru midyeler, annelerinin solungaçları üzerine yapışarak bir süre burada yaşar. İzmir Körfezi'nin denizinin tatlı su girdileri olan kıyı boylarında (Gediz Deltası) önemli miktarda bulunur.

Şekil 5.14 Midyecilik (Atlas Arşivi, bt)

5.6.5. Yabani Ot Toplayıcılığı

Alanda hem tatlı, hem de tuzlu su ortamlarının bulunuşu bölgede yetişen bitkilerin çeşitliliğini arttırdığı gibi bölgede yenilebilen otların da sayısının artmasına neden olmaktadır. Hafif tuzlu topraklarda, arapsaçı (*Foeniculum vulgare*), deniz börülcesi (*Salicornia europeae*) ve deniz rezenesi (*Critmum maritimum*) bulunur. Normal topraklarda, ebegümece (*Malva sylvestris*), turpotu (*Sinapis alba*), radika (*Crepis sp.*), sarmaşık (*Tamus communis*), tilkimen (*Asparagus acutifolius*), tatlı sarmaşık, şevketibostan (*Scolymus hispanicus*), kuşdili (*Stellaria media*), ısırgan ot (*Urtica pilulifera*), kantaron otu (*Hypericum sp.*), kara kekik (*Coridothymus capitatus*), iğnelik (*Geranium sp.*) bulunur.

Gediz Deltası sahip olduğu çeşitli koruma statüleri nedeniyle belli ölçüde tarıma ve ot toplayıcılığına karşı kapalı bir alandır. Ancak bahsedilen bu bitkiler ticari amaçla olmasa bile yöre halkı tarafından kısıtlı olarak toplanabilmektedir.

5.6.6. İstiridye ve İstiridyecilik

İstiridye bir yumuşakçadır. Siyahımsı ve pürüzlü bir kabuğu vardır. Daima deniz dibinde yaşar. Daha çok özel yetiştirme çiftliklerinde üretilir. Dip taranarak

bulunabilir. Elle derin suların diplerine dalarak çıkarılabilir (Doğa Derneği ve EgeDoğa, 2003).

5.7. Gediz Deltasında Antik Yerleşimler

5.7.1 Mitolojik Adı ve Hikayesi

5.7.1.1. Leukai

Leukai, Helenistik çağda dört tepeli bir ada üzerindeydi. Gediz Nehri, taşıdığı alüvyonlarla İzmir'i doldurarak deltasını oluştururken, çevresinde alüvyon biriktirdiği adaları da tepe haline getiren deniz, dört tepeden biri olan Lodos Tepe'nin yaklaşık 1.5-2 km kadar uzağındadır. Bu bölümün yanından bakıldığında üç tepeli görünüp dördüncü tepe görünmediği için Üçtepeler diye adlandırılır. Lodos Tepe'nin önünde Homa Dalyanı bulunur ve bu çevrede deniz sığdır. Gediz Nehri ağzında bulunan kentin günümüzde olduğu gibi eskiden de deltayla iç içe bulunması nedeniyle çok zengin bir yaban hayatına sahip olduğu tahmin edilmektedir.

Leukai antik kentinin bulunduğu tepeler aynı zamanda görülmeye değer bir manzaraya sahiptir. Leukai'nin yayıldığı tepelerden denize en yakın olanı Lodos Tepe, Gediz Deltası'nın, İzmir Yarımadası'nın ve gün batımının en güzel izlenebileceği noktalardan biridir.

Şekil 5.15 Leukai (Akgün, bt)

5.7.1.2. Larissa

Larissa, İÖ 3. yy'da yapılan bir savaşta yıkıldıktan sonra bir daha toparlanamayan bir antik kenttir. Alman ve İsveçli arkeologlar 1902 ve 1934 yıllarında bu kentte kazı yapmışlardır. Larissa'nın adı Homeros'un "İlyada" adlı eserinde geçmektedir.

Larissa, İzmir-Çanakkale karayolu üzerinde, Menemen'i geçtikten sonra yol üzerindeki ilk köy olan Buruncuk köyünün eteklerindeki tepe üzerindedir. Gediz Nehri, bu tepenin yanından geçmektedir.

5.7.1.3. Panaztepe

Panaztepe antik kentin aşağı bölümünün tarihi İ. Ö. 2000 başlarına, yukarı bölümünün tarihi ise İ. Ö. 2000'in ikinci yarısına dayanır. Prof. Dr. Armağan Erkanal, Panaztepe'de 1985 yılından beri arkeolojik kazılar yürütmektedir. Antik kentin nekropolisinde yapılan kazılarda, mezarlar, ölü koyma küpleri ve bunların içindeki eserler bulunmuştur.

Panaztepe, Gediz Nehri'nin güneyinde, Menemen ile Foça arasında kalan Maltepe Beldesi'nin yakınındadır. İzmir-Çanakkale karayolundan, Seyrek ya da Gerenköy üzerinden ulaşılabilir. Antik kent Maltepe yolunun kenarındadır. Menemen Organize Deri Bölgesi Panaztepe antik kentinin yakınına yapılmıştır (Doğa Derneği ve EgeDoğa, 2003).

5.8. Gediz Deltasındaki Doğal Yaşamı Tehdit Eden Unsurlar

Gediz Deltası çeşitli insan kullanımlarının baskısı altındadır. İzmir kentinin deltaya doğru büyüyerek deltanın güneydoğusundaki sulak alan ekosistemlerini yok etmesi, deltanın karşı karşıya olduğu tehditlerin başında gelmektedir. Delta'daki etkinliklerin bazıları doğrudan alan kaybına ve ekosistem tahribatına neden olurken bazı etkinliklerin alandaki etkileri bilinmemektedir (Onmuş ve diğer., 2002).

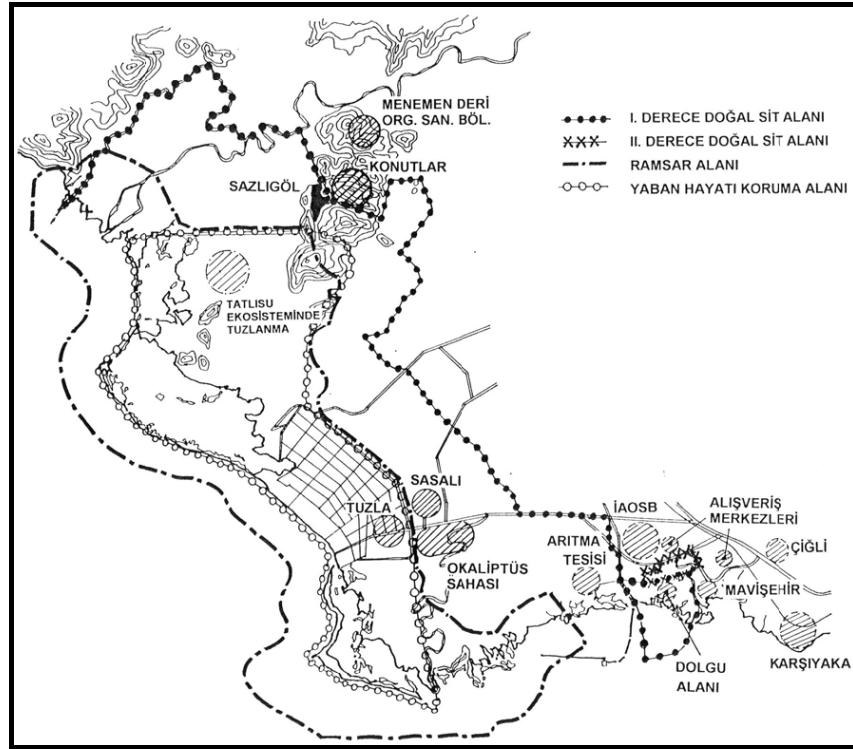

Şekil 5.16: Kentin Deltanın içinde ilerleyişi (Öge, 2000)

5.8.1. Delta'da Doğrudan Alan Kaybına Ya Da Habitat Kaybına Neden Olan Tehdit Unsurları

5.8.1.1. Yapılaşma Tehditleri

1973 yılında hazırlanan İzmir Nazım İmar Planı ile kentin gelişme akslarından birisi olarak Şemikler-Çiğli-Ulucak-Menemen-Aliğa hattı belirlenmiştir (Kaplan, Kılıçarslan, Kara ve Tırıl (1997). Bu planın hayata geçirilmesiyle deltanın güneydoğusunda İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesi (İAOSB) başta olmak üzere kentsel gelişim başlamıştır. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren sulak alan doldurulmasıyla devam ederek yapılan çok katlı konutlar, alışveriş merkezleri ve yol bağlantıları da alanın ekolojik niteliğini hızla bozmaktadır. 1997 yılında korunması önerilen, özellikle göç dönemlerinde alaca balıkçıl (*Ardeola ralloides*) ve erguvani balıkçıl (*Ardea purpurea*), üreme dönemlerinde mahmuzlu kızkuşu (*Hoplopterus spinosus*) gibi türler açısından büyük bir önem taşıyan bu alanda birkaç tatlı su gölü ve mevsimsel su basar çayırılar mevcut idi (Eken, 1997). BirdLife International tarafından alaca balıkçıl ve erguvani balıkçıl "hassas", mahmuzlu kızkuşu ise "tehlike altında" olarak sınıflandırılmış ve koruma altına alınmıştır (BirdLife International/European Bird Census Council, 2000). Ayrıca bu türlerin tamamı Bern Sözleşmesi ile koruma altına alınmıştır (Kalelioğlu ve Özkan, 2000). Bugün bu alan büyük ölçüde yok olmuştur (Kalelioğlu ve Özkan, 2000).

Şekil. 5.17: Gediz Deltası'ndaki koruma statülerinin sınırlarını ve çeşitli tehdit unsurlarının yerlerini gösteren harita. Yuvarlaklarla gösterilen noktalar en önemli tehditlerin olduğu alanları tanımlamaktadır (Onmuş ve diğer., 2002).

Güneydoğu Gediz Deltası'nın bir bölümü yapılaşma ile kaybedilmiştir. Geriye kalan ve yapılaşma tehdidi ile karşı karşıya olan son doğal alanlar geniş tuzcul kıyı çayırları ve mevsimsel su basar çayırlardan oluşmaktadır. Bu alanda 2002 yılında EKGİT tarafından yapılan gözlemlerde toplam 74 kuş türü gözlenmiş, 32 türün de ürediği tespit edilmiştir. Bu veriler, güneydoğu Gediz Deltası'ndan kalan son parçanın dahi doğal yaşam için ne kadar değerli olduğunu açıkça ortaya konmuştur. Gediz Deltası'nın vazgeçilemez bir parçası olan bu bölge, uzunbacağın (*Himantopus himantopus*) tüm deltada üreyen popülasyonunun yaklaşık % 10'un (30 çift), mahmuzlu kızkuşunun tüm deltada üreyen popülasyonunun yaklaşık % 20'sini (10 çift) barındırmaktadır. Alanda akça cılıbit (*Charadrius alexandrinus*) da üremektedir (10-20 çift). Küçük ak balıkçılın (*Egretta garzetta*) deltada yazın en fazla yoğunlaştığı bölge de güneydoğu Gediz Deltası'dır. Aralarında Avrupa ölçeğinde nesli tehlike altında olanların da bulunduğu bu türler Türkiye'nin de imza attığı Bern Sözleşmesi'yle uluslararası düzeyde koruma altına alınan türlerdir.

Güneydoğu Gediz Deltası'nın doldurularak yapılaşmaya açılması alanın ve çevresinin ekolojik yapısını bozmuştur. Hidrolojik döngülerin kesilmesi alanda su baskınlarına ve çökmelere neden olmaktadır. Zeminin yer yer 2-3 m çöktüğü ifade edilen İAOSB 2001-2002 kış aylarında sel sularından ciddi ölçüde etkilenmiştir (Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2001).

Mavişehir yerleşiminin güneyi ile eski Gediz Nehri yatağı ağzı arasında kalan eski Çiğli bataklığı kıyıları doldurularak yapılaşmaya açılmıştır. Bu kıyılarda bulunan adacıklar kışın barındırdığı yüksek sayılarda tepeli pelikan (*Pelecanus crispus*), flamingo (*Phoenicopterus ruber*) ve diğer su kuşları için bir barınak vazifesi görmektedir ve üreme mevsiminde gümüş martılar (*Larus cachinnans*) ve sumrular (*Sterna hirunda*) için üreme alanı olarak kullanılmaktadır. Bu alanın yok olması ve kıyı ile doldurularak birleştirilmesi hem buradaki doğal hayatın yok olmasına hem de Çiğli bataklığı ile deşarj bölgesine kadar uzanan kıyı şeridi boyunca üreme davranışı gösteren kuşları predasyona açık hale getirip üreme başarılarında bir azalmaya yol açacaktır.

Güneydoğu Gediz Deltası'ndan sonra alandaki en büyük yapılaşma tehdidi Sasalı beldesinin yeni "koruma amaçlı" imar planının öngördüğü kentsel genişlemedir. 1999 yılında Sasalı beldesinin çevresi 1. derece doğal sit ilan edilmişken, 2001 yılında yapılan bir değişiklikle Sasalı çevresindeki sit derecesi düşürülerek yapılaşmaya izin verilmiştir. Nüfusu yaklaşık 3.000 olan belde için yaklaşık 10.000 nüfusluk imar planı önerilmiş ve bu karar İzmir II No.'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nca uygun bulunmuştur. Bu imar planının uygulanmasıyla deltanın Ramsar kapsamındaki bölümünün sınırında yer alan Sasalı beldesi nüfus ve yüzölçümü olarak önemli ölçüde büyüyerek deltayı önemli ölçüde tehdit edecektir. Bu bölgede artmaya başlamış olan sanayi etkinliği, başta habitat kaybı olmak üzere trafik yoğunluğu, kirlilik gibi sorunlara yol açacaktır.

Deltanın kuzeyindeki yapılaşma tehdidi ise konut yapı kooperatiflerinden gelmektedir. 1. derece doğal sitin sınırından başlayan ve deltanın ekolojik yönden en önemli ve hassas alanlarından biri olan Sazlıgöl'ün kıyısında olan kooperatifte 2234

konutun inşaatı devam etmektedir ve bu konutlarda 20.000 kişinin oturması öngörülmektedir (Ege Koop, 2002).

Sazlıgöl, 22 kuş türünün üremesine olanak sağlamaktadır. Bunlardan küçük balaban (*Ixorbrycus minutus*) ve karabaşlı kirazkuşu (*Emberiza melanocephala*), BirdLife International tarafından “hassas” türler, 6 tür kuş da “azalmakta olan” türler olarak sınıflandırılmıştır. Dolayısıyla burada üreyen 8 tür kuş, koruma altında olması gereken türlerdir (Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2001). Diğer türler içinde taşkuşu (*Saxicola torquata*), tepeli guguk (*Clamator glandarius*) ve kızıl kirazkuşu (*Emberiza caseia*) ise Gediz Deltası’nda sadece burada üremektedir. Bu alan doğallığını yitirirse Gediz Deltası’ndan üç kuş türü silinecektir. Bu nedenle alanda yapılacak en küçük bir değişiklik bile ciddi zarar verecektir. Oysa konut yapı kooperatifi ve DSİ tarafından Gediz Deltası’nda kalan son bakır tatlı su ekosistemine sahip olan bu gölün “ıslah” edilerek gölete dönüştürüleceği, göletin çevresinin rekreasyon alanı yapılacağı ve denize bir kanalla bağlanacağı basında sürekli olarak yer almaktadır (Yeni Asır, 2002).

5.8.1.2. Alanın Doldurulması

Alandaki en sistemli dolgu çalışması Gediz Deltası’nın güneydoğusunda Çiğli Rekreasyon Alanı olarak düzenlemesi öngörülen ancak 03.04.2002 tarihinde 1. derece doğal sit ilan edilen alanda yapılmaktadır. Subasar kıyı çayırlarının bulunduğu ve özellikle flamingo ile tepeli pelikanın kışlayan popülasyonları ve Akdeniz martısının (*Larus melanocephalus*) sonbahar göçü sırasında deltada konaklayan popülasyonu açısından son derece önemlidir. Bölgede halen moloz ve katı atık dökme faaliyetlerine devam edilmektedir. Alanda yapılan gözlemlerde, İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne ait resmi araçların da yasadışı olarak moloz döktüğü kanıtlanmıştır. Dolgu alanı doğu, batı ve güney doğrultularında yasadışı olarak genişletilmektedir.

İzmir Kentsel Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi, Güney Gediz Deltası’nın yaklaşık ortasında yer almaktadır. Henüz tam kapasite ile çalışmadığı belirtilen tesisten günde

500-600 ton çamur çıkmaktadır. Çıkan bu büyük miktardaki çamur yakın zamana kadar Harmandalı'daki katı atık depo alanına dökülürken, yaklaşık son 6 aydır tesisin etrafında biyoçeşitlilik açısından çok önemli olan doğal tuzcul çayırlar üzerinde biriktirmeye başlamış olup Türkiye'nin taraf olduğu Bern Sözleşmesi'ne bütünüyle aykırıdır. EKGİT tarafından 2002 yılında bu alanda ürettiği belirlenen 17 kuş türünden 9 tanesi BirdLife International kriterlerine göre koruma altına alınmalıdır. Bu türler içinde akça cılıbıtın alandaki popülasyonu oldukça önemlidir. Burada sadece 7 km²'lik alanda 116 birey gözlenmiştir. Bu sayı akça cılıbıtın Gediz Deltası'ndaki toplam popülasyonun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Doğal niteliği bozulmaması gereken ve aynı zamanda 1.derece doğal sit statüsü ile yasal olarak da korunan alandaki bu uygulama ciddi çelişki yaratmakta ve tehdit oluşturmaktadır (Onmuş ve diğer., 2002).

5.8.1.3. Ağaçlandırma

Güney Gediz Deltası'nda Ramsar alanı içinde, Sasalı'nın güneyinde doğu-batı doğrultusunda geniş bir alanda İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından ağaçlandırma çalışması yapılmıştır. Mevsimsel subasar çayır ve tuzcul çayır özelliği taşıyan bu bölgenin ağaçlandırılması son derece yanlış bir karardır. Seçilen ağaç türünün okaliptüs olması ve bu tür ağacın arazideki suyu çekebilme gücü ve köklerinden salgıladıkları bir madde ile çevredeki bitkilerin büyümesine engel olması dolayısıyla baskın tür olarak öne çıktığı ve 50 yıl içinde topraktaki besinleri tamamen tükettiği (Atay ve Byfield 1993) göz önünde tutulursa, alandaki su rejimini değiştireceği ve ekosisteme büyük zarar vereceği açıktır. Okaliptüslerin dikildiği alan ve çevresi, sulak alan niteliğini kaybetmektedir. EKGİT tarafından yapılan gözlemlerde bu alanın ağaçlandırma yapılmayan, çevresinde birçok nadir kuş türünün yaşadığı ve ürettiği tespit edilmesine rağmen okaliptüs dikili alanlarda bu türlerin bulunmadığı ve okaliptüs ağaçlandırmasının tür çeşitliliği açısından ağır pestisit kullanılan pamuk tarlaları kadar fakir olduğu kanıtlanmıştır (Onmuş ve diğer., 2002).

5.8.1.4. Kirlilik

Gediz Deltası'nın kuzeyini besleyen ana su kaynağı Gediz Nehri'dir. Kütahya'dan doğan Gediz Nehri, Uşak Organize Sanayi Bölgesi, Salihli'deki deri sanayi, Turgutlu'daki endüstri işletmeleri, Kemalpaşa Organize Sanayi Bölgesi, Manisa Organize Sanayi Bölgesi ve Menemen'deki endüstri işletmeleri gibi yüzlerce tesisin endüstriyel atıkları ve havzadaki tüm yerleşimlerin büyük çoğunluğu arıtılmayan evsel atıklarıyla kirlenmektedir. Nehirde Ekim 2001'de yapılan ağır metal ölçümlerinde kurşun sınır değerinin 300 katı, baryum ve kadmiyum 4 katı, nikel 1.5 katı olarak tespit edilmiştir. Gediz Nehri'nin kirliliği nedeniyle 1989-2000'de Gölarmara'da toplu balık ölümleri görülmüştür (İşgenç, 2002). Gediz Nehri'nin taşıdığı kimyasal kirlilik besin zinciri yoluyla deltadaki tüm canlıları etkilemektedir.

5.8.1.5. Yeni Tuz Tavası Açmak İçin Ekosistem Tahribatı

Tekel Tuz İşletmeleri'nce mevcut tuz tavaları genişletilerek tatlı su ekosisteminin hakim olduğu alanlara tuzlu su basılmaktadır. Bu yüzden deltadaki tatlı su ekosisteminde hızlı bir gerileme söz konusudur. Önceden tatlı su ekosistemine sahip olan tavalarda EKGİ tarafından 2001 yılında yapılan gözlemlerde 500 çift uzunbacağın ürettiği tespit edilmiştir. Tuzlamadan önce yüksek sayılarda angıtın (*Tadorna ferruginea*) kışladığı gözlenen alanda tuzlamadan sonra yok denecek kadar az sayılarda birey gözlenmiştir (Ege Kuş Gözlem Topluluğu, 2002). Deltadaki en geniş subasar çayırlar şu anda bu tuz tavalарının altında yatmaktadır. Ekosistemin geriye döndürülmesi için acil önlem alınması ve yeni açılan bu tuz tavalарının iptal edilmesi gerekmektedir (Onmuş ve diğer. 2002).

5.8.1.6. Sazlığın Susuz Kalması

Bölgenin kuzeyindeki sazlık 1993 yılından bu yana kronik susuzluk sorunu yaşamaktadır ve bu sorun komşu sulak çayırların talihsiz bir kararla tuz tavasına dönüştürülmesiyle beraber had safhaya ulaşmıştır. Tuzlu su komşu bölgelerin tabanından ve yüzeyden sazlığa sızarak sazlığın tabanını tuzlandırmış ve hatta yer

yer halofit (tuzcul) bitkiler eski sazlık alanını örtmeye başlamıştır. Tatlı su ekosisteminin yeniden canlandırılması için alana Ağustos 2002'den beri DSİ tarafından tatlı su pompalanmaktadır (Onmuş ve diğer. 2002).

5.8.1.7. Arıtma Tesisi Işıklandırması

İzmir Kentsel Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi'nin bulunduğu alan ve civarı güvenlik gerekçesiyle şiddeti yüksek ışık kaynaklarıyla aydınlatılmaktadır. Tesisin aydınlatılması İzmir Körfezi'nin karşı kıyılarında bile belirgin şekilde algılanmaktadır. Şiddetli aydınlatma, tesisin kurulduğu yerin kuşlar tarafından özellikle aktif üreme yeri olarak kullanılması sebebiyle üreme başarısını düşürmekle birlikte onları diğer kuşlar veya memeliler (tilki, köpek, vs.) tarafından predasyona açık hale getirmektedir. Bölgede üreyen akça cılıbit ve gece aktif olan kocagöz (*Burhinus oedicnemus*) gibi türler için şiddetli aydınlatma son derece zararlıdır ve aydınlatılan alanda bu türlerin üreme başarısının düştüğü tahmin edilmektedir (Onmuş ve diğer. 2002).

5.8.1.8. Avcılık, Balıkçılık, Bitki ve Yumurta Toplama

Ramsar Alanı, 1. derece doğal sit ve Yaban Hayatı Koruma Sahası da dâhil olmak üzere deltada yoğun olarak kaçak avcılık yapılmaktadır. EKGT tarafından üreme çalışması sırasında deltadaki gümelerin koordinatları GPS ile tespit edilerek ilgili makamlara bildirilmiş ve Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı İzmir Başmühendisliği ve Jandarma Komutanlığı tarafından yapılan operasyonla 46 adet güme yok edilmiştir (Hürriyet Ege, 2002).

Deltada balıkçılık Çilazmak, Homa, Kırdeniz Dalyanları, Degaj Bölgesi'nde ve Gediz Nehri'nin şu an aktığı yatağının ağzında yapılmaktadır. Delta ekosistemine balıkçılığın kendisi değil, balıkçıların yaptıkları zarar vermektedir. Balıkçılar zaman zaman ağlara zarar veren kuşları vurmakta, kuşların ürediği adalara çıkarak üreme başarılarını düşürmekte ve yumurtalara zarar vermektedirler. Bu nedenle balıkçılara yönelik ciddi bir eğitim programı hazırlanmalıdır.

Deltanın özellikle güneydoğu bölgesinde yüksek miktarlarda deniz börülcesi (*Salicornia europaea*) ticari amaçlarla toplanılmaktadır. Deniz börülcesi bulunan tuzlu çayırlar ve mevsimsel su basar çayırlarda yapılan bu işlem üreme alanlarına yakın yerlerde yapıldığı takdirde kuşlara zarar vermektedir.

Deltanın özellikle güneydoğu bölgesinde toplanılan bir ürün de balık yemi olarak kullanılan deniz canlılarıdır. Bu işlemin kontrolsüz yapılması üreme döneminde kuşlara zarar vermektedir.

Deltanın özellikle güneydoğu bölgesinde toplanılan bir ürün de balık yemi olarak kullanılan deniz canlılarıdır. Bu işlemin kontrolsüz yapılması üreme döneminde kuşlara zarar vermektedir (Onmuş ve diğer. 2002).

5.8.2. Sorunların Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler

5.8.2.1. Koruma Sınırlarının Yetersizliği

Delta üç ayrı koruma statüsüne sahip olmasına rağmen bu koruma statülerinin yeterli alanı kapsamaması, bazı bölgelerde koruma statülerinin düşük düzeyde olması ve korumanın kâğıt üzerinde kalması nedeniyle delta bütününde işlevsel ve etkin bir koruma gerçekleştirilememektedir.

Yaban Hayatı Koruma Alanı, deltada yüzölçümü olarak 8.000 ha ile en dar alanı kapsayan (Heath ve Evans, 2000) ancak koruma etkinliği en yüksek olan statüdür.

1998 yılında Türkiye'nin de taraf olduğu Uluslararası Ramsar Sözleşmesi kapsamında Gediz Deltası Ramsar alanı olarak ilan edilmiştir. Ramsar alanı 15.000 ha'lık bölümünü kapsamaktadır (Heath ve Evans, 2000). Fakat Ramsar sınırları güney Gediz Deltası'nın batı kıyılarının küçük bölümünü içine almış ve korunması gereken alanın tümünü içine almamıştır. Diğer yandan Ramsar alanının komşuluğunda olan bölgelerde doğal yaşamı tehdit edecek etkinliklerde

bulunulmaması gerekirken Sasalı beldesinin yeni sanayi alanları Ramsar sınırında oluşmaya başlamışlardır.

Doğal sit, deltanın sahip olduğu en geniş koruma statüsüdür. Ancak deltada yapılaşma baskılarıyla doğal sit alanlarının daraltılması (Güneydoğu Gediz Deltası), derecesinin düşürülmesi (Sasalı Beldesi) ya da sit alanlarında yasal olmayan yapılaşmalar (Güneydoğu Gediz Deltası) söz konusudur. Güneydoğu Gediz Deltası'nda İzmir II No.'lu Kültür ve Tabiat ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulunun 03.04.2002 tarihinde aldığı karar ile 2. derece sit ilan edilen alanın, doğal hayat ve önemli kuş türlerinin üremesi için önem arz etmesi nedeniyle, 1. dereceye çevrilmesinin gerekliliğine yönelik olarak çeşitli sivil toplum kuruluşlarınca hazırlanan dilekçeler ilgili kurula iletilmiştir. Ancak resmi karar açıklanmadığı halde yerel basından edinilen bilgilere göre 10.07.2002 tarihinde toplanan kurul 2. derece olan alanı 3. dereceye düşürerek, yapılaşmanın önünü açmıştır.

1999 yılında ilan edilen doğal sit ise doğuda Ragıp Paşa Dalyanı'na uzanan deşarj kanalına, kuzeyde ise Sasalı yoluna kadar uzanarak, Ramsar sınırlarından daha geniş bir sınır çizgisine sahiptir. Ancak bu statü de doğal yaşam için yaşamsal öneme sahip tüm alanları içine almamıştır.

Doğal sit deltadaki en güçlü koruma statüsü olmasına rağmen bu alanlarda da tahribat ve bozulma önlenmemektedir. Bu tahribatın bir kısmı yasadışı yollardan gerçekleşirken bir kısmı da koruma kurulunun hatalı kararlarıyla yasal olarak gerçekleşmektedir.

Çevre ve Orman Bakanlığı Gediz Deltası için en güçlü koruma statüsü önermektedir. Daha önce Bakanlık bünyesindeki "Su Kuşları Koruma ve Üretim Sahası" ve "Yaban Hayatı Koruma Sahası" statüleri ile korunan deltanın sınırları kuzey ve güney doğrultusunda genişletilerek, "Tabiat Koruma Alanı" statüsü ilan edilmesi düşünülmektedir. Yeni alanın sınırları kuzeyde Gediz Nehri'nin denize döküldüğü bölgeyi içine alarak, tüm sazlıklar (Sazlıgöl hariç), tepelik arazinin bir kısmı, Kırdeniz, Homa ve Çilazmak dalyanları ve tüm tuz tavalalarını içine alarak

güneyde eski Gediz Nehri yatağının kıvrımlarına kadar uzanmaktadır. Görüldüğü üzere, bu sınırlar var olan koruma statülerinin üzerinden geçmekte ve Güney Gediz Deltası'ndaki en çok su kuşunun ürediği çekirdek kolonileri yine koruma alanının dışında bırakmaktadır. Yani Orman Bakanlığı tarafından önerilen Tabiatı Koruma Alanı sınırları da alanın koruma gereksinimlerini karşılamamaktadır. Güney Gediz Deltası, sahip olduğu doğal yaşam değerleri açısından ele alındığında deltanın Tabiatı Koruma Alanı olmayı en çok hak eden üç çekirdek alanından biridir. Gediz Deltası'nın tatlı ve tuzlu su çayırları ile beraber sistem bütünlüğünün korunabilmesi için Güney Gediz Deltası'nın da sınırlar içine dahil edilmesi bir zorunluluktur. (Onmuş ve diğer. 2002).

5.8.2.2. Yetersiz Koruma Çalışmaları

Deltayla ilgili koruma çalışmalarının yetersizliğinin en önemli nedeni korumacı grupların kendi aralarındaki ve alanla ilgili kamu kurumları arasındaki koordinasyonsuzluk ve genel olarak alanla ilgili bilgi eksikliğine dayanmaktadır. EKGİ tarafından yürütülmüş olan "Gediz Deltası'nda Üreyen Kuşlar" araştırmasının bu konudaki eksikliği gidermek yönünde atılmış adımlardan biri olduğu düşünülmektedir. Bunun haricinde alan ile ilgili yetersiz koruma çalışmalarının diğer bir nedeni alan ile ilgili kuş varlığı dışındaki bilgi eksikliğine dayanmaktadır. Bilgi eksikliğinin giderilememesi sonucu alanda korumaya ihtiyaç duyulan alanlar kesin bir biçimde buraları tehdit eden sorunları ile belirlenememekte ve dolayısıyla etkin bir koruma yapılamamaktadır. Alan ile ilgili bilgi eksiklikleri kısaca şu şekilde özetlenebilir.

- 1) Flora açısından zengin olan deltada bugüne kadar bitki türleri detaylı olarak incelenmemiştir.
- 2) Deltadaki lagünlerin ve azmakların körfez balık stokları açısından önemi araştırılmamıştır.
- 3) Deltadaki azmakların balık yemi açısından ekonomik önemi araştırılmamıştır.
- 4) Deltada yaşayan memeliler hakkında bir araştırma yapılamamıştır.
- 5) Deltadaki doğal tuzcul ve subasar çayırların mera değeri açısından önemi araştırılmamıştır.

6) Yukarıda etkisi bilinmeyen girişimler olarak sınıflandırılan sorunlar alandaki muhtelif koruma statülerine rağmen henüz tam olarak araştırılmamıştır.

Sonuç olarak; Gediz Deltası ekonomik özellikleri ve barındırdığı biyolojik çeşitlilik açısından dünya ölçeğinde önemli bir alan olmasına rağmen ne yazık ki bütüncül bir korumadan yoksundur ve her geçen gün delta ekosistemine zarar verici alan kullanımları artmaktadır. Deltada güçlü ve uzun soluklu bir koruma anlayışının oluşabilmesi için ilgili tarafların hedefler ve ihtiyaçlar konusunda hem fikir olmaları ve ortak bir çalışma takvimi belirlemeleri gerekmektedir. Bu da ancak tabandan gelen inisiyatifle gelişen ancak merkezi yönetimlerin de tam destek verdikleri bir yönetim planının uygulanması ile söz konusu olacaktır (Onmuş ve diğer. 2002).

5.9. İzmir Kuş Cennetini Koruma ve Geliştirme Birliği Hakkında

İzmir Kuş Cenneti; ülkemizin önemli kuş alanlarından biridir. Çiğli, Menemen ve Foça İlçeleri sınırları içerisinde yer alan ve oluşturduğu tuzcul ve tatlı su bataklıkları, koylar, tuzlalar ve dört dalyandan oluşan geniş bir kıyı sulak alanı olan Gediz Deltası'nda 82.000'i aşkın su kuşu düzenli olarak barınmakta olup, bugüne kadar 230 ayrı kuş türü gözlemlenmiştir. 25'e yakın kuş türü sayıları itibariyle Uluslararası "Önemli Kuş Alanı" ölçütlerini sağlamaktadır. Alanda kumul, tuzcul ve sazlıklardan oluşan pek çok bitki türü tespit edilmiştir.

İzmir Kuş Cenneti'nde Tepeli Pelikan, Flamingo, Angıt, Suna, Küçük ve Büyük Akbalıkcıl, Uzunbacak, Mahmuzlukızkuşu, Sumru, Ördek ve Kaz türleri gibi pek çok kuş türü üreme, barınma, beslenme ve kışlama olanağı bulmaktadır.

Bu özellikleri nedeniyle İzmir Kuş Cenneti, 15.04.1998 tarih ve 23314 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Sulak Alanlar Tebliği ile Ramsar Sözleşmesi Listesine dahil edilerek koruma altına alınmıştır. Ayrıca alanın bir kısmı Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan edilmiştir.

Önemli sulak alan kriterlerini sağlayan İzmir Kuş Cenneti'nde, varolan koruma statülerinin yanı sıra çeşitli kurumlar, STK'lar ve üniversitelerin yapacağı çalışmalarda birliktelik sağlamak üzere, ilimizde, Türkiye'de bu tür alanların korunması ve geliştirilmesine örnek teşkil edecek bir girişime daha önderlik etmiş ve İzmir Kuş Cennetini Koruma ve Geliştirme Birliği kurulmuştur.

Bakanlar Kurulu'nca 27.12.2002 tarihinde karara bağlanarak, 18.01.2003 tarih ve 24997 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak kurulan İzmir Kuş Cennetini Koruma ve Geliştirme Birliği'nin merkezi İzmir Valiliği, birliğin Kurucu üyeleri; İl Özel İdaresi, Çiğli, Menemen, Sasalı, Seyrek, Maltepe Bağarası, Gerenköy Belediye Başkanlıkları, Kaklıç, Tuzçullu, Süzbeyli Köy Muhtarlıkları'dır. Birliğin doğal üyeleri ise; Çiğli, Menemen ve Foça Kaymakamlıkları, DSİ II. Bölge Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı Ege Bölge Müdürlüğü, Orman Bölge Müdürlüğü, E. Ü. Su Ürünleri Fakültesi, E. Ü. Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü, Çevre, Tarım, Turizm, Bayındırlık ve İskan ve Köy Hizmeteleri İl Müdürlükleri, Tuzla İşletme Müdürlüğü, Menemen Sol Sahil Sulama Birliği, Atatürk O. S. B Müdürlüğü, İzmir Çevre Koruma Vakfı, D.E.Ü Çev-Mer, Ege Orman Vakfı, Çiğli, Menemen ve Foça Avcılar Derneği'dir (Doğa Derneği ve Ege Doğa, 2003)

BÖLÜM ALTI

MATERYAL VE METOT

6.1. Düzenlenen Anketler

Günlük Anketleri

Çalışmanın temel amacı olan Türkiye'yi tercih eden ekoturistin kimliğini tanımlamak için, bir internet sorveyi gerçekleştirilmiştir. Sorvey sonucunda konu ile ilgili önemli adres olan ve Lepage (2001) tarafından hazırlanıp, elektronik ortamda bulunan kuş gözlemcilerinin günlükleri veri olarak ele alınmıştır. Türkiye'yi ziyaret eden kuş gözlemcilerinin günlükleri, aşağıdaki sorulara yanıt olacak şekilde sınıflandırılmış, yani günlüklerden bir anket çalışması oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu sorular içerisinde yer alan konu başlıkları:

- 1) Yararlanılan kaynaklar
- 2) Kişi sayısı
- 3) Nereden geliyorlar
- 4) Nerede ve kaç gün kalıyorlar
- 5) Hangi bölgelerde ve kaç tür gözlemliyorlar
- 6) Aldıkları toplam mesafe (yol)
- 7) Türkiye'deki ulaşım, konaklama, konukseverlik ve fiyatların düzeyi'dir.

İncelenen toplam 69 adet günlükten oluşturulan soruların tamamına yanıt verme niteliğine haiz olan 50 adeti daha sonra gerçekleştirilecek istatistiksel analiz için temel alınmıştır.

Veri girişi yapılmadan önce, 50 günlüğü hem kolay bir şekilde okumak hem de programa uygun olacak şekilde veri girişini yapabilmek için 16 sorudan oluşan bir anket (Ek 1) hazırlanmıştır. Bu 16 soru herbir 50 günlüğe (kuş gözlemcisine)

sorularak (uygulanarak) cevaplandırılmıştır. Tüm anketleri doldurma işlemi tamamlandıktan sonra, verileri değerlendirmek üzere programa giriş yapılmıştır.

İzmir Kuş Cenneti Anketleri

Yapılan çalışmada *İzmir Kuş Cenneti Potansiyelini* ortaya koymak amacıyla da bir anket (Ek 2) çalışması yapılmıştır. Bunun için de 10 soru hazırlanmıştır. Bu anketler Kuş Cenneti'ndeki Ziyaretçi Merkezi'ne bırakılarak buraya gelen kuş gözlemcileri ve bu konuyla ilgilenen kişiler tarafından doldurulması istenmiştir. Aynı anda kuş gözlemcilerinin elektronik adreslerine de bu anket (gedizkuslari@yahoo.com) gönderilmiştir.

Anılan ankete e-mail grubuna üye olan kuş gözlemcilerinden sağlıklı bir değerlendirme yapabilecek sayıda geri dönüş alınamamıştır. Aynı zamanda Kuş Cenneti Ziyaretçi Merkezine bırakılan anketlere verilmesi gereken yanıtlar, çalışmanın bitimine yakın tamamlandığı için bu çalışma değerlendirme dışı bırakılmıştır.

6.2. Verilerin Analizi için Çok Boyutlu Ölçüm Analizi (Multidimensional Scaling-MDS)

Çalışmada kullanılan analizde verilerin analiz edilebilmeleri için kullanılan teknik, çok çeşitli analitik ve sosyal verilerin bir arada ve aynı anda analiz edilebilmelerini sağlayan Çok Boyutlu Ölçekleme Tekniği'dir. Bu teknik, analizde konumlamayı ölçme metodu olarak kullanılmaktadır. Çok boyutlu ölçüm, çeşitli boyutlarda algılamaya dayalı olarak kişilerin, olayların, varlıkların, hizmetlerin, durumların, kurumların ve bunun gibi konuların çeşitli karakterler açısından benzerliklerin veya benzersizliklerinin ölçümünde kullanılmaktadır ve bunların birbirlerine göre karşılaştırmalarının çeşitli boyutlarda grafiklerle görülmesi sağlanmaktadır (Hair, Anderson, Tatham ve Black, 1998). Aynı zamanda algılamaya

dayalı harita olarak da bilinen çok boyutlu ölçüm, iki ve ya daha çok boyutlu olarak grafiğe dökülebilmektedir.

Çok Boyutlu Ölçüm Tekniği'nin kullanılarak analizin yapılabilmesi için bu konuya özel olarak geliştirilmiş bilgisayar programından yararlanılmaktadır. Programın değişik zamanda geliştiricileri, verilerin en iyi şekilde analiz edilmesini ve analitik olmayan sosyal konuların bile iki veya daha fazla boyuttaki bir grafik ortamında görsel olarak görülmesini sağlamaktadır (Coxon ve MDS(X) Proje Grubu, 1980). Kullanılan spesifik programlama dili ise MDS(x) (Multidimensional Scaling-Çok Boyutlu Ölçekleme) programıdır(Yercan ve Neşer, 2004).

MDS önce 1930'lu yılların sonlarına doğru psikolojiyle ilgili alanlarda faktör analizinin bir değişimi olarak başladı (Eckart ve Young, 1936; Richardson, 1938 ve Young ve Householder, 1938). Sonra Shepard (1962; 1972), Kruskal (1964), Carroll ve Chang (1970) aracılığıyla ölçme tekniği geniş bir aile içerisinde yayılmaya başladı. Başlangıçta psikoloji alanında gelişim gösterirken, ilerleyen zamanlarda bu alanın dışında pazarlama (Green ve Carmone, 1972), politika konularında (Easterling 1984) ve arkeoloji alanında (Hodson, Kendall ve Tautu, 1971) olmak üzere pek çok alanlarda uygulanmaktadır.

Çok boyutlu ölçekleme, n tane gözlem arasındaki uzaklık değerlerini kullanarak bu nesnelerin çok boyutlu uzaydaki konumlarını ortaya koymayı amaçlamaktır. Çok boyutlu ölçekleme analizi sonunda ortaya çıkan harita birbirine çok yakın olan nesnelerin benzer olduklarını, uzak olanlarında benzer olmadıklarını göstermektedir.

Çok boyutlu ölçekleme de çeşitli aşamalar oluşmaktadır. Bu aşamalardan birincisi, problemin tanımlanmasıdır. Problemin tanımlanması, analizde yer alacak nesnelerin belirlenmesini içerir. Bizim örneğimizde nesneler, günlükler (kuş gözlemcileri)'dir. İkinci aşama verilerin toplanması ve girişi aşamasıdır. Üçüncü aşama, uygulanacak olan yöntemin belirlenmesidir. Dördüncü aşamada boyut sayısı belirlenmelidir. Çok boyutlu ölçekleme analizinin temel amaçlarından biri, girdi

verilerine en iyi uyan az boyutlu uzaysal haritayı bulmak olduğu için boyut sayısının belirlenmesi önem taşımaktadır. Son aşama, bulguların yorumlanması aşamasıdır. Bu aşamada çok boyutlu ölçekleme analizi sonuçlarının güvenilirliği ve geçerliliği test edilmektedir. Güvenirlilik ve geçerliğin test edilmesinde iki aşama vardır. bunlardan birincisi, R^2 olarak bilinen uygunluk endeksinin yorumlanmasıdır. R^2 korelasyon katsayısının karesi olup çok boyutlu ölçekleme modelinin girdi verilerini ne kadar iyi temsil ettiğini göstermektedir. Bulguların güvenilirlik ve geçerliliğini test etmek için uygulanan ikinci aşama, *gerginlik değeri* veya *stres* katsayısının yorumlanmasıdır. Stres katsayısı çok boyutlu ölçekleme analizinin kalitesini göstermektedir (Dura, Atik ve Türker, 2004)

Bir yerde bulunan elementlerin işlemleri analizden önce kullanıcı tarafından belirtilerek bir alandaki herhangi boyutu üzerine işleyebilir. Çözümler normalde bir boyutlu çözümlerle başlayıp, çok sayıda boyutlu olanlarla da izlenebilmelidir. Kruskal ve Wish'e (1978) göre veri setleri için maksimum boyutluluk istatistiksel olarak sabit olan bir çözümü göstermektedir ve sayıca eksi elementler önerilen boyuttan dört kez daha büyük olmalıdır. Boyutlu çözümlerin serileri bir veri seti için izlendikten sonra araştırmacı çoğu uygun boyutun seçiminde ve boyut çözümünün yorumlanmasında problemlerle karşı karşıya kalır. Elementler arasındaki mesafelerin yakınlıklar kadar çok uyum gösterdiği alanlardaki elementler, analizi yapacak kullanıcı tarafından tanımlandığı için herhangi bir boyutun alanında da değerlendirilebilir.

6.2.1. MDS(x) Programları

- 1) CANDECOMP (CANonical DECOMPosition)
- 2) HICLUS (HIERarchical CLUStering)
- 3) INDSCAL-S (INDividual Differences SCALing)
- 4) MDPREF (MULTI-Dimensional PREFERence SCALing)
- 5) MINICPA (MINI Conditional Proximity Analysis)
- 6) MINIRSA (MINI Rectangular Smallest Space Analysis)

- 7) MINISSA-N (MINI-Smallest-Space-Analysis) (Nijmegen version)
- 8) MRSCAL (MetRic SCALing)
- 9) MVNDS (Maximum Variance Non-Dimensional Scaling)
- 10) PARAMAP (PARAmetric MAPping)
- 11) PINDIS (Procrustean Individual Differences Scaling)
- 12) PREFMAP (PREFerence MAPping)
- 13) PROFIT (PROperty FITting)
- 14) TRISOSCAL (TRIadic Similarities Ordinal SCALing)
- 15) UNICON (UNIdimensional CONjoint measurement) (MDS(X) Pocket Guide MDS Package).

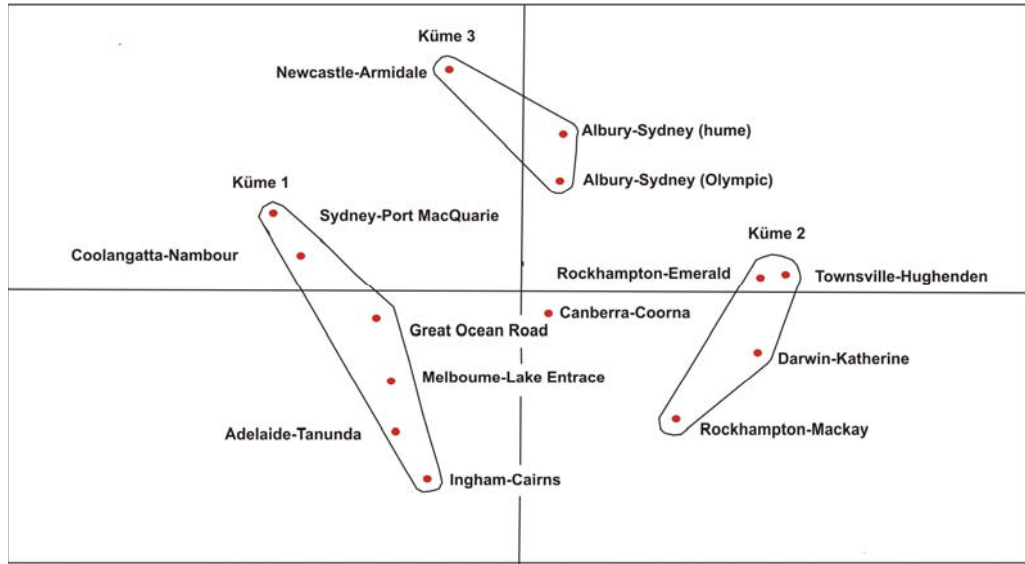
6.2.2 Turizm Araştırmalarında MDS alışmaları

Turizm literatüründe kullanılan MDS metotlarının çok sayıda örnekleri vardır. Bu tekniği uygulayarak ilk alışmaları Anderssen ve Colberg (1973) yapmıştır. Akdeniz'e giden yolcuların benzerliği üzerine çalışmış olup, bu tür bir çalışma pazar araştırmalarıyla uyumaktadır. Örneğin; bir yere gidildiğinde tatilin kamuya kapalı ve pahallı bir türü tercih edildiyse MDS analizlerinin serileri zamanında yapılacak başarılı bir imajla izlenebilmelidir.

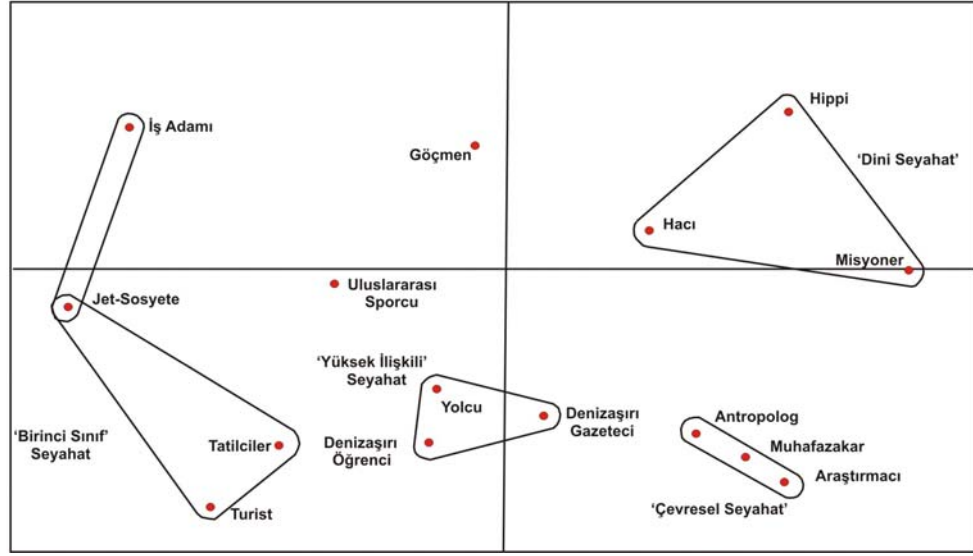
Benzer şekilde gidilecek bir yolun rota seçimi ilgili zamana bağlıdır. Pearce ve Promnitz (1984) Avustralya'daki anayolların turistleri çekmede çok farklı olduğunu araştırmışlardır. Ayrıca bu çalışma insan algılamalarının turist ürünleri ve hizmetleriyle ilişkili olduğunu ve onların davranışları ve seğimlerine bağlı olabileceğini gösterdi. Bu çalışmada araştırmacılar arzu edilmeyen, etkili olmayan ve tatil zamanında kullanılmayan ana yolların bir kümesini (clusterını) incelemişlerdir. Bu yolların trafik akış grafiklerinin uygun algılanabilir verileri temin edilmiştir (şekil 6.1).

Cohen (1974) tarafından turistlerin rolleri üzerine ilk makalesini yayınladı. Pearce (1982, 1985) bir katılımda bu makaleyi tanıtmak ve genişletmek için bir öğrencinin

15 yolcu nasıl gördüğünü ifade etmede MDS tekniğini kullandı. (Şekil 6.2). Smitson (1986) bu yaklaşımı genişleterek MDS resmini (haritasını) belirsiz olarak tanımlayarak belirsizlik derecesiyle zıtlığını ifade etti. Alanın merkezindeki bu roller çevreye doğru olan rollerden daha az karışık ve düzensiz olarak tanımlandı. Davranış sınıflamalarını, rollerle ilişkili olan turizmi değerlendirmek için oluşturmasına rağmen, turistlerin esas rolü tüm bölümlerdeki en fazla belirsiz olan kısımları oluşturmuştur.

Şekil 6.1. Üç ana kümeyi gösteren 14 anayol üzerinde yapılan seyahatlerin uzaysal MDS konfigürasyonu. Küme 1 genellikle kıyıda olan : kısa mesafeler, manzaralı eğlence alanları. Küme 2: manzaralı olmayan sıcak, kuru, uzun, denizden uzak yollar. Küme 3: yüksek hacimli, denizden uzak orta mesafeli, biraz manzaralı (Fenton ve Pearce, 1988).

Şekil 6.2. Küme yorumlarıyla seyahatle ilişkili rollerin çok boyutlu ölçek analizi (Fenton ve Pearce, 1988).

Belirsiz teori metodlarıyla orijinal MDS verilerini yorumlayan Smithson (1986) diğer yorumların olasılığını ve MDS yöntemlerine eklenen istatistiksel yaklaşımların oluşmasına neden olmuştur. Son zamanlarda Canter (1985) esas MDS çözümlerini yorumlanması, eleştirilmesi ve oluşturulması için yaygın olarak kullanılacak bir teori önermiştir.

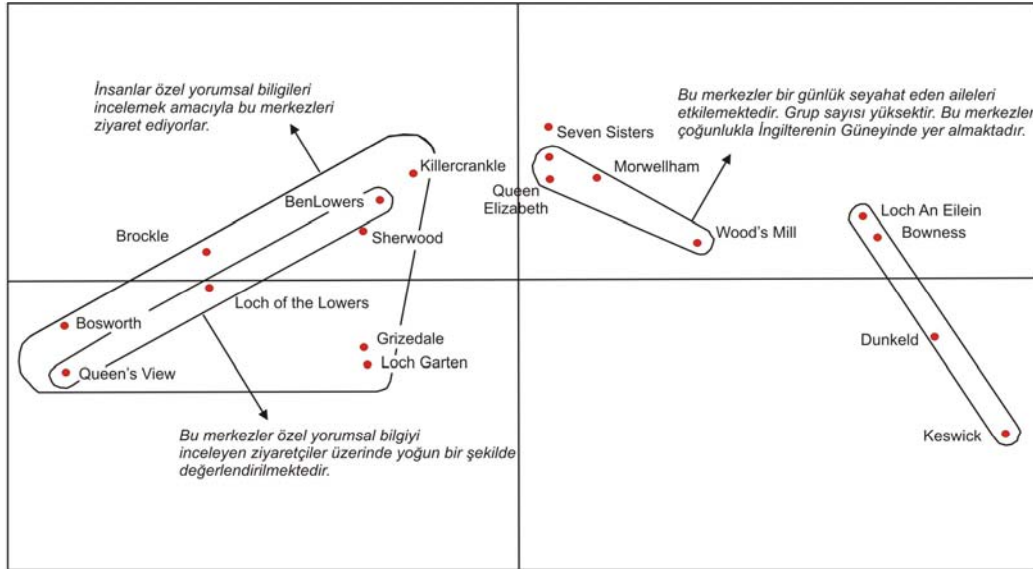
Moscardo ve Pearce (1986) İngilteredeki 17 ziyaretçi merkezindeki benzerliği MDS analizi için girdi olarak kullandılar. Birtakım boyutlar üzerindeki merkezlerden sağlanan veriler ve bunların değerleri benzerlik ölçülerine dönüştürülmüştür. Ziyaretçi merkeziyle sonuçlanan harita farklı yönlerdeki fonksiyonu meydana getiren çeşitli merkezleri göstermektedir. Diğer grup detaylı olarak çevrenin ekoloji ve çevresel yorumlarını yapıyorken, merkezin kümesi (clusteri) broşür ve resepsiyon hizmetleri üzerine faaliyet göstermektedir. Genelde çok daha detaylı ziyaretçi merkezleri ziyaretçilerin çok daha fazla memnun kaldığını göstermiştir (Şekil 6.3).

MDS tekniğini kullanan daha ileri bir çalışma Avustralya'nın Büyük Bariyer Resifleri üzerinde pek çoğu bilinen destinasyonlardan biri olan Gren Island'da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada turistlerin istekleri-beklentileri ve ulusal park

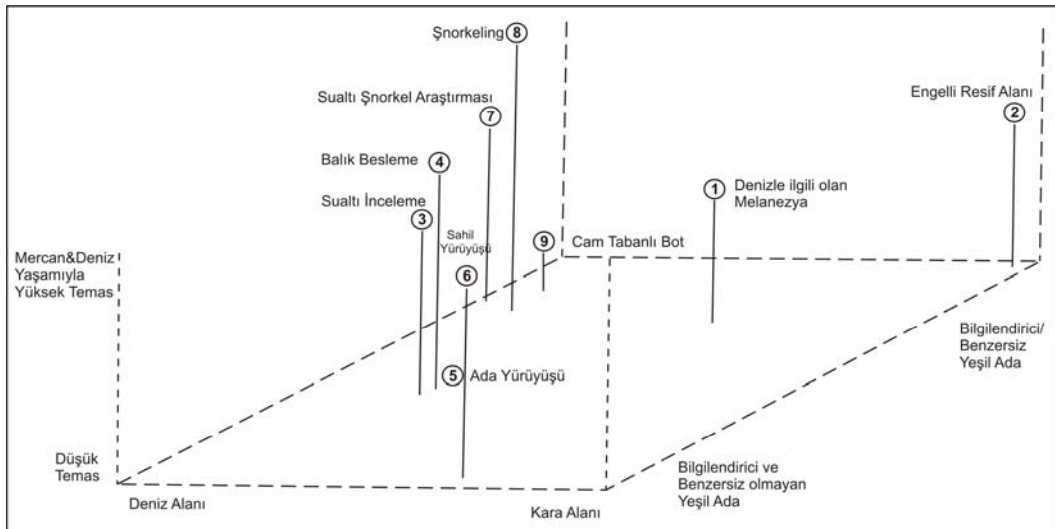
görevlileri kıyaslanmış ve her bir grubun bakış açısını yansıtan MDS sonuçları gözlemlenmiştir. Ulusal Park görevlilerinin sadece turist aktivitelerini gruplamamışlar aynı zamanda farklı boyutlar veya ölçüler de kullanmışlardır. Turist aktivitelerinin tecrübe boyutları (resiflere nasıl yaklaştıkları, aktivitelerin zevk verme seviyesi, fiziksel yerleşme) üzerine odaklandığı gözlenirken ulusal park görevi aktivitelerin zihinsel (akılsal) haritalarındaki konulara ilişkin yönetimi (güvenli-tehlikeli, iyi gelişmiş-iyi gelişmemiş) vurgulamaktadır (Şekil 6.4 ve 6.5).

Diğer araştırma teknikleri kullanılarak Finlandiya'daki şehirlerde dikdörtgen biçiminde matrisler oluşturularak iki modlu, iki yönlü PREFMAP analizi yapılmıştır (Haahti, 1986). Bu çalışma MDS'in Pazar araştırmalarında kullanıldığını göstermiştir. Benzer bir çalışma ilk kez Anderssen ve Colbey (1973) tarafından yapılmıştır. Bu yöntemin daha etkili kullanımı Kemper, Roberts ve Goodwin (1983) tarafından incelenmiştir. Antropolojik bakış açısıyla New Mexico'daki toplumların kültürlerini incelemişlerdi. Bunun için de kültürel ilgiler, aktiviteler veya hizmetlerle (balıkçılık, çömlekçilik, vb) ilgili veriler kullanılmıştır. Analizlerinde verilerdeki kültür boyutunu değerlendirdiler ve aktiviteleri aktif-pasif sınıf ve yerel-geniş kapsamlı benzerlik olarak tanımlamışlardır.

Büyük ülkelerde kullanılan MDS araştırmalarındaki tekniklerde serbest aktif bölümlerin kısımlarını (Becker 1976; Hirschman 1985; Ritchie 1975), yerel ve özel dinlenme sistemleriyle (Lovingood ve Mitchell, 1978) bir dinlenme parkının oluşturduğu psikolojik faydaları içermektedir (Uluch ve Addoms 1981) ve Maslow'un motivasyon teorisi de yer almaktadır (Mills, 1985).

Şekil 6.3. Ziyaretçi özelliklerini ve amaçlarını gösteren ziyaretçi merkezlerinin benzerliği; çok boyutlu ölçek analiz sonucu (Fenton ve Pearce, 1988).

Şekil 6.4. Turistler tarafından yapılan aktivitelerin çok boyutlu gösterimi. (Fenton ve Pearce, 1988).

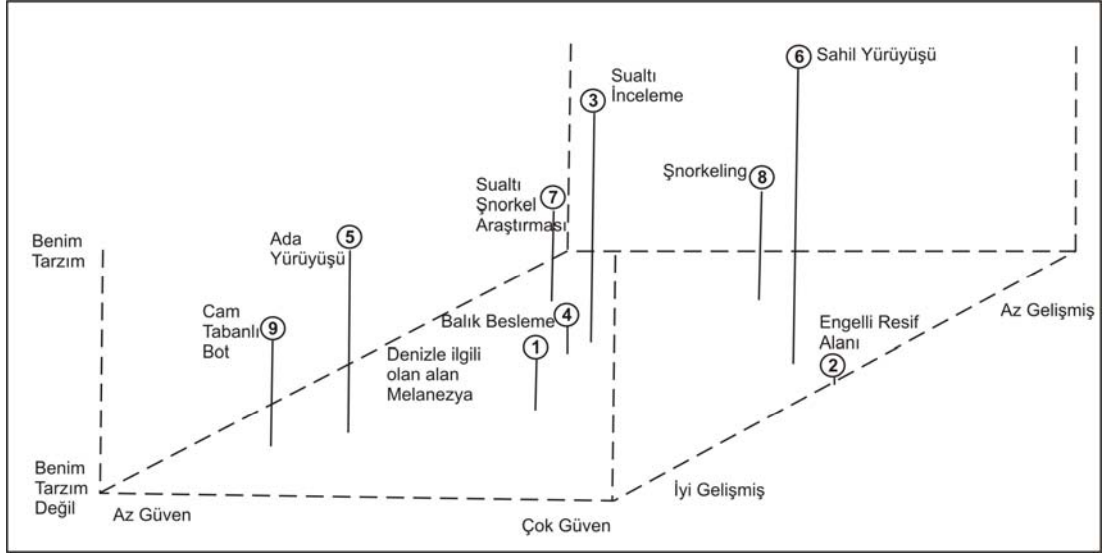
6.3. Ek Kullanımlar

Yukarıda ana hatlarıyla ifade edilen çok boyutlu ölçeklendirme işlemleri turizm araştırmalarına bir metodoloji oluşturmayı amaçlamaktadır. Turizm araştırmalarının esas amaçlarından biri turistlerin nasıl gezdiklerini anlamak ve sınıflandırma

yapmaktır (Iso-Ahola 1980; Mayo ve Jarvis 1981; Stringer ve Pearce 1984). MDS yöntemleri şehirler, ulusal parklar, parklar, müzeler, turistik alanlar ve bilgilendirme merkezleri kadar dikkat çekici yerleri değerlendirme yollarını araştırmak için bir teknik oluşmasını sağlar. Turizm hizmetleri de bu yaklaşımları araştırabilir ve esas dikkati havayolu şirketlerine, restaurantlara, paket turlara, dinlenme yerlerine ve seyahat acentalarına çekebilirler. Çok sayıda turizm araştırmaları turizm araştırmacıları tarafından oluşturulsa, turizm bilgilerinden biri olan tercihler ve kararlar sürdürülebilir şekilde çoğaltılabilecek ve turistlerin kararlarındaki farklılıkları örnekleme için kullanılabilir.

Bazı araştırmacılar araştırmanın hipotez testlerinin daha az karmaşık ve uygun olduğunu tartışmaktadırlar. Başlangıçta, çok boyutlu ölçeklendirme yönteminin gereğinden fazla bilgi sağlayacağı düşünülebilir. Fakat turizm araştırmalarında teorik bir bakış açısını incelemeyi kolaylaştırmak için kullanılması uygundur. Eğer MDS sonuçlarıyla benzerlik örnekleri bulunsaydı, bu bireysellik ve kişiselliğin farkını ilgili turizm materyallerini ölçükten sonra oluşturabiliriz (McKechnie, 1974).

İşte bu yüzden MDS yaklaşımlarının teorik olarak kullanımı teorik bir bakış açısına göre beklenen sonuçları belirtmektedir ve örnek için oluşan son yapıyı inceleyecektir. Ek olarak, turistlerin iki farklı türünü, turistler-yörelere veya turizm hizmetleri sağlayan iki ve ya daha fazla insan gruplarının algılamalarını kıyaslayabilir. Çok boyutlu ölçkleme fonksiyonunu inceleyen ve araştıran bu hipotez çok fazla turizm araştırması oluşturmaktadır. Yöntemin ilerleyen zamanlardaki kullanımında bütün ve kavramsal gelişimi araştırmak amacıyla ortaya çıkmış olan olasılıklar izlenecektir.

Şekil 6.5. Ulusal park yetkilileri tarafından yapılan aktivitelerin çok boyutlu gösterimi (Fenton, ve Pearce, 1988).

6.4. Analiz Verilerinin Tekniğe Uygulanması ve İşletilmesi

Bu çalışmada kullanılan analizin metodolojisi, çok boyutlu ölçüm tekniğinin yaklaşımıyla gerekli olan verinin belirlenmesi, verilerin toplanma yöntemi, anket sorularının seçimi, ham verilerin toplanması, cevap verme oranı, ham verilerin analizde kullanılabilir verilere dönüştürülmesi, çok boyutlu ölçüm tekniğine verilerin uygulanması (Ek 3), tekniğe uygulanan verilerin analizi ve analiz sonuçlarının irdelenmesi aşamalarından oluşmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; ülkemize gelen ekoturistlerin fiziksel ve yapısal özelliklerini ortaya koymak ve gerçek amaçlarının ne olduğunu saptamaktır. Analiz teknoloji, çevresel duyarlılık ve sosyolojik açılarından yapılmış olup, analizde kullanılan ankette bu konular kapsamında hazırlanmıştır. Söz konusu konular dahilinde ekoturistlere yönelik olarak 16 özellik saptanmıştır. Anket uygun görülen 50 kuş gözlemcisi günlüğüne uygulanmıştır. Dolayısıyla geri dönüş oranı % 100 olmuştur. Sonuçta, (16*50) boyutunda ham verinin toplandığı bir matris oluşmuş ve analizin yapılabileceği yeterli sayıda veriye, yani toplam olarak 800 ham veriye ulaşılmıştır. Çok Boyutlu Ölçüm Tekniği kullanılarak analizler yapılmıştır. Analizin

toplam sonucu olarak iki boyutlu şekilde ÷lkemize gelen ekoturistlerin birbirlerine g÷re karşılaştırmalı olarak genel yapıları Ek 4’de g÷sterilmektedir. Aynı haritanın işlenmiş şekli (merkezdeki noktaların daha anlaşılır olması için) Ek 5’de g÷sterildiği gibidir.

BÖLÜM YEDİ

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Ek 4’de yer alan harita, iki boyutlu olup, bu çalışmaya konu olan ve ülkemize gelen ekoturist kimliklerinin çeşitli açılardan ortaya konması için aralarındaki benzerliklerin ve farklılıkların gösterildiği bir haritadır. Bu benzerlikler, kullanılan Çok Boyutlu Ölçüm Tekniği için özel geliştirilmiş bilgisayar programı olan MDS(x) programında kuş gözlemcilerinin 2., 3., 5., 8. ve 9. sorular (ülkemize kaç kişi geldikleri, kaç gün kaldıkları, en çok hangi bölgelerde gözlem yaptıkları, kaç tür gözlemledikleri ve kaç km yol aldıkları) arasındaki korelasyonlar hesaplanarak grafiğe yansıtılmıştır. Harita benzer olarak bu bilgisayar programının sonucu olarak üretilmiştir.

Ek 4’deki haritada merkeze yakın olan noktalar ankete cevap veren 50 kuş gözlemcisini temsil etmektedir. Bunların üzerlerinde ise, gözlemcilerin gösterdiği genel özellikleri temsil eden noktalar bulunmaktadır. 1-50 arasındaki sayılar (50 dahil) gözlemcileri, 51-66 arasında bulunan sayılar ise karakterleri (soruları) göstermektedir. Kullanılan tekniğe ve korelasyon hesaplarına göre, bu grafikte birbirlerine yakın bulunan noktaların benzerlik gösterdiklerini aynı şekilde, birbirlerine uzak bulunan noktaların ise farklılık gösterdiklerini ifade etmektedir.

64. soru 56. soru ile benzer özellik göstermektedir. Başka bir ifade ile, 6. ve 14. sorulara 6., 13., 20., 21. ve 27. gözlemciler benzer cevaplar vermişlerdir. Ülkemize gelen gözlemcilerin çoğu *İç Anadolu* bölgesinde gözlem yaparlarken, diğer gözlemciler ise *Doğu Anadolu*, *Akdeniz* ve *Ege* bölgelerinde gözlem yapmışlardır. Ege Bölgesindeki gözlem alanları Dalaman, Datça, Köyceğiz ve Marmaris civarları’dır. Gözlemcilerin çoğu gözlemleri sırasında ortalama olarak *2-5 arasında bölgede* gözlem yaparlarken bu sırada da gözlemcilerden çoğunun *beklentisi*; hedefledikleri türleri görmek ve de görmedikleri yerleri keşfetmektir. Çünkü anket sonuçlarına göre çoğu *Türkiye*’ye ilk kez gelmektedirler.

59. soru 58. soru ile benzer özellik göstermektedir. Diğer bir deyişle, 8. ve 9. sorulara 2., 9., 14., 28., 34., 40., 41., 44., 48. ve 10. gözlemciler benzer cevaplar vermişlerdir. Gözlemcilerin çoğu ortalama olarak *400-1000 km* arasında *yol* alıp, *kişi başına* ortalama olarak *150-200 tür* gözlemlemişlerdir. Bu da bize belirlenenden daha az yol alıp, ortalama olarak daha az gözlem yaptıklarını göstermektedir. Ayrıca gözlemcilerin çoğu *yaz mevsiminde* gözlem yaptığı için sıcaklığın fazla olmasından dolayı gözlem yapma süresi kısalmaktadır. Aynı zamanda ilkbahar aylarında kuş popülasyonları'nın çok daha yoğun olduğu dikkate alınır, alınan yol ve gözlemlenen tür sayısı bu sözü edilen durumlardan etkilenmektedir.

63. soru ile 51., 53. ve 57. sorular benzer özellik göstermektedir. Bu da bize, 12., 23., 30., 32., 38. ve 45. gözlemcilerin 1., 3., 7. ve 13. sorulara benzer cevaplar verdiklerini göstermektedir. Buna göre, gözlemcilerin çoğu *internet ve rehber kitaplardan* yararlanıp, *Türkiye ve türler* hakkında bilgi sahibi olarak ülkemize gelmişlerdir. Başka bir deyişle; ülkemize gelen gözlemciler konu hakkında donanımlıdır. Çoğu *Avrupa'dan* gelen gözlemciler ortalama olarak *10-20 gün* arasında *kalarak* gözlem yapmakta ve *otelde kalmayı* tercih etmektedirler. *Fiyatları konaklama*, yiyecek-giyecek açısından uygun bulmaktadırlar. *Petrol fiyatlarını* ise ülkelerine göre yüksek bulmaktadırlar. *Araba kiralama ücretlerini* de yüksek buldukları söylenebilir.

66. soru 52., 61., 62. ve 65. sorularla benzer özellik göstermektedir. Başka bir ifadeyle, 2., 11., 12., 15. ve 16. sorulara 15., 18., 19., 25., 26., 33., 46. ve 47. gözlemciler benzer cevaplar vermişlerdir. Gözlemcilerin çoğu *1-5 kişilik gruplar* halinde gözlem yapmaya gelmektedirler. Bu sayı aynı zamanda kuş gözlemciliğinin temel ilkeleri açısından uygun sayılabilecek bir sonuçtur. Çünkü gözlemin grup halinde yapılması hem etkinliğin eğlenceli olması hem de bilginin paylaşımı açısından son derece önemlidir. Ayrıca *konaklama* alanlarının fazla olduğu ve ülkemizin *misafirperver (konukseverlik)* yapısının da çok iyi olduğu anket sonuçlarıyla ortaya konulmuştur.

60. soru 54. soruyla benzer özellik göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, 1., 3., 5., 7., 11., 16., 22., 36., 37., 42., 43. ve 49. gözlemciler 4. ve 10. sorulara benzer cevaplar vermişlerdir. Gözlemcilerin çoğu ülkemizdeki *ulaşım olanaklarını* (yol durumu, trafik işaretleri, güvenlik, vb.) iyi düzeyde bulmaktadırlar. İran, Irak sınırlarında, Birecik, Şanlıurfa, Batman, Şırnak ve Hakkari taraflarından geçerlerken çok sık Jandarma tarafından durdurulmaktadırlar (kimlik ve pasaport kontrolü yapmak amacıyla). Doğuya doğru gittikçe yollar daha kötü olmaya başlamaktadır. Özellikle akşam saatlerinde kamyon sayısı çok fazla olduğundan yollarda yoğunluk olmaktadır. Ayrıca kamyon şoförlerinin kurallara uymadıkları tespit edilen başka bir noktadır.

Sonuç olarak; ülkemize gelen gözlemcilerin gözlem için tüm donanımlara sahip, kültürlü, araştırmacı ve eğitilmiş turistler oldukları ortaya çıkmaktadır. Sadece kuş gözlemlemeyen aynı zamanda doğayı ve orada yaşayan diğer tüm canlıları koruyan ve sahip çıkan doğayı seven insanlardır. Ülkemize gözlem için gelen ekoturistler, gözlem süresince gözlem yaptıkları bölgelerdeki yerel halkla yakın ilişkiler kurup eğlenceli vakit geçirmekle birlikte, ekoturizmin hedeflerinden biri olan *bölge halkının kazanç elde etmesine* de olanak sağlamaktadırlar.

Anket sonuçlarına göre; Türkiye'nin endüstrileşme ve nüfus bakımından üçüncü büyük kenti olan İzmir'in metropolitan alanı sınırı içinde yer alan ve dünyanın önemli sulak alanlarından biri olan Gediz Deltasına, ülkemize gelen gözlemcilerin gitmedikleri ortaya çıkmaktadır. Halbuki 40000 hektar alana yayılmış ve içinde çok sayıda hayvan ve bitki türüne evsahipliği yapan Deltaya bu kadar ilgisiz kalınması çok üzücü bir durumdur. Bu duruma Kuş Cennetinde bahsedilen olumsuz gelişmelerin ve tanıtımdaki eksikliklerin neden olduğu bilinmektedir. İlan edilen koruma statülerine ve bu statülerin gerektirdiği koruma çabalarına karşın, hızlı büyüyen bir metropol, delta içindeki yapılaşma tehditleri, dolgu ve ağaçlandırma çalışmaları, endüstriyel ve yerleşim bölgelerinden gelen çoğu arıtmaya tabi tutulmamış atıkların deltadan denize atılması gibi çok sayıda sorunlar yığılarak çözülmesi zor bir hale gelmiştir. Bu sorunlar halen daha var olmakta ve var olduğu

sürece de Kuş Cenneti günden güne kötüye giden bir sulak alan haline dönüşmektedir.

Ancak sadece bu olumsuzlukları göz önüne çıkartarak “*kuş cenneti için yapılacak bir şey yok*” ya da “*yapılacak çalışmalar sonuç vermez*” şeklinde bir düşünceye sahip olmak tamamiyle yanlıştır. Yeterli sayıda ve zamanda dönüş olmadığı için değerlendirilmeye alınamayan İzmir Kuş Cenneti anketlerinden mevcut olanlarına baktığımızda şu sonuca ulaşılmaktadır. Belli bir kesimin ciddi olarak eğitilmesi ve bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Göz ardı edilmemesi gereken bir diğer kesimde taleplerinin karşılanmamasından dolayı bu etkinliği sağlıklı bir şekilde gerçekleştirememektedir. Gözlemciler bölgeyi tanıtacak ve sorularına cevap verecek rehberlerin her zaman olmaması, bölgeyi rahat bir şekilde dolaşmayı ve Kuş Cennetine ulaşımı sağlayacak vasıtaların yetersiz sayıda olması ve seyrek saatlerde geçmesi, elektronik bağlantı vasıtasıyla evden veya işyerinden kuşları gözlemlemek v.b gözlemcilerin yerine getirilmesini istedikleri taleplerdir. Dolayısıyla böylesi bir durum Kuş Cenneti üzerinde ciddi bir talebin olduğunu göstermektedir. Ancak gerekli özenin gösterilmemesinden ya da taleplerin dikkate alınmamasından dolayı bu türlü sorunlar hep gündem de kalmaktadır.

Nedeni bilinen bu durumların düzeltilmesi için yapılacak her türlü yapıcı çalışmalar Kuş Cennet’inin tanınmasına ve buraya olan ilginin artmasına imkan sağlayacaktır. Bu da öncelikle bilinçli ve eğitilmiş bir toplum olduğumuz ve üzerlerine düşen yetkileri uygun amaç doğrultusunda kullanan yetkililer olduğu sürece mümkündür. Eğer Kuş Cenneti’ndeki doğal zenginliğin hem toplum hem de yetkili merciler tarafından farkında olunursa, onu korumak ve geliştirmek daha kolay olacaktır.

Sadece piknik yapmak ve temiz hava almak amacıyla Kuş Cenneti’ne gelen ziyaretçiler olduğu sürece onu elimizden tamamiyle kaybedeceğimiz günler maalesef çok yakınımda’dır.

KAYNAKLAR

Akgün, A. (bt). *Mavi Tur, Kafeterya, Leukai*. 10 Mayıs 2006, <http://www.izmirkuscenneti.org/?sayfa=sitemap>.

Akpınar, S. (2001). Türkiye'nin Turizm Merkezlerinde Ekoturizm Yaklaşımları. *Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü; Yatırımları Yönlendirme Daire Bşk.*, Emek-Ankara.

Altınparmak, M. (2002). Turizmin Çeşitlendirilmesi, Sürdürülebilir Turizm ve Planlama, *II. Turizm Şurası Bildiriler Kitabı*, 275.

Anderssen, P., and Colberg, R. (1973). Multivariate Analysis in Travel Research: A Tool for Travel Package Design and Market Segmentation. *The Travel Research Association, Fourth Annual Conference Proceedings*.

Atay, S. ve Byfield, A. (1993). Kelaynak'tan Haberler. Okaliptus (Sıtma Ağacı) ve Ağaçlandırma Çalışmaları. *Doğal Hayatı Koruma Derneği*, 50, 18-19.

Atlas Arşivi. (bt). *Balıkçılık ve Balık Yemciliği, Midyecilik, Tuz Üretimi*. 10 Mayıs 2006, <http://www.izmirkuscenneti.org/?sayfa=geçim>.

Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü. (2001). *Ege'deki Yağışın Yol Açtığı Zarar*. Haber Anadolu. 19 Aralık 2001, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/HABERANADOLU/HABERANA/2001/12/HA19X12X01.HTM>).

Becker., B. W. (1976). Perceived Similarities Among Recreational Activities. *Journal of Leisure Research*. 8, 112-122.

- Bilge, O. (2003). *İzmir Kus Cenneti Hakkında, İzmir Kus Cennetine Nasıl Gidilir?* 20 Nisan 2006, <http://www.egedoga.org/gediz/gediz.index.asp>.
- BirdLife International/European Bird Census Council. (2000). European Bird Populations: Estimates and Trends. *BirdLife Conservation Series, 10*, Cambridge, United Kingdom.
- Canter, O. (1985). *Facet Theory Approaches to Social Research*. New York: Stringer-Verlag.
- Carroll, J. D., and Chang, J. J. (1970). Analysis of Individual Differences in Multidimensional Scaling Via an N-way Generalization of Eckart-Young Decomposition. *Psychometrika, 35*, 283-319.
- Ceballos-Lascuráin, H. (1996). *Tourism, Ecotourism and Protected Areas*. IUCN, Gland, Switzerland.
- Cohen, E. (1974). Who is a Tourist? *Sociological Review, 22*(4), 527-553.
- Coxon, A., ve MDS(X) Proje Grubu (1980). MDS(X) Series of Multidimensional SCALING Programs, *University of Edinburgh, Edinburgh*.
- Çağlayan, E. (2006). *Kuş Gözlemciliği*. 25 Mart 2006, <http://www.dogadernegi.org.tr/?sayfa=24>.
- Çapacı, K. (2003). *Kuş Gözlemciliği*, 01 Nisan 2006, http://www.egedoga.org./kusgözlem/kusgözlem_index.asp.
- Doğa Derneği ve EgeDoğa. (2003). *Gediz Deltası Nerede, Gedizin Ev Sahipleri, İzmir Kuş Cenneti Ziyaretçi ve Tanıtım Merkezi, Nerde Ne Var, Gediz Deltasında Geçim*

Kaynakları, Gediz Deltasında Antik Yerleşimler. 10 Mayıs 2006,
<http://www.izmirkuscenneti.org/?sayfa=sitemap>.

Doğa Derneği. (2003). *Doğa Derneği Hakkında*, 01.Haziran.2006,
www.dogaderneği.org.tr/index.php?sayfa=16.

Doğal Hayatı Koruma Derneği. (2003). *KuşBakışı, Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları'nı İzleme Projesi.* 29 Nisan 2005,
http://www.geocities.com/fazilet_uker/Kusbakisi.htm?200529.

Doğal Yaşamı Koruma Derneği (EgeDoğa). (2003). *Ege Doğa'nın Amaçları*
01.Haziran.2006, <http://www.egedoga.org/bizkimiz/kimiz.asp>.

Dura, C., Atik, H., ve Türker, O. (2004). Beşeri Sermaye Açısından Türkiye'nin Avrupa Birliği Karşısındaki Kalkınma Seviyesi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü*, 15.

Easterling, D. V. (1984). Ideological Shifts in the U. S. Senate between 1971 and 1978: A Principal Directions Scaling of Roll Call Votes, In *Theory and Applications of Multidimensional Scaling*. F.W. Young and R. M. Hamer (eds), Hillsdale NJ: Erlbaum.

Eckart, C., and Young, C. (1936). The Approximation of one Matrix by Another of a Lower Rank. *Psychometrika*, 1, 211-218.

Ege Kooperatifi. (2002). *Gediz Deltasında Yapılaşma Tehditleri*. 05 Mart 2006,
<http://www.egekoop.org.tr>.

Ege Kuş Gözlem Topluluğu (EKGT). (2001, 2002). *Yayınlanmamış Kuş Gözlem Kayıtları, Ege Kuş Gözlem Topluluğu*.

- Eken, G. (2002). *Önemli Kuş Alanları Kılavuzu*. Doğal Hayatı Koruma Derneği, Ankara–Diyarbakir. 06 Mayıs 2006, www.egedoga.org/link/link_index.asp ve <http://egedoga.org/oka/okanedir.asp>.
- Eken, G. (1997). Yeni Bir Tabiatı Koruma Alanı Önerisi. *Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi*, 526, 12.
- Ertan, A., Kılıç., A. ve Kasperek, M. (1989). Türkiye’ nin Önemli Kuş Alanları. *Doğal Hayatı Koruma Derneği ve International Council for Bird Preservation*, İstanbul.
- Fenton, M., and Pearce, P. (1988). Multidimensional Scaling and Tourism Research. *The Annals of Tourism Research*, 15 (2), 523-530.
- For The Love of Birds&The Great Outdoors. (2006). *Where to Watch*. 21 Ocak 2006, <http://www.birdingguide.com/gear/>
- Giannecchini, J. (1993). Ecotourism: new partners, new relationships. *Conservation Biology* 7, 429-432.
- Goodwin, H. (2002). Contribution of Ecotourism To Sustainable Development In Africa. *Seminar on Planning, Development and Management of Ecotourism in Africa. Regional Preparatory Meeting for the International Year of Ecotourism*.
- Green, P. E. and Carmone, F. J. (1972). Marketing Research Applications of Nonmetric Scaling Methods, In *Multidimensional Scaling: Theory and Applications in the Behavioral Sciences*, 2, 183-210. A.K. Romney, R. N. Shepard, and S. B. Nerlove (eds). New York: Seminar Press.
- Grimmet R. F., and Jones T. A. (1989). Important Bird Areas in the European, ICBP Tech. Cambridge: *International Council for Bird Preservation*, 9, İngiltere.

- Groom, M., Podolsky, R.D., Munn, C.H. (1991). Tourism as a sustained use of wildlife: a case study of Madre de Dios, southeastern Peru. In: Robinson, J., Redford, K. (Eds.), *Neotropical Wildlife Use and Conservation*. The University of Chicago Press, Chicago, pp. 393-412.
- Günday, S. (bt). *Ziyaretçi Merkezi, Konferans Salonu, Sergi Salonu, Satış Yeri*. 10 Mayıs 2006, <http://www.izmirkuscenneti.org/?sayfa=ztm>.
- Haahti, A. J. (1986). Finland's Competitive Position as a Destination. *Annals of Tourism Research*, 13, 11-26.
- Hair, J.F., Anderson, R. E., Tatham, R. L. and Black, W.C. (1998). *Multivariate Data Analysis*. Prentice Hall International, 5, New Jersey.
- Health, M. F., Evans, M. I. (ed). (2000). Important Bird Areas in Europe: Priorities for Conservation: 2: Southern Europe. *Birdlife International Conservation Series*, 8, Cambridge, İngiltere.
- Hirschman, E. C. (1985). Multidimensional Analysis of Content Preferences for Leisure time Media. *Journal of Leisure Research*, 17, 14-28.
- Hodson, F.R., Kendall D. C. and Tautu P. (eds). (1971). *Mathematics in the Archaeological and Historical Sciences*, Edinburg: University Press.
- Hürriyet Ege. (2002). Kuşlara Kalleşlik. *Hürriyet Ege Eki*. 1 Eylül 2002
- Iso-Ahola, S. E. (1980). *The Social Psychology of Leisure and Recreation*. Dubuque, Iowa: William C. Brown.
- İşgenç, F. (2002). Su Havzalarının Kirlilik Kaynakları ve Kontrolü. *Yerel Gündem 21 Toplantısı*, İzmir.

- Kalelioğlu, U. ve Özkan, N. (2000). Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Çevre Sözleşmeleri. *İzmir Barosu Yayınları*, İzmir.
- Kaplan, A., Kılıçarslan, Ç., Kara, B. ve Tırıl, A. (1997), İzmir Kuş Cenneti ve Çevresi-Kentsel Gelişme İlişkileri, *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı*, Özhan, E. (Editör), 24-27 Haziran 1997, ODTÜ, Ankara.
- Karaaslan İ., ve Özelçi T. (1996). Sürdürülebilir Turizm, Dünya Şehircilik Kolokyumu; Sürdürülebilir Turizm Planlaması, Politikalar, İstanbul, 363.
- Kemper, R. V., Roberts, J. M., and Goodwin R. D. (1983). Tourism as a Culturel Domain. *Annals of Tourism Research*, 10, 149-171.
- Kılıç, D. T., ve Eken, G. (2004). Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları-2004 Güncellenmesi. *Doğa Derneği*, 35, 37, Ankara.
- Kruskal, J. B. (1964). Nonmetric Multidimensional Scaling: A Numerical Method. *Psychometrika*, 29, 115-129.
- Kruskal, J. B. and Wish, M. (1978). Multidimensional Scaling. *Sage University Paper Series on Quantitative Applications in the Social Sciences*, 7-11.
- Kurdoğlu, O. (2001). Koruma Alanları ve Ekoturizmin Karadeniz Bölgesi Açısından İrdelenmesi. *Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Orman ve Av*, 4, 4.
- Kuş Araştırmaları Derneği (KAD). (1998). *KAD Hakkında*. 01 Haziran 2006, <http://www.kad.com.tr/kurulus.htm>.
- Lepage, D. (2001). *Birding Trip Reports. Trip Reports (Birdtours): Turkey*. 10 Ocak 2006, http://www.bsceoc.org/links/links.jsp?page=I_mid_tr§ion=reports.

- Lovingood, P. E., and Mitchell, L. S. (1978). The Structure of Public and Private Recreational Systems: Columbia, South Carolina. *Journal of Leisure Research*, 10, 21-36.
- Mayo, E. J., and Jarvis, L. P. (1981). The Psychology of Leisure and Travel. *CBI Publishing*.
- McKechnie, G. E. (1974). Manual for The Environmental Response Inventory. *Consulting Psychologists Press*, Palo Alto, California.
- MDS(X), *Pocket Guide Multidimensional Scaling Package*.
- Mills, A. S. (1985). Participation Motivations for Outdoor Recreation: A Test of Maslows Theory. *Journal of Leisure Research*, 17, 184-199.
- Moscorda, G., and Pearce P. L. (1986). Visitors Centers and Environmental Interpretation: An Exploration of the Relationships Among Visitor Enjoyment, Understanding and Mindfulness. *Journal of Environmental Psychology*, 6, 89-108.
- Munn, C.A. (1992). Macaw biology and ecotourism, or “when a bird in the bush is worth two in the hand”. In: Beissinger, S.R., Snyder, N.F.R. (Eds.), *New World Parrots in Crisis: Solutions from Conservation Biology*. Smithsonian Institution Press, Washington, pp. 47-71.
- Onmuş, O., Tırıl, A., Durusoy, R., Eken, G., Arsan, Z., ve Bilge, O. (2002). Türkiye Kıyıları 02 Konferansı Bildiriler Kitabı. *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı, 5-8 Kasım 2002*, İzmir. Özhan, E., ve Alpaslan, N. (Editörler).
- Osieck E. R., and Mörzer Bruyns M. F. (1981). Important Bird Areas in the European Community. Cambridge: *International Council for Bird Preservation*. İngiltere.

- Oztunalı, K. G. (1998). Batı Akdeniz Kıyıları Taşıma Kapasitesi ve Ekoturizm. *Türkiye Kıyıları 98, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferans Bildirileri Kitabı*, 317.
- Öge, H. (2000). Güneydoğu Gediz Deltası Hava Fotoğrafı. *Atlas Dergisi Arşivi*, İstanbul.
- Özesmi, U. (2000). Türkiye'de Kuş Gözlemciliği ve Geleceğe Yönelik Düşünceler. *III. Türkiye Kuş Konferansı. 19-20 Ekim 2000*, Burdur.
- Özesmi, U. (2002a). Ulusal Kuş Veri Bankasının Oluşturulması. *Kuş Araştırmaları ve Doğa Koruma Ulusal Sempozyumu 7-8 Şubat 2002*, Orman Bakanlığı Milli Parklar Genel Müdürlüğü, KAD, DHKD, Ankara.
- Özesmi, U., Tezbaşaran, H., ve Erdoğan, S. (2003). Kuşbank: İnternet Ortamında Ulusal Kuş Veri Bankası. *6. Türkiye Kuş Gözlem Konferansı Tebliğ Kitabı, 24-27 Nisan, Çukurova Üniversitesi, Adana*, 21-22.
- Pearce, P. L., and Proznitz J. (1984). Research fot Tourist Highways. *Australian Road Research 14* (3), 156-160.
- Pearce, P. L. (1982). *The Social Psychology of Tourist Behavior*. Oxford, Pergamon.
- Per, E., ve Özesmi, U. (2004). Önemli Kuş Alanları'nın Korunması için Kuş Gözlemciliği. *KuşBank 2004 Raporu*.
- Perace, P. L. (1985). A Systematic Comparison of Travel-related Roles: Human Relations, *38*, 1001-1011.
- Richardson, M. W. (1938). Multidimensional Psychophysics. *Psychological Bulletin*, *35*, 659-660.

- Ritchie, J. R. B. (1975). On the Derivation of Leisure Activity Types: A Perceptive Mapping Approach. *Journal of Leisure Research*, 7, 128-164.
- Shepard, R. N. (1962). Analysis of Proximities: Multidimensional Scaling with an Unknown Distance Function (part 1). *Psychometrika*, 27 (1), 125-139.
- Shepard, R. N. (1972). Taxonomy of Some Principal Types of Data and of Multidimensional Methods of Their Analysis, In Multidimensional Scaling. *Theory and Applications In The Behavioral Sciences*, 1, 21-47. R.N. Shepard, A. K. Romney, and S. B. Nerlove (eds). New York: Academic Press.
- Smithson, M. (1986). Fuzzy Set Analysis for Behavioural and Social Sciences. New York: Springer Verlag.
- Stringer, P. F., and Pearce, P. L. (1984). Toward a Symbiosis of Social Psychology and Tourism Studies. *Annals of Tourism Research*, 11, 5-17.
- T.C. Turizm Bakanlığı (2001). Türkiye’de Ekoturizm. *Yatırımlar Genel Müdürlüğü, Yatırımları Yönlendirme Daire Başkanlığı*.
- Türkiye Ormancılar Derneği, (b.t). *Türkiye’de Ekoturizm*. 07 Haziran 2006, <http://www.tod-tr.org/ekoturizm/ekoturizm.htm>.
- Uluch, R. S., and Addoms. D. L. (1981). Psychological and Recreational Benefits of a Recreational Park. *Journal of Leisure Research*, 13, 43-56.
- Wunder, S. (1996). Ecoturismo, ingresos locales y conservación: el caso de Cuyabeno, Ecuador. UICN-Sur, Quito.
- Yarar, M., ve Magnin, G. (1997). Türkiye’ nin Önemli Kuş Alanları. *Doğal Hayatı Koruma Derneği ve International Council for Bird Preservation*, İstanbul.

- Yeni Asır. (2002). Yeni Cennet: Sazlıgöl. *Yeni Asır Gazetesi*, 10 Haziran 2002.
- Yercan, F., ve Neşer, G. (2004). Çekek Yerlerinin Sınıflandırılması için Geliştirilmiş Bir Model ve Ege Kıyılarındaki Tesislere Uygulanması. *Gemi Mühendisliği ve Sanayimiz Sempozyumu*, 24-25 Aralık, 2004.
- Yeşil Atlas Dergisi (2003). Türkiye'deki Alan Koruma Statüleri. *Yeşil Atlas*, 2003/01, (6), 50-51. 14 Haziran 2006.
- Yorio, P., Frere, E., Gandini, P., Schiavini, A. (2001). Tourism and recreation at seabird breeding sites in Patagonia, Argentina: current concerns and future prospects. *Bird Conservation International* 11, 231-245.
- Young, C., and Householder, A. S. (1938). Discussion of a Set of Points in Terms of Their Mutual Distances. *Psychometrika*, 3, 19-22.
- Yücel, C. (2002). *Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği, TÜRSAB Ar-Ge Departmanı*, 07 Haziran 2006, www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/akrobat/CESIT/02niEko.pdf.
- Yürük, Ö. E. (bt). *Turizmin Geleceği: Ekoturizm*, 10 Haziran 2006, <http://www.turcev.org/mavi> bayrak/ekoturizm, <http://www.turizm.gov.tr>, www.world-tourism.org.

EKLER

EK 1: GÜNLÜK SORULARI

SORULAR

1. Hangi tür kaynaklardan yararlandınız?

1. İnternet 2. Rehber Kitaplar 3. Raporlar ve dergiler 4. Tavsiye üzerine

2. Ülkemize kaç kişi geldiniz?

1.10-5 kişi 2. 5-1 kişi 3. 1 kişi

3. Kaç gün kaldınız?

1. 30-20 gün 2. 20-10 gün 3. 10-1 gün

4. Ülkemize nereden geliyorsunuz?

1. Avrupa 2. Amerika 3. Asya

5. Ülkemizde en çok hangi bölgelerde gözlem yaptınız?

1.Ege 2.Akdeniz 3.D.Anadolu 4.G.D. Anadolu 5.İç Anadolu 6.Karadeniz 6.Marmara

6. Ülkemizde kaç bölgede gözlem yaptınız?

1. 7 2. 6 3. 5 4. 4. 5. 3 5. 2 5. 1

7. Nerede kaldınız?

1. Otel 2. Pansiyon 3. Çadır 4. Araba

8. Toplam kaç tür gözlemlediniz?

1. 250-200 2. 200-150 3. 150-100

9. Kuş gözlemi sırasında toplam kaç km yol aldınız?

1. 8000-6000 km 2. 6000-4000 km 3. 4000-2000 km 4. 2000-1000 km

10. Ülkemizdeki ulaşım olanakları hakkında edindiğiniz izlenimler nelerdir?

1. Çok iyi 2. İyi 3. Orta 4. Kötü 5. Çok kötü

11. Ülkemizdeki konaklama olanakları hakkında edindiğiniz izlenimler nelerdir?

1. Çok iyi 2. İyi 3. Orta 4. Kötü 5. Çok kötü

12. Ülkemizdeki konukseverlik düzeyi hakkında edindiğiniz izlenimler nelerdir?

1. Çok iyi 2. İyi 3. Orta 4. Kötü 5. Çok kötü

13. Ülkemizdeki fiyatların düzeyi hakkında edindiğiniz izlenimler nelerdir?

1. Çok iyi 2. İyi 3. Orta 4. Kötü 5. Çok kötü

14. Bir eko-turist olarak kuş gözlemciliği dışındaki beklentileriniz nelerdir?

1. Yeni kültürler tanımak 2. Görmedikleri yerler görmek 3. Tarihi yerler görmek 4. Rahatlamak

15. Daha önce hiç Türkiye'ye geldiniz mi?

1. Evet 2. Hayır

16. Hangi mevsimlerde gözlem yaptınız?

1. İlkbahar 2. Yaz 3. Sonbahar 4. Kış

EK 2:ANKET

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ DENİZ BİLİMLERİ VE TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ İzmir Kuş Cenneti Ekoturizm Potansiyeli

Sayın Katılımcı,

Bu form “Denizel Koruma Alanlarında Ekoturizmin Bir Yapısı Olarak Kuş Gözlemciliği Aktiviteleri ve İzmir Kuş Cennetinin Potansiyeli” konulu tez çalışmasında İzmir Kuş Cenneti üzerindeki ilgiyi tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Tezimizi sizden elde ettiğimiz görüş ve önerilerle tamamlayacağımız için lütfen tüm soruları eksiksiz ve doğru olarak yanıtlayınız.

Soruların altındaki kutulara uygun bulduğunuz seçeneklerden sadece birini işaretleyerek cevaplayınız.

1. Cinsiyetiniz.

Kadın

Erkek

2. Yaşınız

10-20

20-40

40-üstü

3. Mesleğiniz

.....

4. İzmir Kuş Cennetine nereden geldiniz?

.....

5. Buraya hangi ulaşım aracıyla geldiniz?

Tren Uçak Araba Gemi Bisiklet Motosiklet

6. Kaç gün kaldınız / kalacaksınız?

1 haftadan daha az

1 hafta

10 gün

10 günden fazla

7. Kaç kişi geldiniz?

1 kişi

2-5 kişi

5-10 kişi

10 kişiden fazla

8. Gittiğiniz yer hakkında edindiğiniz bilgiyi nereden öğrendiniz?

Tavsiye TV Kitap İnternet Radyo Gazete Dergi

9. Doğa turizminin hangi alanlarına ilgi duyuyorsunuz?

Kuş gözlemciliği Yaban hayatı gözleme Olta balıkçılığı Diğerleri

10. Bu bölgeye gelmeden önceki beklentileriniz ve bunların karşılanma durumunu belirtiniz.

Beklentiler

a) Karşılandı Kısmen Karşılandı Karşılanmadı

b) Karşılandı Kısmen Karşılandı Karşılanmadı

c) Karşılandı Kısmen Karşılandı Karşılanmadı

d) Karşılandı Kısmen Karşılandı Karşılanmadı

e) Karşılandı Kısmen Karşılandı Karşılanmadı

11. Bu bölge için önerilerinizi özetleyiniz.

a)

b)

c)

d)

e)

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

EK 3: VERİ GİRİŞİ

```
RUN NAME          KUS MDS RUN 1
TASK NAME         FULL SET
COMMENT           50 STIMULI (KUS GOZLEMCISI)
COMMENT           AS POINTS
COMMENT           16 SUBJECTS (CHARACTERISTICS) AS
VECTORS
N OF SUBJECTS    16
N OF STIMULI     50
DIMENSIONS       2
PRINT DATA      YES
PRINT            ALL
INPUT FORMAT     (10X, 10F2.0)
PARAMETERS       DATA TYPE(4), MATFORM(0)
COMMENT          ASSUMPTION 1 MEANS MOST PREFERRED
READ MATRIX
  1 1 1 2 1 1 1 2 2 2
  1 2 1 2 1 1 2 2 1 1
  1 1 1 1 2 1 2 2 2 1
  2 2 1 3 2 1 1 1 1 2
  2 1 2 2 1 2 1 1 1 1
  2 2 2 2 2 2 1 3 2 2
  2 2 3 2 2 2 3 2 2 2
  3 2 3 2 2 3 3 2 2 2
  2 2 2 3 3 3 2 1 2 3
  3 2 2 2 2 3 2 2 3 2
  2 2 2 1 2 2 2 3 3 2
  1 2 3 3 3 3 2 2 2 2
  2 2 2 2 2 1 2 3 2 2
  2 2 2 3 3 3 1 3 3 2
  2 2 2 2 3 2 2 2 3 2
  1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
  3 1 1 1 1 1 2 1 1 1
  1 1 2 1 1 1 1 1 1 1
  1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
  1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
  3 1 3 6 3 2 3 5 1 1
  3 2 2 1 3 4 5 2 2 1
  2 3 2 5 3 3 2 1 4 2
  5 2 2 2 3 4 3 2 5 1
  1 4 4 1 2 4 3 1 4 3
  3 5 3 5 3 5 1 5 5 5
  3 4 5 5 5 5 5 3 3 4
  5 4 5 3 4 4 5 5 3 4
  4 3 4 5 5 4 3 3 3 5
  5 4 4 5 4 5 5 5 5 1
  1 1 1 1 1 1 1 1 2 1
  1 1 1 2 1 1 2 1 1 1
  1 1 1 1 1 1 1 2 1 2
  1 1 1 2 1 2 3 1 1 2
  1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
  2 3 1 3 1 3 1 3 3 2
  1 2 3 3 2 2 2 1 1 3
```

2 1 1 2 1 1 2 3 1 2
2 3 1 3 3 2 1 1 2 2
3 1 2 2 2 2 2 3 3 1
1 3 2 3 2 3 2 3 4 3
2 3 3 4 3 3 2 2 2 3
3 2 2 2 2 2 3 3 1 3
1 3 2 4 3 2 1 3 2 3
3 2 3 4 3 3 2 4 3 1
4 3 2 2 2 4 2 4 2 2
2 2 4 2 3 4 2 4 2 3
2 4 2 3 2 2 2 3 2 2
2 3 4 2 2 2 2 2 2 2
2 2 3 1 2 2 4 1 4 3
2 2 1 2 2 2 2 3 2 2
2 2 2 2 2 2 2 1 1 2
2 2 2 2 2 2 2 2 1 2
2 2 2 2 2 2 2 2 2 1
2 1 2 2 2 2 2 2 2 2
1 1 1 1 1 1 1 1 2 1
1 1 1 1 2 1 1 1 1 1
1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
1 1 1 1 1 1 1 1 2 1
2 3 2 3 3 3 3 3 4 3
3 3 4 3 3 3 3 2 2 4
3 3 3 3 3 2 3 3 2 3
2 3 3 4 3 3 3 3 2 2
3 3 2 3 2 4 1 2 3 3
2 4 2 1 2 4 4 2 4 3
2 2 2 2 2 2 2 2 2 1
2 2 3 1 2 2 2 2 2 2
2 2 2 3 2 2 3 2 2 2
4 2 2 2 2 3 2 4 2 2
2 2 2 2 2 2 2 2 2 2
2 2 2 2 2 2 2 2 2 2
1 2 1 2 2 2 2 2 2 2
2 2 2 2 2 1 2 2 2 2
2 1 2 2 2 1 2 2 2 2
2 3 1 3 1 2 2 4 4 1
2 4 1 2 4 1 3 1 2 1
3 2 1 2 2 1 1 1 2 2
1 2 2 1 2 1 2 1 1 2
3 2 1 1 2 3 2 2 4 2

COMPUTE
FINISH

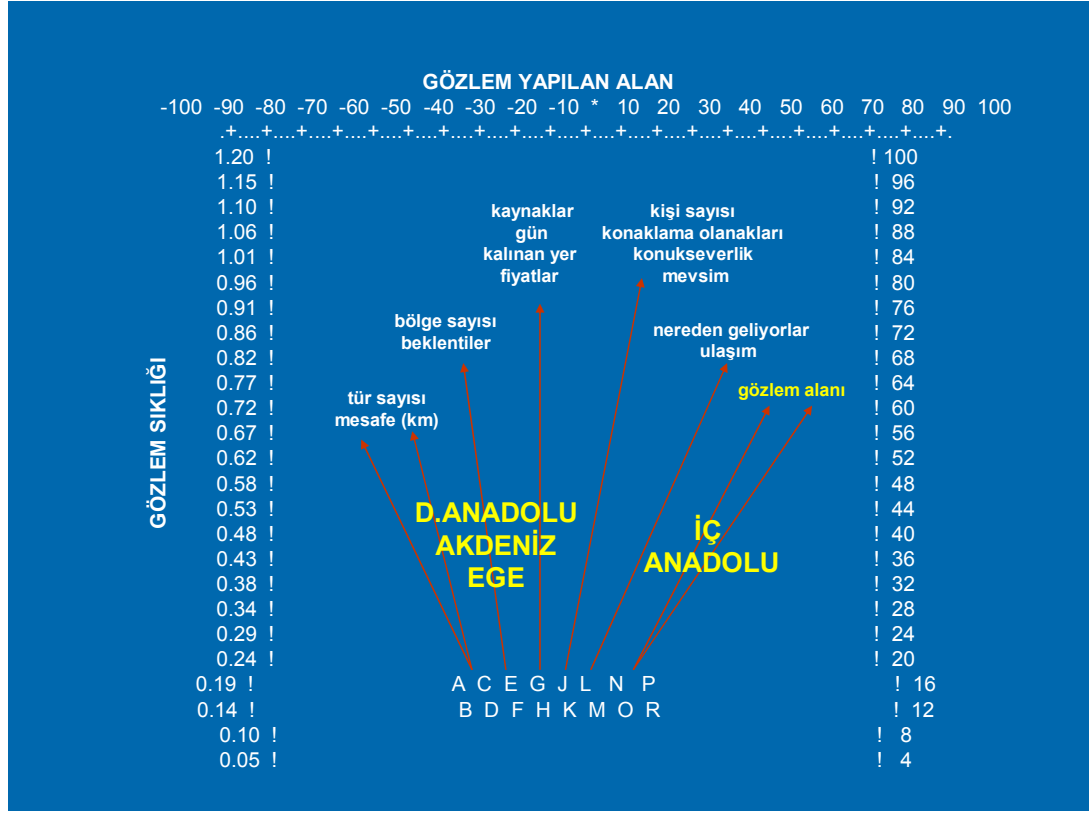
EK 4: VERİ ANALİZİ (HARİTA)

```

NO NAME                                     FULL SET
CONFIGURATION OF SUBJECTS AND STIMULI
DIMENSION 2 PLOTTED AGAINST DIMENSION 1      DIMENSION
                                                2
-100 -90 -80 -70 -60 -50 -40 -30 -20 -10 * 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+
1.20 !                                     ! 100
1.15 !                                     ! 96
1.10 !                                     ! 92
1.06 !                                     ! 88
1.01 !                                     ! 84
0.96 !                                     ! 80
0.91 !                                     ! 76
0.86 !                                     ! 72
0.82 !                                     ! 68
0.77 !                                     ! 64
0.72 !                                     ! 60
0.67 !                                     ! 56
0.62 !                                     ! 52
0.58 !                                     ! 48
0.53 !                                     ! 44
0.48 !                                     ! 40
0.43 !                                     ! 36
0.38 !                                     ! 32
0.34 !                                     ! 28
0.29 !                                     ! 24
0.24 !                                     ! 20
0.19 !                                     ! 16
0.14 !                                     ! 12
0.10 !                                     ! 8
0.05 !                                     ! 4
DIMENSION 1                               +
-0.05 !                                     ! -4
-0.10 !                                     ! -8
-0.14 !                                     ! -12
-0.19 !                                     ! -16
-0.24 !                                     ! -20
-0.29 !                                     ! -24
-0.34 !                                     ! -28
-0.38 !                                     ! -32
-0.43 !                                     ! -36
-0.48 !                                     ! -40
-0.53 !                                     ! -44
-0.58 !                                     ! -48
-0.62 !                                     ! -52
-0.67 !                                     ! -56
-0.72 !                                     ! -60
-0.77 !                                     ! -64
-0.82 !                                     ! -68
-0.86 !                                     ! -72
-0.91 !                                     ! -76
-0.96 !                                     ! -80
-1.01 !                                     ! -84
-1.06 !                                     ! -88
-1.10 !                                     ! -92
-1.15 !                                     ! -96
-1.20 !                                     ! -100
+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+.....+
-1.20 -1.08 -0.96 -0.84 -0.72 -0.60 -0.48 -0.36 -0.24 -0.12 * 0.12 0.24 0.36 0.48 0.60 0.72 0.84 0.96 1.08 1.20
POINT 66 OVERLAYS POINT(S) 65 62 61 52
POINT 64 OVERLAYS POINT(S) 56
POINT 63 OVERLAYS POINT(S) 57 53 51
POINT 60 OVERLAYS POINT(S) 54
POINT 59 OVERLAYS POINT(S) 58
POINT 50 OVERLAYS POINT(S) 29
POINT 49 OVERLAYS POINT(S) 16
POINT 48 OVERLAYS POINT(S) 44
POINT 47 OVERLAYS POINT(S) 33 26 25 19 18
POINT 46 OVERLAYS POINT(S) 15
POINT 45 OVERLAYS POINT(S) 38 32 30 23 12
POINT 43 OVERLAYS POINT(S) 42 37 36 22 11 7 5 3 1
POINT 41 OVERLAYS POINT(S) 14 9
POINT 40 OVERLAYS POINT(S) 10
POINT 39 OVERLAYS POINT(S) 31 24
POINT 34 OVERLAYS POINT(S) 28 2
POINT 27 OVERLAYS POINT(S) 20
POINT 21 OVERLAYS POINT(S) 13 6
POINT 17 OVERLAYS POINT(S) 8
POINTS 1 TO 50 ARE STIMULI - POINTS 51 TO 66 ARE SUBJECTS.

```

EK 5: İŞLENMİŞ VERİ ANALİZİ (HARİTASI)

POINT A	9, 14, 41
POINT B	44, 48
POINT C	2, 28, 34
POINT D	10, 40
POINT E	6, 13, 21
POINT F	20, 27
POINT G	35
POINT H	12, 23, 30, 32, 38, 45
POINT J	15, 46
POINT K	18, 19, 25, 26, 33, 47
POINT L	16, 49
POINT M	1, 3, 5, 7, 11, 22, 36, 37, 42, 43
POINT N	8, 17
POINT O	29, 50
POINT P	4
POINT R	24, 31, 39

POINTS 1-50 GÖZLEMCİLER ____ POINTS 51-66 KARAKTERLER (SORULAR)